

Seksuelle overgreb mod børn i Danmark

Problemets omfang og karakter vurderet ud fra
litteraturstudier
og en række danske datakilder

Karin Helweg-Larsen

Med bidrag af Helmer Bøving Larsen

Statens Institut for Folkesundhed

August 2000

Forord

Regeringens Børneudvalg har besluttet, at der skal ydes en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn. Beslutningen blev bl.a. taget i tilknytning til arbejdet med vurderingen af den negative sociale arvs betydning for børns opvækst.

Der blev på den baggrund nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe under Det Tværministerielle Børneudvalg. Arbejdsgruppen blev sammensat af repræsentanter for Justitsministeriet, Undervisningsministeriet, Sundhedsministeriet, Kulturministeriet og Socialministeriet (formandskab og sekretariat). Arbejdsgruppen fik til opgave at kortlægge problemets omfang, at give en status over hidtidige, aktuelle og planlagte initiativer samt stille forslag til relevante nye initiativer på området.

Arbejdsgruppens redegørelse er netop offentliggjort og indeholder bl.a. ministeriernes vurderinger og forslag til konkrete initiativer til forebyggelse mv. af seksuelt misbrug af børn.

Kortlægningen af problemets omfang blev overladt til Statens Institut for Folkesundhed, og det er resultatet at denne kortlægning, der fremgår af den foreliggende rapport.

Rapporten er baseret på en litteraturgennemgang af relevante undersøgelser og information indhentet fra en række kilder: Kriminalstatistikken 1990-1998, Landspatientregisteret, 1994-1998, børne- og børnepsykiatriske afdelinger, primærkommuner og amtskommuner, fagforeninger samt forskellige organisationer. Der er derudover gennemført en systematisk vurdering af politianmeldte sager, der vedrører seksuelle overgreb og krænkelse mod børn under 15 år. Denne del af undersøgelsen er baseret på en personlig gennemgang af

sagsakterne i landets politikredse. Det omhandler i alt 550 sager i 1998 i landets 54 politikredse og 84 sager i 1996 i fire udvalgte politikredse.

I beskrivelsen af resultater fra gennemgangen af politiets sagsakter er der medtaget enkelte eksempler. De er konstrueret på basis af en række ensartede sagstyper og rummer ikke person identificerbare oplysninger.

Der er ikke tidligere samlet en tilsvarende mængde oplysninger, som kan belyse det aktuelle omfang af seksuelle overgreb mod børn i Danmark. Beskrivelsen har dog sine begrænsninger, idet den alene omfatter de sager, der kommer til offentlighedens kendskab, ved underretning til kommunernes forvaltning, anmeldelse til politiet eller ved kontakt til hospitalsafdelinger og forskellige organisationer.

Undersøgelsen har derfor ikke kunnet afdække det samlede omfang af seksuelle overgreb mod børn, inklusive overgreb, der hemmeligholdes. Dette vil bedst kunne belyses i spørgeskema- og interviewundersøgelser.

Seksuelt misbrug af børn kan næppe forhindres, men opmærksomhed på problemet og viden om risikofaktorer for overgreb kan medvirke til at begrænse hyppigheden og fremme, at der umiddelbart sættes en stopper for de overgreb der sker. Det er håbet, at den viden der er fremlagt i nærværende rapport kan bidrage hertil.

Projektets planlægning, gennemgangen af politiets sagsakter, analyserne af datamaterialet og sammenskrivningen af resultaterne er fortaget af speciallæge, forskningsmedarbejder Karin Helweg-Larsen, Statens Institut for Folkesundhed. Lektor Helmer Bøving Larsen har bidraget til rapporten med kapitlet om følgevirkningerne af seksuelle overgreb. Seniorforsker Else Christensen, Socialforskningsinstituttet, og lektor Helmer Bøving Larsen, Københavns Universitets Psykologiske Institut har stillet deres omfattende ekspertviden til rådighed ved planlægningen af undersøgelsen og ved sammenskrivningen af rapporten. Statens Institut for Folkesundhed har dog alene ansvaret for denne. Forskningsleder Mette Madsen er projektansvarlig for undersøgelsen.

Undersøgelsen er gjort mulig ved økonomisk støtte fra Socialministeriet.

En særlig tak rettes til Justitsministeriet, der har givet tilladelse til sagsgen-
nemgangen i landets politikredse og til landets 54 politikredse, der har stillet
sagsakterne fra 1996 og 1998 til rådighed for forfatteren.

København, august 2000

Finn Kamper-Jørgensen
Direktør

Mette Madsen
Forskningsleder

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning og konklusioner	11
1.1. Omfanget	14
1.2. Psykiske skadevirkninger af seksuelle overgreb mod børn	16
1.3. Efterforskning i sager, hvor der er mistanke om seksuelt misbrug af børn ...	17
1.4. Muligheder for opnåelse af bedre viden og bedre forebyggelse	18
2. Seksuelle overgreb mod børn, afgrænsning.....	21
2.1. Beskrivelse af forskellige definitioner	24
2.2. Straffelovens afgrænsning af seksuelle overgreb mod børn	27
2.3. Definition af seksuelle overgreb i sygdomsklassifikationen i Sundhedsstyrelsens registre	29
2.4. Graduering af seksuelle overgreb	30
3. Datakilder der kan give oplysning om omfanget af seksuelle overgreb mod børn.....	31
Datakilder, der indgår i denne rapport	32
4. Befolkningsundersøgelser	35
4.1. Hvad måles i befolkningsundersøgelserne.....	36
4.2. Metodeproblemer.....	37
4.3. Befolkningsundersøgelser blandt børn i Norden	38
4.4. Befolkningsundersøgelser blandt voksne i Danmark	39
4.5. Andre nordiske befolkningsundersøgelser.....	42
Grønland.....	42
Sverige	42
Norge.....	43
Oversigtstabel	46
4.6. Undersøgelser i andre lande.....	47
Oversigtstabel	49
4.7. Kliniske studier blandt børn i kontakt med sundhedsvæsenet	50
4.8. Kliniske studier af voksne patientgrupper	51
4.9. Sammenfatning	51
4.10. Litteraturreferencer	53

5. Kriminalistiske undersøgelser af seksuelle overgreb mod børn i familien i Danmark Beth Grothe Nielsens studier	57
6. Registerdata om seksuelle overgreb mod børn	59
6.1. Kriminalstatistik	59
Data om seksuelle overgreb mod børn i kriminalstatistikken	60
Anmeldelsesstatistik.....	61
Mørketallet	62
Anmeldte seksuelle overgreb mod børn i perioden 1990-1998	63
Den årlige anmeldelsesrate i perioden 1990-1998	64
Sammenfatning	66
6.2. Data om underretninger til kommunerne.....	68
Lovregler og praksis for underretning til kommunerne	68
Underretninger i 1992 og 1993	71
Underretninger i 1998 og 1999	71
6.3. Information fra amtskommunerne	75
6.4. Oplysninger i Landspatientregisteret	76
Data om seksuelle overgreb mod børn i Landspatientregisteret	77
Omfanget af kontakter i sygehusvæsenet for seksuelt misbrug i 1994-1998	78
Sammenfatning	81
6.5. Information fra børneafdelinger og børnepsykiatriske afdelinger	82
Resultater	82
Praksis for undersøgelse.....	83
Antal kontakter i 1998.....	83
Uddybende kommentarer i børneafdelingernes besvarelser	84
7. Information om seksuelle overgreb mod børn i dag- og døgninstitutioner, skoler og i sportsforeninger	85
7.1. Oplysninger fra fagforbund	86
Informationsmateriale fra fagforbundene	86
Interviewoplysninger	88
Politianmeldte sager i 1998, som vedrører muligt seksuelt misbrug af børn i dag- og døgninstitutioner samt skoler	92
Sammenfatning om omfanget af seksuelle overgreb i daginstitutioner og skoler	93
7.2. Idræt, seksuelle relationer mellem træner og udøver	95
Politianmeldte sager i 1998 der vedrører sportsledere og fritidsledere.....	96

8. En vurdering af sagsindholdet og sagsudfaldet i politianmeldte sager i 1998	97
Materiale og metode.....	97
8.1. Materialet - sagsakterne i 1998.....	99
8.2. Anmeldelse og sagsudfald	100
Sager der vedrører blufærdighedskrænkelser, og som blev afgjort af anklagemyndigheden.....	103
Sager der vedrører seksuelle overgreb i familien, og som blev afgjort af anklagemyndigheden.....	104
Sager der vedrører seksuelle overgreb uden for familien, og som blev afgjort af anklagemyndigheden.....	106
Sager der blev afgjort i retten, opdelt efter straffelovsovertrædelse	107
Strafudmålingen	108
Forsøgsordningen med behandling som alternativ til frihedsstraf	110
Landsretsafgørelser	111
Sagens udfald i forhold til varigheden af overgrebet	111
8.3. Sagens indhold.....	112
8.4. Efterforskning; videoafhøring, læge- og psykologundersøgelse	114
Videoafhøring	115
Lægeundersøgelse	116
8.5. Børnene	119
8.6. Krænkerne – gerningsmændene.....	121
8.7. Relationen mellem gerningsmand og det forurettede barn	122
8.8. Anmelderen.....	126
8.9. Sammenfatning	127
9. Sagsindholdet i anmeldte sager i 4 udvalgte politikredse i 1996 og i 1998	129
9.1. Antal sager og klassifikation i forhold til Straffeloven i 1996 og 1998.....	129
9.2. Kommunen som anmelder i 1996 og i 1998	131
9.3. Sammenfatning	132
10. Krænkeren	133
10.1. Gentagne overgreb, tidligere straffede gerningsmænd	135
10.2. De meget unge krænkere	136
10.3. De ældre krænkere	137
10.4. Kvindelige krænkere.....	137
10.5. En krænkerprofil?	138
10.6. Forebyggelse.....	140

10.7. Litteratur vedrørende krænkerproblematikken	141
11. Psykiske skadevirkninger af seksuelle overgreb af Helmer Bøving Larsen.....	143
11.1. Skadevirkninger efter seksuelt misbrug i barndommen.....	144
11.2. Traumer som risikofaktorer for at udvikle personlighedsforstyrrelser i voksenalderen	148
11.3. Bliver ofre for seksuelt misbrug i barndommen selv krænker som voksne?.....	150
11.4. Risikomekanismer	150
11.5. Beskyttende mekanismer	152
11.6. Konklusion.....	153
11.7. Litteraturreferencer	155
12. En liste over publikationer der omhandler seksuelle overgreb mod børn med særlig fokus på danske arbejder	159

1. Sammenfatning og konklusioner

Formålet med denne undersøgelse har været at belyse omfanget og karakteren af seksuelle overgreb mod børn i Danmark i slutningen af 1990'erne, og herudfra at pege på mulighederne for opnåelse af bedre viden om problemet som led i den forebyggende indsats.

Ud fra denne undersøgelses datakilder kan det forsigtigt skønnes, at mindst 10 ud af 1000 børn i løbet af barndommen vil blive udsat for et seksuelt overgreb. Beregningen er alene baseret på de sager, der kommer til myndighedernes kendskab og på et skøn over andelen af reelle overgreb i det samlede anmeldelsestal.

I 1998 blev der anmeldt overgreb på knap 1000 børn under 15 år, svarende til en anmeldeshyppighed på ca. 1 blandt 1000 børn. Ikke alle anmeldelserne førte til en sigtelse og en domfældelse. Ved en gennemgang af samtlige sager vurderes 75% af anmeldelserne at omhandle egentlige seksuelle overgreb, svarende til en årlig hyppighed på 0,75 pr. 1000 børn. I halvdelen af sagerne drejede det sig om grove overgreb.

I 1998 vedrørte halvdelen af alle anmeldelser blufærdighedskrænkelser, og hovedparten af disse førte ikke til en retssag, hyppigst fordi gerningsmanden var ukendt. Omtrent halvdelen af anmeldelser om seksuelle overgreb i og uden for familien blev afgjort uden en retssag og domfældelse.

Den samlede risiko for, at et barn i Danmark bliver udsat for et strafbart seksuelt forhold inden det 15. år er ikke kendt. Beregningen af denne risiko kræver, at der indhentes viden også om de overgreb, som er forblevet en hemmelighed mellem barnet og krænkeren.

En af mulighederne til at opnå bedre data om det aktuelle omfang af seksuelle overgreb mod børn i Danmark er at gennemføre interviewundersøgelser og/eller spørgeskemaundersøgelser blandt større børn og unge.

En finsk spørgeskemaundersøgelse blandt 15-16-årige fra 1988 angav, at forekomsten af seksuelle overgreb i barndommen var 5% for begge køn samlet, højest for piger, knap 8%, og lavest for drenge, godt 1%. I en svensk undersøgelse fra 1990 var forekomsten 7% blandt 17-årige skolepiger og 2% blandt drenge, når udsættelse for blotteri ikke var inkluderet. Det er rimeligt at antage, at forekomsten i Danmark har en tilsvarende størrelse, dvs. 5%, eller at 50 ud af 1000 børn i løbet af barndommen bliver udsat for et seksuelt overgreb.

Andre befolkningsundersøgelser refererer dog en større forekomst. I en dansk undersøgelse fra slutningen af 1980'erne rapporterede 14% af voksne kvinder, at de havde oplevet et eller flere seksuelle overgreb, da de var børn. Udenlandske undersøgelser angiver en forekomst på op til 70%.

Den betydelige variation i den angivne forekomst af seksuelle overgreb i barndommen er blandt andet betinget af, at der er forskel i, hvordan "seksuelle overgreb" er defineret, hvilke aldersgrupper der er inkluderet i "barndom", hvilken undersøgelsesmetode der er anvendt, og hvornår undersøgelsen er foretaget. Undersøgelser med høj svarprocent rapporterer gennemgående den laveste hyppighed.

Flertallet af gerningsmænd er personer, der ikke i forvejen er kendt af barnet. Det gælder i særlig grad, når man benytter en bred definition af seksuelle overgreb, der inkluderer blufærdighedskrænkelser som blotteri, beluring, beføling og verbale overgreb.

Benyttes en snæver definition sker de fleste og de alvorligste overgreb i barnets familie og nærmiljø. Gerningsmændene er personer, som barnet kender i forvejen, hovedsagelig familiemedlemmer og nære bekendte af familien, hvorimod pædagoger, pædagogmedhjælpere og andre ansatte i børneinstitutioner udgør en lille gruppe, i modsætning til det indtryk offentligheden, kan få gennem medierne.

Årligt rejses der i Danmark så alvorlig mistanke om seksuelle overgreb, at der foretages en politianmeldelse, vedrørende mindst 900 børn under 15 år, svarende til ca. ét ud af 1000 børn i alderen 0-14-år. I dette tal er inkluderet blufærdighedskrænkelser og også de anmeldelser, der af retsvæsenet ikke skønnes at kunne føre til en retssag med idømmelse af en straf.

Det er - uanset om omfanget er større eller mindre end forventet - alt for mange.

1.1. Omfanget

De datakilder, der er anvendt i nærværende rapport, kan belyse omfanget af overgreb, der kommer til myndighedernes kendskab, enten i form af underretning til kommunerne, politianmeldelse eller kontakt til sundhedsvæsenet og offentlige og private organisationer. Datakilderne muliggør ikke en vurdering af det såkaldte mørketal, dvs. omfanget af overgreb, der hemmeligholdes.

Kriminalstatistikken har i perioden 1990 til 1998 årligt registreret mellem 337 og 515 anmeldelser af seksuelle overgreb mod børn under 15 år. Heri er ikke inkluderet blufærdighedskrænkelser. Det svarer til en årlig anmeldelseshyppighed på ca. 5 pr. 10.000 børn i aldersgruppen 0-14 år.

Hvis alle typer seksuelle overgreb mod børn medtages, dvs. også blufærdighedskrænkelser, blev der i landets 54 politikredse i 1998 anmeldt knap 600 forskellige sager, hvor der var mistanke om et seksuelt overgreb på et barn under 15 år. Sagerne omhandler 930 forskellige børn, svarende til en årlig anmeldelseshyppighed på ca. 1 blandt 1000 børn.

En vurdering af sagsindholdet i anmeldelserne var, at ca. $\frac{3}{4}$ af sagerne omhandlede reelle overgreb, som kunne retsforfølges. På dette grundlag kan risikoen for, at et barn i løbet af barndommen, dvs. før det 15.år, udsættes for et seksuelt overgreb beregnes til at være ca. 1 %, eller at 10 ud af 1000 børn i barndommen bliver udsat for et overgreb. I dette tal er også medtaget anmeldelser om blufærdighedskrænkelser.

Ud af de 550 politianmeldte sager i 1998, der er vurderet i den foreliggende undersøgelse, omhandlede halvdelen blufærdighedskrænkelser, 1/10 overgreb i familien og resten overgreb uden for familien.

De alvorligste overgreb var i familien. Halvdelen af disse anmeldelser førte til domfældelse med idømmelse af fængselsstraf eller behandlingsdom mod 45% af anmeldelserne om overgreb uden for familien og kun 1/6 af sager om blufærdighedskrænkelser; her var andelen især lav, fordi der ikke blev identificeret nogen gerningsmand.

Omfanget af underretninger til kommunerne på mistanke om seksuelle overgreb mod børn er baseret på oplysninger fra 225 af landets 275 kommuner. I 1998 blev der i alt modtaget underretning om 660 sager, hvor der var mistanke om seksuelt overgreb på et barn under 15 år, og i 1999 i alt 899 sager. Sagerne omhandlede 928 og 1392 børn i henholdsvis 1998 og 1999. Hyppigheden var i 1999 på godt 15 pr. 10.000 børn, varierende i de enkelte kommuner mellem ca. 5 og 45 børn pr. 10.000 børn. Størst underretningshyppighed fandtes i kommuner med lavt børnetal og lavest i kommuner med højt børnetal. Det kan være betinget af, at rapporteringen af antal underretninger har været mest fuldstændig i kommuner med et begrænset antal sager. Stigningen i antallet af underretninger fra 1998 til 1999 kan antages delvist at være betinget af en større opmærksomhed på problemstillingen.

Landspatientregisteret rummer data om i alt 230 børn, der i løbet af fem år, 1994-1998, har været indlagt eller ambulantly undersøgt for seksuelt misbrug eller på mistanke herom. Det svarer til en gennemsnitlig årlig hyppighed for 0-11-årige piger på 9 pr. 100.000, for 12-14-årige piger på 50 pr. 100.000 og 1 pr. 100.000 for 0-11-årige og 12-14-årige drenge.

Landets børneafdelinger og børnepsykiatriske afdelinger har i spørgeskema givet oplysning om deres praksis for undersøgelse og rapportering. På de enkelte afdelinger har der årligt været indlagt mellem 0 og 20 børn mhp. undersøgelse for muligt seksuelt misbrug. Besvarelsen omfatter 17 børneafdelinger og 6 børnepsykiatriske afdelinger ud af landets i alt 22 børneafdelinger og 9 børnepsykiatriske afdelinger.

Information fra Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund, Pædagogisk Medhjælperforbund, Socialpædagogernes Landsforening og Danmarks Lærerforening med ca. 175.000 medlemmer, der er beskæftigede med børn og unge, viser, at der inden for godt et år, 1999, var kendskab til i alt 29 sager, hvor der var rejst mistanke om seksuelt overgreb mod børn under 15 år i daginstitution eller i skole, svarende til en hyppighed på ca. 2 pr. 10.000 medlemmer. Der var i fagforeningerne kendskab til, at der var rejst retslig sigtelse i 6 sager, der vedrørte pædagogmedhjælper i daginstitutioner; to sager havde ført til domfældelse, i én sag var der fri-

findelse og i tre sager var sagsudfaldet ikke kendt endnu. Sigtelseshypigheden var 3 pr. 100.000 medlemmer. Der var i 1999 kendskab til 3 anmeldelser mod lærere, 2 var sigtet. Sagsudfaldet var ikke kendt.

I politiets sagsakter vedrørende anmeldelser i 1998 var der 18 sager om påstået overgreb mod børn i en daginstitution eller i en skole, svarende til en forekomst på 2 pr. 100.000 børn under 15 år. I alt 6 af disse anmeldelser førte til en domfældelse, 2 blandt pædagogmedhjælpere og 4 blandt lærere.

1.2. Psykiske skadevirkninger af seksuelle overgreb mod børn

Undersøgelsen omfatter en vurdering af omfanget af skadevirkninger ud fra en litteraturgennemgang. Seksuelt misbrugte børn har risiko for langtidsskadevirkninger som direkte følge af et seksuelt overgreb, men man ved ikke, hvor stor en andel af børn udsat for seksuelle overgreb, der får psykiske skadevirkninger. De fleste af de beskrevne psykiske symptomer kan også optræde som følge af andet end seksuelle overgreb, og der er kun få tegn, der specifikt ses som følge af seksuelle overgreb.

Der eksisterer kun et fåtal veltilrettelagte undersøgelser af følgevirkninger til seksuelle overgreb og af effekten af forskellige typer behandling af seksuelt misbrugte børn. Det er erfaringen, at hjælpen til seksuelt misbrugte børn og deres familier ofte må foregå over længere tid, men der kan være mulighed for at også en kortere målrettet behandlingsindsats kan begrænse følgevirkningerne af et overgreb. Det er erkendt, at overgrebene ofte er en del af et generelt omsorgssvigt og at indsatsen/behandlingen derfor må rette sig herimod.

Der er bl.a. behov for at evaluere igangværende behandlingstilbud og at videreudvikle denne indsats.

1.3. Efterforskning i sager, hvor der er mistanke om seksuelt misbrug af børn

Nogle børn er i stand til og er motiverede til at fortælle, at de har været udsat for seksuelle overgreb. Andre børn har symptomer, der tyder på, at de er blevet misbrugt, men kan ikke eller vil ikke uden videre tale om det. Små børn eller børn med psykiske vanskeligheder vil ofte have svært ved at afgive tydelige og sammenhængende vidneforklaringer. Der er derfor behov for at overveje, hvad der kan gøres for at sikre sig pålidelige vidnesbyrd i sådanne tilfælde. For psykologer og børnepsykiatere er det reglen, at den person, der skal undersøge, om et barn er blevet seksuelt misbrugt, ikke tillige kan være terapeut for barnet eller familien og heller ikke kan optræde som barnets talerør/advokat. Begrundelsen er, at der ofte indgår elementer af skøn i sådanne sager, og at der ikke må opstå tvivl om undersøgerens upartiskhed, når sådanne skøn skal foretages.

Samtalerne med barnet foretages i praksis af forskellige faggrupper: børnepsykologer, læger, sygeplejersker, personale fra socialforvaltningen, politifolk, advokater og dommere. Man kan ikke på forhånd sige, at en faggruppe automatisk er bedre kvalificeret end andre til at foretage sådanne interviews; men man kan have en forestilling om, at de forskellige faggrupper vil være tilbøjelige til at lægge vægt på forskellige aspekter af det begivenhedsforløb, de skal undersøge.

Inden for de seneste ti år er der sket en markant udvikling i politiets sagsbehandling baseret på den erfaring, der er indhentet i en række politikredse vedrørende afhøring af børn, herunder videoafhøring, og på en større viden om små og større børns reaktioner på kontakt med politi og andre instanser. Rigspolitiet har i midten af 1990'erne udarbejdet retningslinjer for sikring af børns vidnesbyrd. Med baggrund i erfaringer fra Glostrup politi vedrørende videoafhøringer er der nu i alle landets regioner adgang til at foretage videoafhøring af børn i overensstemmelse med Retsplejelovens bestemmelser om dokumentation i straffesager. Der er indrettet specielle videoafhøringsfaciliteter på en række politistationer, som bliver stillet til rådighed også for de politikredse, der ikke har sådanne faciliteter selv.

Grundholdningen er, at der kun bør ske én afhøring af barnet, og at afhøringen skal foretages tilpas hurtigt i forløbet. Videoafhøring foretages som regel kun, når barnet er under 12 år.

Børns rettigheder er blevet mere synlige og barnet er mere bevidst om sine rettigheder. Det kan medføre, at voksne nogle gange bliver beskyldt for noget de ikke har gjort. Det kan være en af effekterne af, at man i højere grad lytter til børnene.

De adspurgte børneafdelinger og børnepsykiatriske afdelinger peger på, at lægeundersøgelsen af børn i forbindelse med mistanke om seksuelle overgreb optimalt foregår lokalt i et tværfagligt samarbejde med mulighed for rådgivning af barn, forældre og andre involverede og med tilbud om psykologisk og lægelig opfølgning.

1.4. Muligheder for opnåelse af bedre viden og bedre forebyggelse

Samfundets opgave er at forebygge, at der kan ske seksuelle overgreb på et barn, samt hvis det er sket umiddelbart at stoppe overgrebet og at sørge for at barnet ikke får langvarige skadevirkninger. I det følgende anføres nogle overvejelser vedrørende indsatsområder, som kan bedre vores viden om problemets omfang og karakter.

Da målet er at nedbringe omfanget af seksuelle overgreb mod børn, er det nødvendigt med et solidt vidensgrundlag om problemets omfang for at kunne tilrettelægge en intervention. Til det formål kunne der gennemføres en undersøgelse blandt ældre skolebørn eller unge voksne, idet kendskab til forekomst og risikofaktorer for seksuelle overgreb mod børn er en vigtig forudsætning for at kunne tilrettelægge en hensigtsmæssig forebyggelse. Det kunne endvidere overvejes fremover i de danske levekårs- og sundheds- og sygelighedsundersøgelser at medtage spørgsmål om seksuelle overgreb og data, der kan belyse risikofaktorer for sådanne overgreb og kan bidrage til at følge udviklingen i forekomsten.

Der drøftes for tiden en forbedring af kriminalstatistikken. Der publiceres aktuelt ikke data opdelt på køn og kategorien, blufærdighedskrænkelser, er i modsætning til de andre kategorier af seksuelle overgreb på børn ikke inddelt på aldersgrupperne under 12 år, under 15 år og 15 år eller ældre. Det foreslås fremover at præcisere statistikken på køn og aldersgrupper, og at angive både antal sager og antal børn, som statistikken omhandler.

De eksisterende nationale registre kunne udnyttes til analyser af sammenhæng mellem sociale faktorer og seksuelle overgreb mod børn og dermed bidrage til større viden om risikofaktorer.

Der er behov for forbedret mulighed for at opnå egnede bevismidler. Specielt bør børnenes vidneudsagn afgives under optimale forhold, da vidneudsagnene i de fleste tilfælde vil være det eneste grundlag for en domfældelse. Der kan peges på, at kvalifikationer og kompetence hos de personer, der undersøger barnet, kunne præciseres. Rigspolitiet har taget initiativ til efteruddannelse af personalet til disse opgaver og arbejder med fortsat at øge kompetencen i efterforskningen og udvikle mere skånsomme metoder for børns afgivelse af vidneudsagn. Der er en stående arbejdsgruppe, der varetager udvikling og efteruddannelse i afhøring af børn. Der vil fortsat være behov for at evaluere afhøringsmetoder og vurdere, hvorvidt der er grundlag og mulighed for at forbedre praksis ved efterforskning af straffelovsovertrædelser, der omhandler seksuelle overgreb mod børn.

Selve behandlingen af en mistanke om seksuelt misbrug af et barn vil i de fleste tilfælde kræve samarbejde mellem flere fagpersoner. Det er vigtigt, at der findes mulighed for at sådanne tværfaglige teams kan træde i aktion. Organiseringsformen for disse teams kan diskuteres, dvs. om de skal være lokale, regionale eller landsdækkende, permanente eller ad hoc. En væsentlig opgave er at støtte barnet/familien, når overgrebet er afdækket/anmeldt. Herunder kunne det anbefales, at den lægelige undersøgelse mhp. at sikre bevismateriale ikke står alene, men indgår i et samlet omsorgstilbud. Der kunne gennemføres en uddannelse og videreuddannelse ikke alene af pædagoger og andre, der beskæftiger sig med børn og unge, men også af sagsbehandlere i kommunerne, domsmænd og dommere.

Der synes at være et behov for bedre information/viden blandt forældre om børns normale seksuelle udvikling. Uvidenhed kan medføre fejltolkninger.

I kommunernes og amternes forvaltning er der igangværende initiativer for yderligere at forbedre forebyggelsestiltag, sagsbehandling og opfølgning i sager, der vedrører seksuelle overgreb mod børn. Indsatsen vil formentlig kunne optimeres gennem en national handlingsplan fx formidlet gennem et videnscenter, der kan indsamle, bearbejde og formidle viden med henblik på at bidrage til et forbedret grundlag for myndigheders, organisationers og andres beslutninger og handlinger.

I nyudkomne pjecer fra Pædagogisk Medhjælper Forbund og Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund påpeges betydningen af en klar ansættelsespolitik og fortsat personalepolitik mhp. at undgå, at børn udsættes for nogen form for seksuelle overgreb i de institutioner, hvor de opholder sig en stor del af hverdagen.

Der er i litteraturen erkendt et behov for veltilrettelagte undersøgelser af effekten af behandling af seksuelt misbrugte børn.

2. Seksuelle overgreb mod børn, afgrænsning

”Børn har ret til seksualitet og til mulighed for en fordomsfri opdragelse. Seksualiteten begynder i barndommen. Omgivelsernes holdninger og reaktioner har betydelig indflydelse på barnets seksuelle udvikling, som vil danne baggrund for i hvilken grad, der vil kunne opstå seksuelle problemer. Børn har ligesom voksne behov for at få støttet deres seksualitet, så de kan blive i stand til at føle glæde som seksuelle individer.” WHO, 1985.

I denne redegørelse for hvad vi ved om omfanget af seksuelle overgreb mod børn i Danmark benyttes der ikke en entydig definition af ”seksuelle overgreb”.

Rapporten omhandler den sårbare balance mellem på den ene side at øge barnets evne til at fungere seksuelt over for sig selv og andre ved bl.a. at udforske sin egen seksualitet, og på den anden side at beskytte barnet mod andres seksuelle behov. Det omhandler først og fremmest at tage hensyn til barnets egne behov og at respektere barnets grænser for intimitet og berøring.

Seksuelle overgreb mod børn bryder med samfundets normer for seksuel adfærd, hvor det ikke er tilladt at have seksuelle forhold med børn under 15 år, og hvor det centrale er en magtudøvelse i forhold til barnet. Børn skal ikke udsættes for nogen form for overgreb eller krænkelse, de skal kunne vokse op i et samfund, hvor der er en hensigtsmæssig indsats mhp. at forebygge seksuelt misbrug og stoppe de overgreb, der forekommer. Men problemstillingen, seksuelt misbrug af børn, åbner også for mytedannelser og for uhen-

sigtsmæssige reaktioner, hvor samfundet i angst for at børn udsættes for overgreb kan komme til at hæmme barnets seksuelle nysgerrighed og behov for kropsnærhed og berøring.

Børn har seksuelle reaktioner allerede fra fødslen, og børn udforsker deres egen og hinandens seksualitet igennem opvæksten. Tore Langfeldt (1986) beskriver betydningen af seksuelle subkulturer blandt børn og faren for, at børn mister deres egen kultur ved de voksnes stadigt dybere indtrængen i børnenes verden. Børn er i dag i daginstitutioner, skole og fritidsordninger i en stor del af deres vågne timer. Langfeldt påpeger, at med en pædagogisk tilrettelagt fritid vil børnenes egen kultur blive trængt i baggrunden. Der foregår vigtige ting i en seksuel subkultur blandt børn. Her lærer børn det meste om, hvordan seksualiteten fungerer, også om hvordan man kan fremkalde seksuelle reaktioner hos sig selv og andre. Børn opdager, at de ikke står alene med deres seksuelle fornemmelser, og de lærer deres egne grænser at kende. Men voksne har ikke altid den samme forståelse for børns lege og kan ubegrundet beskyldte ældre børn for at forføre de yngre.

Det er voksne, der definerer seksuelle overgreb. Definitionens bredde afspejler derfor samfundets sociale og kulturelle normer for, hvad voksne ikke bør gøre mod børn. Det omhandler ikke alene seksuelle handlinger, som barnet tvinges til eller ikke selv vil være med i. I Danmark er det strafbart at have seksuelt samkvem med et barn under 15 år, også når forholdet er villet af barnet. Lovens overordnede formål er at beskytte barnet mod seksuel udnyttelse og kriminaliserer derfor seksuelle forhold mellem f.eks. 14-årige piger og ældre drenge. Det antages, at et barn under 15 år kan have svært ved selv at trække grænsen, hvorfor risikoen for seksuel udnyttelse er åbenbar. Straffelovens alderskriterier er en absolut beskyttelse, som barnet eller den unge ikke selv kan opgive. Børns eventuelle samtykke er uden retslig relevans, dvs. at selv seksuelle relationer, som er startet på barnets eller den unges initiativ, er strafbare for den voksne.

Inden for de seneste 40-50 år er tolerancen generelt øget over for seksualitetens meget forskellige udtryksformer. Men accepten af børn-voksen seksualitet er mindsket. Den almene opfattelse er, at incestuøse og pædofile relationer altid krænker barnets integritet og vil have skadelige konsekvenser for dets

udvikling. Nærhed og seksualitet er knyttet sammen, også i forhold mellem børn og voksne, men når den voksne bruger og invaderer barnets seksualitet for at tilfredsstille sig selv, bliver det et strafbart overgreb. Der indgår i denne betragtning både kulturelle, juridiske, psykologiske og sociale aspekter, som nok ændres over tiden, men som basalt handler om at beskytte barnet. Beth Grothe Nielsen (1995) har peget på, at det ud fra et overordnet samfundshensyn kan være hensigtsmæssigt at klassificere uønsket menneskelig adfærd som kriminel og strafbar, men at det sjældent er til fordel for det misbrugte barn. Det helt basale er at sætte en stopper for misbruget og mindske de byrder og belastninger, som et seksuelt misbrugt barn bærer på. Der er større fokus på problemstillingen i dag end nogen sinde og der opnås efterhånden mere viden om konsekvenserne af seksuelle overgreb og af omgivelsernes reaktion herpå. Det vil meget muligt kunne medføre en ændret praksis vedrørende sagsbehandlingen, hvor der fremover kan tages mere hensyn til barnets tarv.

Seksuelle overgreb mod børn omfatter årelangt seksuelt misbrug inden for familien og enkeltstående, ubehagelige krænkelse som f.eks. mødet med en ukendt blotter. De evt. påførte skader afhænger ikke kun af alvoren af overgrebet. Det er derimod rimeligt at antage, at voksnes reaktion mod børns oplevelser måske er en meget afgørende faktor for hvilke konsekvenser overgrebet vil få for barnet. De kulturelle holdninger til seksualitet og seksualitetens udtryk får derfor betydning. Masturbation blev engang anset som brud på naturens orden, homoseksualitet var en psykiatrisk diagnose, oralsex var strafbart i flere stater i USA, og mænd, der blottede sig, risikerede at blive behandlet med kastration. Der er næppe nogen voksen person i Danmark, som ikke på et eller flere tidspunkter i sin barndom eller ungdom har mødt en blotter (en fremmed mand med blottet kønslem), men hvordan mødet tolkes som et overgreb eller en tilfældig episode, afhænger, ud over de øjeblikkelige omstændigheder, blandt andet af familiens normer, barnets erfaringer og forældrenes reaktion.

Denne rapport omhandler den magtudøvelse fra voksen til barn, som seksuelle overgreb altid udgør, og den belyses ud fra en række meget forskellige kilder, hvis afgrænsning af problemstillingen ikke altid er sammenlignelig. Det

er en af årsagerne til den store variation i angivelserne af hyppigheden af seksuelle overgreb.

Rapporten omhandler både seksuelle overgreb i familien begået af biologiske forældre, stedforældre eller andre nære slægtninge og seksuelle overgreb uden for familien. Tidligere danske undersøgelser (Nielsen, 1991 og 1995) har især fokuseret på overgreb i familien eller incest

2.1. Beskrivelse af forskellige definitioner

Seksuelle overgreb mod børn omhandler strafferetsligt alle seksuelle forhold mellem et barn under 15 år og en person ældre end 15 år. Aldersgrænsen er 18 år, dvs. den personlige myndighedsalder, når det drejer sig om seksuelle forhold med et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller et barn, der er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse. Kriminaliseringen skyldes risikoen for, at en person skal udnytte sin stilling i forhold til den unge på en sådan måde, at han eller hun skaber et skadeligt afhængighedsforhold eller forringer sine muligheder for at varetage sine forpligtelser behørigt.

Betegnelserne blodskam og incest er i de seneste 20 års skønlitterære og videnskabelige værker anvendt på fædres og stedfædres overgreb på døtre og steddøtre, men også på overgreb fra voksne, som barnet eller den unge er i et afhængighedsforhold til. En tidlig dansk beskrivelse (Backe et al., 1983) afgrænsede: *”Incest forekommer, når et familiemedlem i en magtfuld position forsøger at tilfredsstille et behov (fx et magtbehov, et behov for nærkontakt, for accept osv.) hos et andet familiemedlem i en mindre magtfuld position ved at seksualisere dette behov. Seksualiseringen kan gælde alt fra kærtegn, kys, gentagne verbale ytringer om personens bryster og andre legemsdele til oralt, analt, genitalt samleje og masturbation med eller foran ofret”*.

I en dansk befolkningsundersøgelse fra slutningen af 1980'erne af seksuelt misbrug af børn og unge i aldersgruppen 0-17-år er der anvendt denne definition *”Seksuelt misbrug betragtes som et overordnet begreb til bredt at karakterisere de seksuelle handlinger, som voksne ikke bør gøre mod børn, enten*

som enkeltstående overgreb eller som længerevarende seksuelt misbrug”
(Leth et al., 1988).

Seksuelle overgreb mod børn omfatter i de fleste undersøgelser en bred skala af handlinger, hvor barnet udnyttes seksuelt fysisk og/eller psykisk, således at barnets grænser ikke respekteres eller barnet presses til at deltage i eller overvære seksuelt prægede handlinger, som tjener til seksuel stimulering af voksne. Det drejer sig både om seksuel adfærd mellem et barn og en voksen eller mellem to børn, hvor den ene enten er betydeligt ældre end den anden eller gennemfører sit forehavende med tvang.

I amerikanske undersøgelser er der benyttet følgende definition: *”Seksuelt misbrug er enhver brug af afhængige, udviklingsmæssigt umodne børn og unge i seksuelle aktiviteter, som de ikke fuldt forstår, til hvilke de ikke er i stand til at give deres tilladelse, eller som krænker sociale tabu mod familieroller”* (Schechter & Roberge, 1976). Definitionen omfatter aktiviteter lige fra blufærdighedskrænkelser i form af fremvisning af pornografisk materiale, verbale overgreb, opfordring til at deltage i en seksuel handling, beluring og udsættelse for blottere, samt kys eller kæl, der opfattes som seksualiserede, til berøring af barnets eller krænkerens kønsdele og forsøg på eller fuldbyrdet samleje (Finkelhor, 1990).

Det er karakteristisk, at der er stor forskel på hvor konkrete spørgsmål om seksuelle handlinger/overgreb, der indgår i de enkelte undersøgelser, og hvilke former for overgreb, der medregnes i angivelserne af hyppighed. Nogle undersøgelser medregner ekshibitionisme, beluring og at overvære voksnes samleje som ”seksuelle overgreb”, andre undersøgelser medregner ikke sådanne handlinger.

I nyere befolkningsundersøgelser er der blevet stillet konkrete spørgsmål om forskellige typer af seksuelle handlinger. Der er gennemført en klar opdeling i handlinger, der er gennemført under tvang og seksuelle handlinger, som interviewpersonen har deltaget i uden selv at have haft lyst til det. Når det drejer sig om overgreb mod børn under 15 år er distinktionen mellem tvang og ikke at have lyst dog mindre relevant end når det drejer sig om seksuelle

overgreb på voksne, da alle seksuelle handlinger som involverer børn under 15 år er kriminaliseret i den danske Straffelov.

En undersøgelse fra 1996 om seksuallivet i Sverige havde følgende konkrete spørgsmål om seksuelle overgreb: ”Det sker, at mennesker tvinges til seksuelle handlinger. Er du nogensinde blevet tvunget til noget af det følgende?:

- Tvunget til at vise dine kønsdele
- Nogen har under tvang berørt dine kønsdele
- Nogen har med tvang suttet eller slikket på dine kønsdele
- Tvunget dig til at se på en andens kønsdele
- Tvunget dig til at se på at nogen onanerer
- Tvunget dig til at onanere i nærvær af nogen
- Tvunget dig til at have samleje i munden eller at slikke på nogens kønsorgan
- Tvunget dig til samleje i skeden, eller at nogen har ført en genstand ind i din skede
- Tvunget dig til samleje i endetarmen (analt samleje) eller nogen har ført en genstand ind i endetarmen
- Tvunget dig til at posere for sexfoto eller sexvideo”

Der blev stillet enslydende spørgsmål om, hvorvidt svarpersonen nogensinde ”uden selv at ville det” (*haft lyst til det*) havde været med til nogen af de anførte seksuelle aktiviteter.

I den danske befolkningsundersøgelse i 1987 om seksuelt misbrug af børn og unge (Leth et al., 1988) var der et generelt spørgsmål om svarpersonen før det 18. år havde været udsat for seksuelt misbrug/seksuelle overgreb fra voksne eller betydeligt ældre børn. Hvis personen angav at have været udsat for et seksuelt overgreb, kunne der præciseres hvilken type overgreb det drejede sig om, og hvilken handling, som havde været værst/mest alvorlig:

- Forslag eller trusler om at medvirke til seksuelle handlinger
- Kys eller ”kæl” på en seksuel måde
- Se på, at en anden person viser sine kønsdele frem
- Måtte vise sine kønsdele frem til den anden
- På en seksuel måde blev berørt eller taget på
- Mine kønsdele blev berørt eller taget på
- Måtte overvære voksnes samleje
- Måtte overvære voksnes fremvisning af pornografiske billeder, blade eller film
- Måtte berøre/tage på den anden persons kønsdele
- Samleje uden at trænge ind
- Samleje med munden (oralt samleje)
- Samleje ved indtrængen i endetarmen (analt samleje)
- Almindeligt samleje
- Andre former for seksuelle overgreb

I denne danske undersøgelse er der således f.eks. medtaget spørgsmål om man som barn har måttet overvære voksnes samleje. Et sådant spørgsmål afspejler måske allermest levevilkår, om barnet havde eget soveværelse eller sov hos forældre, og giver i mindre grad sikre oplysninger om udsættelse for seksuelle overgreb.

2.2. Straffelovens afgrænsning af seksuelle overgreb mod børn

I den danske Straffelovs bestemmelser om forbrydelser i familieforholdet, dvs. blodskam, og forbrydelser mod kønsædeligheden er ”børn” defineret i forhold til den seksuelle lavalder, dvs. yngre end 15 år. Lovbestemmelserne omhandler overgreb mod børn under 12 og under 15 år, hvor overgreb på de yngste er omfattet af mere strenge sanktioner end overgreb mod børn i alderen 12-14 år. Lovgivningen omhandler også overgreb på personer yngre end 18 år, dvs. samleje eller tilsvarende overgreb mod person, der er i familiært eller opdragelsesmæssigt afhængighedsforhold til krænkeren, Straffelovens §223.

De relevante strafbestemmelser er:

1. Samleje med slægtning i nedadstigende linje; Straffelovens § 210 stk.1, straffes med fængsel indtil 6 år.
2. Samleje med broder eller søster; Straffelovens § 210 stk.2, straffes med fængsel indtil 2 år. Straffen kan bortfalde for den der ikke er fyldt 18 år.
3. Heteroseksuelle sædelighedsforbrydelser mod børn under 15 år; Straffelovens § 222, straffes med fængsel indtil 6 år. Har barnet været under 12 år, eller har gerningsmanden forskaffet sig samlejet ved tvang eller fremsættelse af trusler, kan straffen stige til fængsel indtil 10 år.

Homoseksuelle sædelighedsforbrydelser mod børn under 15 år; Straffelovens § 225, straffes med fængsel indtil 6 år. Har barnet været under 12 år, eller har gerningsmanden forskaffet sig samlejet ved tvang eller fremsættelse af trusler, kan straffen stige til fængsel indtil 10 år.

4. Samleje med en person under 18 år, der er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse; Straffelovens § 223 stk. 1, straffes med fængsel indtil 4 år.

Ved lov af maj 1981 blev der straffemæssig ligestilling mellem samleje og *anden kønslig omgængelse*, som angivet i Straffelovens § 224: Bestemmelserne finder tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje. Herved ligestilles f.eks. genstandsovergreb, dvs. indføring af genstand i moderskede eller endetarm, vaginalt, oralt og analt samleje med forsøg herpå, beføling af blottede kønsdele, bryster eller endetarmsåbning og onani med berøring af ofrets krop.

Der kan være tale om sammenstød mellem straffelovsbestemmelser ved én handling. Hvis samleje eller anden kønslig omgængelse er opnået ved vold eller trusler om vold er der tale om voldtægt, Straffelovens § 216 eller § 224 jf. § 216.

Vedrørende alderskriteriet for strafbarhed gælder, at gerningsmanden skal vide eller indse det som overvejende sandsynligt, at barnet var under hen-

holdsvis 18 år, 15 år og 12 år, men han kan straffes, hvis han burde have vidst, hvor gammelt barnet var.

Straffelovens bestemmelser om blufærdighedskrænkelser anvendes over for en række af de handlinger, som børn kan blive udsat for, f.eks. blotteri, beluring, verbal uterlighed, herunder telefonsexchikane, forevisning af pornografi eller medvirken i videooptagelse med pornografisk indhold. Der er ingen alderskriterier for blufærdighedskrænkelser, dvs handlingerne er kriminaliseret hvad enten krænkelserne er mod børn, unge eller voksne. Følgende blufærdighedskrænkelser er kriminaliseret ifølge Straffelovens § 232 og kan straffes med fængsel indtil 4 år eller under formildende omstændigheder med hæfte eller bøde:

- beføling
- blotteri
- beluring
- verbal uterlighed
- anden uterlighed

Salg af utugtige billeder eller genstande til en person under 16 år, salg, fremstilling eller fremskafning af utugtige fotografier, film eller lignende af børn straffes med bøde; Straffelovens §§ 234-235.

Straffelovens bestemmelser vedrørende anden kønslig omgængelse og blufærdighedskrænkelser ved beføling er ikke éntydige. Det betyder, at helt ensartede handlinger den ene gang kan betegnes som anden kønslig omgængelse, Straffelovens §§ 210, 222 og 225, jf. 224 – den anden gang som blufærdighedskrænkelser, Straffelovens § 232. Almindeligvis henregnes beføling uden på eller inden for tøjet som blufærdighedskrænkelser, mens beføling af blottede kønsdele, endetarmsåbning, bryster mm omfattes af §§ 210 og 222-225.

2.3. Definition af seksuelle overgreb i sygdomsklassifikationen i Sundhedsstyrelsens registre

I den 10. revision af WHO's internationale klassifikation af sygdomme og relaterede sundhedsproblemer er der særlige koder for mishandlingssyndrom,

herunder seksuel mishandling, samt koder for problemer i forbindelse med negative oplevelser i barndommen.

Der er tre koder, der præciserer, at problemet er seksuel mishandling eller misbrug:

- T74.2; Seksuel mishandling
- Z61.4; Problemer i forbindelse med påstået seksuelt misbrug af barn af person hørende til barnets nære familie
- Z61.5; Problemer i forbindelse med påstået seksuelt misbrug af barn af person uden for barnets nære familie.

Denne klassifikation benyttes bl.a. ved indlæggelse og ambulante behandling på sygehus.

2.4. Graduering af seksuelle overgreb

Seksuelle overgreb i barndommen omfatter således meget forskellige handlinger/krænkelser lige fra udfordrende blikke, beluring over strafbare blufærdighedskrænkende handlinger såsom ekshibitionisme (blotteri), opfordring til seksuel aktivitet, berøring, befangling af bryster og kønsdele til gennemført samleje.

Straffelovens bestemmelser om overgreb mod børn kriminaliserer berøring af blottede kønsdele, forsøg på samleje og gennemført samleje strengere end blufærdighedskrænkelser. Umiddelbart kan seksuelle overgreb med fysisk kontakt da også forekomme alvorligere end blufærdighedskrænkelser i form af beluring eller verbale overgreb. Men for barnet kan f.eks. verbale trusler eller hentydninger om, hvad en voksen har seksuelt lyst til at gøre med barnet, måske være et lige så groft overgreb som at blive befølt. I befolkningsundersøgelser blandt børn og unge, hvor svarpersonerne selv har gradueret alvoren i de forskellige typer af seksuelle overgreb, er resultatet, at mange også har oplevet ekshibitionisme som et groft overgreb (Halpérin, 1996). Voksnes begreber om alvoren i forskellige former for krænkelse af børn behøver ikke at stemme overens med børnenes begreber.

3. Datakilder der kan give oplysning om omfanget af seksuelle overgreb mod børn

Forekomsten af seksuelle overgreb mod børn kan bedst måles ved at angive det samlede antal børn ud af alle børn i befolkningen, der i løbet af deres barndom har oplevet ét eller flere seksuelle overgreb. Det betegnes som den kumulerede incidens. Forekomsten beregnes som regel ud fra hvor mange voksne, der i en konkret undersøgelse har oplyst, at de i barndommen har været udsat for et eller flere seksuelle overgreb, i forhold til det samlede antal personer, der deltog i undersøgelsen. Enkelte undersøgelser omfatter kun ældre børn eller unge voksne, men de fleste undersøgelser er foretaget blandt voksne og refererer derfor til hændelser/overgreb, der ligger mange år tilbage i tiden.

Hyppigheden af seksuelle overgreb angives enten som antal kendte tilfælde af seksuelle overgreb mod børn i løbet af et år eller som antal børn under 15 eller under 18 år, der har været ofre for seksuelle overgreb i en given tidsperiode i forhold til den samlede børnebefolkning.

En række kilder kan belyse omfanget af seksuelle overgreb mod børn i Danmark. Imidlertid giver ingen af disse et fuldstændigt overblik over problemets omfang, da der specielt ikke er nogen viden om de overgreb, der ikke er anmeldt til politiet eller underrettet til de sociale myndigheder, og som forbliver en hemmelighed mellem barnet og krænkeren. Den seneste danske befolkningsundersøgelse, der rummer oplysning om omfanget af selvrapporteret seksuelt misbrug i barndommen og i ungdommen, er fra 1987 og er gennemført blandt godt 1000 voksne i alderen 18-50 år (Leth et al., 1988). De rapporterede data om overgreb mod børn under den seksuelle lavalder omhandler

således overgreb, der er sket i perioden 1950-1980, og er først og fremmest repræsentative for den periode, men antageligt ikke for situationen i Danmark i år 2000.

Datakilder, der indgår i denne rapport

I nærværende redegørelse er børn defineret som personer under den seksuelle lavalder, 15 år. Der er indhentet information fra en række forskellige registre og gennem spørgeskemaer til primærkommuner, amtskommuner, børneafdelinger og børnepsykiatriske afdelinger, støttecentre for incestofre, krisecentre og en række faglige organisationer, hvis medlemmer beskæftiger sig med børn og unge.

Der er medtaget følgende data:

- Kriminalstatistikken, 1990-1998.
- Information om underretningssager i 225 af landets 275 kommuner.
- Behandlingsager i amtskommunernes Børne- og Ungdomsrådgivning
- Registrering af sygehuskontakter vedrørende seksuelt misbrug i Landspatientregisteret
- Information fra 16 af landets 22 børneafdelinger og fra 6 børnepsykiatriske afdelinger
- Information fra faglige organisationer, BUPL, PMF, Socialpædagogernes Landsforening og Danmarks Lærerforening om medlemmer, der er anmeldt for påstået seksuelt overgreb på et eller flere børn.
- Systematisk gennemgang af sagsakter om politianmeldte sager i 1998 i samtlige landets 54 politikredse og i 1996 i 4 politikredse

Det er første gang, der er gennemført en samlet beskrivelse af alle politianmeldte sager, der omhandler seksuelle overgreb mod børn under 15 år i og uden for familien, inklusive blufærdighedskrænkelser, og som er anmeldt til politiet i et enkelt år. Der har til det formål været adgang til politirapporter, udskrifter af bånd- og videoafhøringer, lægeundersøgelser og andre undersøgelser, afgørelser, udskrifter af domsbøger og domme.

En litteraturgennemgang fokuserer på danske og øvrige nordiske undersøgelser. De seneste nordiske befolkningsstudier blandt voksne er gennemført i Sverige og Grønland. En finsk undersøgelse fra 1988 er den eneste større nordiske undersøgelse, der har udspurgt unge i alderen 15-16 år, dvs. tidsmæssigt tæt på de overgreb som undersøgelsen omfatter, om de i barndommen har været udsat for seksuelle handlinger mod deres vilje og/eller under trusler og tvang. En svensk undersøgelse fra 1990 omfatter 2% af den svenske 17-årige skoleungdom, og giver således mulighed for et kvalificeret skøn for den aktuelle forekomst af seksuelle overgreb mod børn i Danmark.

Resultaterne af en række andre nordiske befolkningsundersøgelser og enkelte internationale undersøgelser, der er baseret på repræsentative nationale eller større regionale stikprøver, er også refereret, om end de kun giver oplysning om forekomsten af seksuelle overgreb for mindst 15 år siden og derfor muligvis ikke belyser omfanget af seksuelle overgreb mod børn i Danmark omkring årtusindeskiftet.

Der kan kun indhentes begrænset viden om omfanget af seksuelle overgreb mod børn ud fra kliniske undersøgelser, dvs. undersøgelser, der bygger på hospitalsafdelingers eller rådgivningscentres erfaringer. Undersøgelsespopulationen er i disse undersøgelser selekteret og næppe repræsentativ for befolkningen som helhed. I Danmark er der dog ofte blevet fremlagt skøn om omfanget af seksuelle overgreb mod børn alene på basis af sådanne kliniske materialer.

4. Befolkningsundersøgelser

I de fleste lande gennemføres der jævnligt nationale undersøgelser, der har til formål at beskrive befolkningens levekår, sundhed og sygelighed. Der har ikke været tradition for at inkludere spørgsmål om sex, seksuelt misbrug i barndom og ungdom eller seksuelle overgreb mod voksne i disse undersøgelser. Undtagelsen er undersøgelsen af levekår, livsstil og helbred i Grønland i 1993-94, som medtog spørgsmål om udsættelse for vold og seksuelle overgreb i barndom og voksenalder (Bjerregaard et al., 1995).

I tilslutning til Danmarks Statistiks levekårsundersøgelser er der stillet en række spørgsmål om udsættelse for fysisk vold og/eller trusler om vold inden for det seneste år, sidst i forbindelse med Omnibusundersøgelsen i 1995/96. Derimod indgik der ingen spørgsmål om seksuelle overgreb (Rigspolitiet, 1998).

Sensitive emner som sex, vold og seksuelle overgreb kan medføre en lavere svarprocent i spørgeskemaundersøgelser, og det kan være en af årsagerne til, at spørgsmål om disse emner sjældent medtages i levekårs- og sundheds- og sygelighedsundersøgelser, selv om disse stræber mod at belyse hvilke faktorer, der har betydning for sundhed og sygelighed, herunder de identificerede risikofaktorer for sundhedsproblemer.

Vi har derfor kun en begrænset viden om den aktuelle forekomst af seksuelle overgreb mod børn og unge og ligeledes sparsom viden om sammenhænge mellem sociale faktorer, hyppighed af overgreb og følgerne af overgreb. De generelle spørgsmål om konflikter i hjemmet, som er medtaget i den nylige danske undersøgelse af større skolebørns trivsel og helbred, giver ikke infor-

mation om hvor stor en andel af de 14-15-årige børn, der i deres opvækst har oplevet seksuelt misbrug i og uden for hjemmet (Petersen et al., 2000).

For at få en viden om det reelle omfang af seksuelle overgreb mod børn burde der foreligge resultater fra aktuelle spørgeskemaundersøgelser blandt større børn og unge. Men sådanne er ikke foretaget i Danmark. I de andre nordiske lande har man derimod gennemført enkelte undersøgelser blandt større skolebørn og i disse undersøgelser konstateret, at det er muligt at stille sensitive spørgsmål om seksuelle erfaringer, herunder om seksuelle overgreb og opnå en meget høj svarprocent. Der er f.eks. i Finland i 1988 foretaget en undersøgelse om forekomsten af vold og seksuelle overgreb i barndommen blandt elever i 9. klasse og opnået en svarprocent på 96 (Sariola & Uutela, 1994) og i Sverige i 1990 med en svarprocent på 92% blandt 17-årige skoleelever (Edgardh & Ormestad, 2000).

Langt de fleste andre befolkningsundersøgelser af forekomsten af seksuelle overgreb er gennemført ved interviews eller postomdelte spørgeskemaundersøgelser blandt voksne, og der er sjældent medtaget en vurdering af betydningen af erindringsforskydning eller af tidsmæssige ændringer i sociale forhold og kulturelle normer. Forhold der kan have betydelig indflydelse på svarene inden for de enkelte aldersgrupper.

Et andet problem er, at svarprocenten gennemgående er lav, fx 66% i den danske befolkningsundersøgelse (Leth et al., 1988) og 48% i en tidligere norsk undersøgelse (Sætre, 1988).

4.1. Hvad måles i befolkningsundersøgelserne

Definitionen på seksuelt misbrug, afgrænsningen af ”barndom” og dermed omfanget af seksuelle overgreb, som medtages i de enkelte befolkningsundersøgelser, varierer betydeligt (Leventhal, 1998). Det er en væsentlig årsag til de betydelige forskelle i angivelserne af forekomsten, specielt i anglosaksiske lande. I 19 forskellige studier i USA og Canada angives der en forekomst af seksuelle overgreb i barndommen på mellem 2% og 62% (Finkelhor, 1994). Nogle undersøgelser har opdelt overgrebene efter, hvorvidt der var fysisk

kontakt eller ej, og rapporterer prævalensen i overensstemmelse hermed. Det angives, at omfanget af overgreb med fysisk kontakt omfatter knap halvdelen af de rapporterede overgreb (Halpérin et al., 1996).

I den finske undersøgelse fra 1988 rapporteres både omfanget af alle typer overgreb og specifikt hyppigheden af incest, dvs. overgreb i familien (Sariola & Uutela, 1991). I en befolkningsundersøgelse i Grønland i 1993-94 er der stillet et enkelt spørgsmål, der kan belyse omfanget af seksuelt misbrug i barndommen: ”Er du nogensinde blevet tvunget til sex, da du var barn (under 13 år)” og i et andet spørgsmål kan det oplyses, hvem krænkeren var, som udsatte barnet for tvangen (Curtis et al., 1999).

4.2. Metodeproblemer

De angivne prævalenser i de forskellige befolkningsundersøgelser er derfor stærkt influeret af metodologien ved dataindsamlingen og stikprøvens sammensætning. De væsentlige aspekter er:

- Definitionen, afgrænsningen, af seksuelle overgreb
- Aldersafgrænsning, 12 år, 15 år, 18 år, 21 år
- Studiepopulationen; national stikprøve eller selekteret regional gruppe
- Svargruppen; alder, køn, samlivsforhold, socio-økonomisk status mm
- Metode for dataindsamling; direkte interview, telefoninterview, spørgeskemaundersøgelse
- Svarprocent og bortfaldets sammensætning
- Målemetode, hvad måles og hvornår i forhold til tidspunkt for overgrebet; betydningen af erindringsforskydning i undersøgelser blandt voksenbefolkningen.

En række af de væsentlige nordiske befolkningsundersøgelser er gennemgået i afsnit 4.3-4.5 og en række befolkningsundersøgelser fra andre lande i afsnit 4.6. Det fremgår, at der er anvendt meget forskellige definitioner i undersøgelserne, at stikprøvens størrelse, svarpersonernes alder, svarprocenten, aldersgruppe og resultater varierer betydeligt. Alle undersøgelser rapporterer en

højere forekomst af seksuelle overgreb blandt piger end drenge, men med betydelige forskelle i omfanget blandt piger varierende mellem at 2% og 70% rapporterede seksuelt misbrug i barndommen (Tabel 4.5.A og Tabel 4.6.A).

4.3. Befolkningsundersøgelser blandt børn og unge i Danmark, Finland, Norge og Sverige

Der er nævnt, at der ikke er tradition for at medtage spørgsmål om seksuel aktivitet og/eller seksuelt misbrug i de danske befolkningsundersøgelser af børns sundhed og velfærd. I en nylig undersøgelse af børns trivsel og helbred ved afslutning af folkeskolen (Petersen et al., 2000) blev der medtaget generelle spørgsmål om eventuelle konflikter i hjemmet eller i skole, men ikke oplysninger, der tillod at vurdere om konflikten havde været relateret til et seksuelt misbrug. I en undersøgelse af gymnasie- og HF-elevs sundhedsvaner og livsstil i 1996-97 indgik der ikke spørgsmål om seksuelle forhold, herunder ingen oplysninger om eleverne havde været udsat for seksuelle overgreb (Nielsen, 1998).

En regional spørgeskemaundersøgelse om sundhedsadfærd og sundhedsprofil blandt i alt 6444 elever i alderen 16-19-år på ungdomsuddannelserne i Frederiksborg Amt i 1994/95 medtog derimod et enkelt spørgsmål vedrørende seksuelle overgreb formuleret som: "Har du nogensinde været tvunget til sex?". I alt svarede 0,2%, at de inden det 18. havde oplevet at være tvunget til at medvirke til sex (Nielsen, 1996).

I Finland er der i 1988 gennemført en undersøgelse blandt 9.000 15-16-årige børn, som udfyldte et spørgeskema med information om selvoplevede fysiske og seksuelle overgreb. Svarprocenten var 96. I alt 18% af pigerne og 7% af drengene havde oplevet seksuel aktivitet med en person, der var mindst 5 år ældre end de selv. Heri var inkluderet seksuelle handlinger, som de selv havde haft lyst til. I alt 24 piger havde haft seksuelle erfaringer med fædre, stedfædre, brødre eller mor- og farfædre. Blandt de piger, der boede med en stedfar, havde 0,7% været udsat for et seksuelt overgreb af stedfaderen. Samlet oplyste knap 8% af pigerne og godt 1% af drengene, at de på noget tidspunkt

havde været udsat for nogen form for seksuelle handlinger, uden selv at have villet det. Blandt pigerne var 2% blevet tvunget med grove trusler og knap 1% med fysisk vold. (Sariola & Uutela, 1994).

I en norsk undersøgelse fra starten af 1990'erne besvarede 465 unge i alderen 18-21 år spørgsmål om seksuelle overgreb i den tidlige barndom, dvs. under 12 år, og i teenage årene, svarende til 90% af dem der havde fået spørgeskema tilsendt. Blandt pigerne havde 6,8% oplevet et overgreb før det 12. år, og 10,4% i teen-age alderen, blandt drengene kun 0,9%. Det blev skønnet, at 2,8% af alle piger inden det 20. år havde oplevet gentagen misbrug, overvejende i familien (Pedersen & Aas, 1995).

En svensk spørgeskemaundersøgelse i 1990 af 17-åriges seksualitet inkluderede 6 spørgsmål om seksuelle overgreb. I alt indgik 1943 skoleelever og 210 ungdomsskoleelever, svarprocenten var 92,2% for skoleelever og 44,2% for de øvrige. Blandt mandlige skoleelever rapporterede 3,1% og blandt kvindelige 11,2% nogen form for seksuelt overgreb. Ved eksklusion af udsættelse for blotteri var forekomsten henholdsvis 2,3% og 7,1%. Forekomsten var lavere blandt mandlige elever i ungdomsskole, 2,0%, men højere blandt kvindelige elever, 27%. Selv når blotteri var ekskluderet, drejede det sig for piger i mere end halvdelen af tilfældene om et enkeltstående overgreb, 53%, og for drenge i 61%. Ved overgreb på piger var den biologiske far eller en stedfar krænkeren i 14% af tilfældene, blotteri eksklusivt. I knap 30% var krænkeren en fremmed (Edgardh & Ormestad, 2000).

4.4. Befolkningsundersøgelser blandt voksne i Danmark

I Danmark blev der i 1986 og 1987 gennemført en undersøgelse af forekomsten af seksuelle overgreb i barndommen, dvs. inden det fyldte 18. år. Undersøgelsen var baseret på et postomdelt spørgeskema, der blev sendt til en stikprøve på 2.000 personer i alderen 18-50 år. Svarprocenten var 66%. Svarpersonerne besvarede et ja/nej spørgsmål, om de nogensinde havde været udsat for seksuelle overgreb. I et efterfølgende spørgsmål var opremset en række forskellige seksuelle handlinger, der var foretaget mod ens vilje, strækkende

sig fra forslag eller trusler om at medvirke til seksuelle handlinger, overværelse af andres samleje til samleje, både oralt, analt og vaginalt (almindeligt samleje). Spørgsmålene omfattede seksuelt misbrug/seksuelle overgreb fra voksne eller *betydeligt ældre børn* før svarerens attende år.

Overgrebene var specificeret i 4 grupper og i et åbent spørgsmål:

- Forslag om medvirken til seksuelle handlinger, kys eller kæl på seksuel måde, se på fremvisning af kønsdele
- Måtte vise egne kønsdele, berørt på en seksuel måde, kønsdele berørt på seksuel måde
- Måtte overvære voksnes samleje, overvære voksnes fremvisning af pornografi
- Måtte berøre anden persons kønsdele, samleje uden indtrængning, oralt samleje, analt samleje, almindeligt samleje, samt
- Andre former for seksuelle overgreb, der specificeres af svareren

Undersøgelsens resultater er beskrevet i to artikler, dels i Nordisk Psykologi i 1988 og dels i Nordisk Tidsskrift for Kriminologi i 1990 (Leth et al., 1988; Stenvig, 1990). Blandt de 695 kvinder, der indgik i undersøgelsen, oplyste 14%, at de havde været udsat for en eller anden form for seksuelt overgreb, inden de fyldte 18 år og 7% af i alt 626 mænd. Knap 2/3 af mændene og godt halvdelen af kvinderne havde aldrig før rapporteret de seksuelle overgreb. Blandt mænd var overgrebene i 25% af tilfældene foretaget inden for familien og for kvinderne drejede det sig om 42% af tilfældene. Alvorligheden af de seksuelle overgreb er kategoriseret af forfatterne, som skønnede, at knap 2/3 af de i alt 50 tilfælde af seksuelle overgreb inden for familien var meget grove, svarende til forsøg på/eller gennemført samleje mod 45% af overgrebene uden for familien. Spørgeskemaet rummede en lang række oplysninger om konsekvenserne af seksuelle overgreb, blandt andet psykologiske konsekvenser, som dog ikke er analyseret i forhold til overgrebets art. Der foreligger kun begrænsede oplysninger om sammenhængen mellem de seksuelle overgreb og sociale faktorer, således kun oplysning om seksuelle overgreb i forhold til familiens økonomiske situation i svarpersonens barndom. Blandt 15% af de krænkede kvinder havde familiens økonomiske situation været dårlig,

blandt halvdelen jævnt god og blandt ca. 1/3 god. Blandt krænkede mænd var der en lidt større andel, der angav, at den økonomiske situation var jævnt god. Resultaterne blev tolket som, at forekomsten af seksuelle overgreb ikke er begrænset til socialt belastede miljøer, men findes i alle sociale lag.

Ud af de i alt 95 kvinder, der angav at have været udsat for et eller flere seksuelle overgreb i barndommen, angav 8, dvs. 8%, samleje med biologisk far eller stedfar, og 9 andre kvinder havde været udsat for samleje med anden person, herunder ét tilfælde, der blev klassificeret som voldtægt. Samlet rapporterede 17 kvinder således fuldbyrdet samleje, svarende til 2,5% af de i alt 695 kvinder, der besvarede spørgeskemaet. Blandt mænd angav 8 ud af 626 svarpersoner, at de havde været udsat for forsøg på eller gennemført analt samleje, svarende til 1,3%. I ét tilfælde var krænkeren en stedfar, i de øvrige tilfælde er krænkeren ikke oplyst (Stenvig, 1990).

Socialforskningsinstituttet har belyst udviklingen blandt børn anbragt uden for familien blandt andet gennem en interviewundersøgelse i 1992. I undersøgelsen indgik desuden en tilfældigt udvalgt kontrolgruppe på 500 24-25 årige, som var opvokset i familien. Én procent af de i alt 395 kontrolpersoner, der besvarede spørgsmål, oplyste at de havde været udsat for et seksuelt overgreb i familien. Andelen var signifikant højere blandt de børn, der var anbragt uden for familien, hvor i alt 3% havde været udsat for seksuelt misbrug i egen familie (Christoffersen, 1993).

Socialforskningsinstituttet gennemførte i 1991 en interviewundersøgelse blandt ca. 1.600 repræsentative personer over 15 år, i alt 792 kvinder, af, hvorvidt de nogensinde havde været udsat for vold, herunder voldtægt. Blandt de yngste kvinder, 15-24-årige, havde 7% været udsat for voldtægt (defineret som samleje uden samtykke, men gennemtvunget med vold eller trusler om vold). Der indgik ikke spørgsmål om seksuelle overgreb i barndommen (Christensen & Koch-Nielsen, 1992).

De danske voldsofferundersøgelser, der er gennemført i forbindelse med Observa- og Omnibusundersøgelser af den voksne befolknings levkår, har ikke konsekvent medtaget spørgsmål om seksuelle overgreb. Ud af 21 undersøgelser i årene 1970-1996 var der kun i 5 medtaget et enkelt spørgsmål om udsæt-

telse for sædelighedsforbrydelse inden for de sidste 12 måneder. Der var ingen spørgsmål om tidligere vold eller seksuelle overgreb i barndommen (Balvig, 1996).

Blandt ældre danske befolkningsundersøgelser kan nævnes to regionale undersøgelser. Kutchinsky interviewede i 1969 et udsnit af 18-60-årige mænd og kvinder i København. Blandt de 200 kvinder oplyste 1% (to kvinder) at have været udsat for seksuelt misbrug inden 16-års alderen (Kutchinsky, 1985). Som led i befolkningsundersøgelserne i Glostrup, oplyste 1,8% af de 40-årige kvinder at have været udsat for seksuelle tilnærmelser fra mandlige slægtninge i barndommen. Undersøgelsen omfattede i alt 225 kvinder (Garde & Lunde, 1982).

4.5. Andre nordiske befolkningsundersøgelser

Grønland

I undersøgelsen af levekår, livsstil og helbred i Grønland besvarede i alt 690 mænd og 621 kvinder, der var 18 år og ældre, spørgsmål om at være tvunget til sex i barndommen (under 13 år), svarende til en svarprocent på knap 88% for kvinder og 89% for mænd blandt deltagerne i levekårsundersøgelsen. I alt 7,8% af kvinderne og 3,2% af mændene oplyste at have været udsat for seksuelt misbrug som barn. Hyppigheden var størst blandt de 18-24-årige, 12,5% af kvinderne og 3,8% af mændene (Curtis et al., 1999).

Sverige

Seksuallivet i Sverige i 1996 er belyst i en interviewundersøgelse på en stikprøve af 5.200 personer i alderen 18-74 år. Blandt disse deltog 2.810, svarende til 59%, i undersøgelsen. Det var især ældre kvinder, der var underrepræsenteret i undersøgelsen, som i bortfaldsanalyserne i øvrigt fandtes repræsentativ for den svenske befolkning som helhed. Undersøgelsen belyser bl.a. omfanget af seksuel tvang, som i denne undersøgelse både omfatter at have været tvunget til at deltage i seksuelle handlinger og at have deltaget i en seksuel handling uden selv at have ønsket det. Fire ud af fem kvinder svarede, at de

på noget tidspunkt havde oplevet en sådan tvang, dvs. både i voksen- og barnealderen (Lewin et al., 1998).

Undersøgelsen belyste også omfanget af seksuel tvang mod børn, her defineret som 14 år eller yngre. Godt 2% af svarerne oplyste, at de som barn var blevet tvunget til forskellige former for seksuelle handlinger, noget hyppigere blandt kvinder end mænd. At kun 2% af de interviewede oplyste, at de i barndommen havde været udsat for tvang, gjorde at det ikke var muligt at gennemføre udvidede statistiske analyser, men der er foretaget en rangordning af de hyppigste former for seksuelle overgreb. Hyppigst var berøring af kønsorgan, derefter at være tvunget til at se på en andens kønsorgan, tvunget til at vise sit eget kønsorgan, tvunget til at onanere nogen, tvunget til at se på at nogen onanerede og mest sjældent at være blevet tvunget til samleje med kønslemmet (penis) indført i moderskeden, i alt 13 af kvinderne.

I Sverige er der for nylig blandt voksne blevet gennemført to undersøgelser af seksuelt misbrug i barndommen, begge i tilslutning til undersøgelser, der fokuserede på andre problemstillinger, henholdsvis alkoholmisbrug blandt kvinder og smerter blandt kvinder og mænd (Spak et al., 1998; Linton, 1997). Samlet rapporterede 8,5% at have været udsat for seksuel aktivitet i alderen 12 år og yngre, og 3,5% af kvinderne angav at have oplevet seksuelle overgreb i alderen 13-17 år (Spak et al., 1998) I den anden undersøgelse angav 11% af kvinder og 6% af mænd, at de i barndommen havde været udsat for seksuelle handlinger mod deres vilje.

Norge

I Norge blev der i 1984/85 udført en undersøgelse blandt 1017 voksne, svarprocenten var kun 48%. Godt 19% af kvinderne og 9% af mændene oplyste, at de havde været udsat for seksuelle overgreb som børn (Sætre et al., 1986). I halvdelen af tilfældene var krænkeren en kendt person uden for barnets familie, og i ¼ af tilfældene var krænkeren et familiemedlem.

Der findes også data om seksuelle overgreb mod børn i et par regionale undersøgelser, begge fra Trondheim. Den ene er gennemført i 1989 og var baseret på et selvudfyldt spørgeskema blandt en stikprøve på 1322 studenter. Aldersgruppen var dog 18–58 år. Svarprocenten var 66%. Blandt kvinderne

oplyste 14% og blandt mændene 7%, at de inden det 18. år havde oplevet en tvungen seksuel handling, som omfattede både overgreb med og uden fysisk kontakt. Overgrebene blev klassificeret som svært alvorlige, alvorlige og mindst alvorlige, hvoraf blandt kvinder 7% havde oplevet et svært alvorligt eller alvorligt overgreb før det 13. år, og blandt mænd 1% (Schei et al., 1994).

Schei interviewede i slutningen af 1980'erne et tilfældigt udsnit af 20-49-årige kvinder i Trondheim, svarprocenten var 90%. I alt 8,5% rapporterede, at de i barndommen havde været udsat for seksuelle overgreb, der omfattede berøring af kønsdelene. Syv procent havde været udsat for et eller flere seksuelle overgreb inden for familien. Samlet angav 14% at have været udsat for en eller flere belastende seksuelle oplevelser i barndommen, typisk møde med blotter eller udsættelse for verbale tilnærmelser (Schei, 1990).

I en senere norsk spørgeskemaundersøgelse fra 1994 baseret på et repræsentativt udsnit af den voksne norske befolkning dog med en svarprocent på kun 37%, oplyste 31% af kvinder og 16% af mænd, at de før det fyldte 18. år havde oplevet at blive tvunget, presset eller narret til seksuelle handlinger. Resultaterne er præsenteret i en intern rapport (Tambs et al., 1994).

Erik Kreyberg Normann og medforfattere har gennemgået en række nordiske befolkningsundersøgelser og påpeget, at den store variation i den rapporterede hyppighed af seksuelle overgreb mod børn i Norden på mellem 4 og ca. 30% overvejende forklares ved metodeforskelle, og at der ud fra de foreliggende data er grund til at antage, at ca. 5% af børn i Norden udsættes for seksuelle overgreb, når der alene medtages overgreb, hvor der har været en eller anden form for fysisk kontakt mellem barnet og krænkeren og udsættelse for exhibitionisme, dvs blotteri udelades (Normann et al., 1992).

Dette skøn svarer til resultaterne af de refererede finske og svenske undersøgelser blandt unge fra henholdsvis 1988 og 1990 (Saviola og Uutela, 1991; Edgardh & Ormstad, 2000). Men forekomsten blandt piger er i begge undersøgelser markant højere end for drenge, henholdsvis 7% og 2% i den svenske undersøgelse.

En række nordiske befolkningsundersøgelser er vist i tabel 4.5.A. Der er forskel i afgrænsningen af overgreb, stikprøvens størrelse, svarpersonernes alder

og svarprocent. Der er betydelige kønsforskelle i hyppigheden af overgreb. Alle undersøgelser rapporterer en højere forekomst af seksuelle overgreb blandt piger end drenge, men som omtalt også med betydelige forskelle i omfanget blandt piger. Undersøgelser med høj svarprocent rapporterer gennemgående en lavere forekomst af seksuelle overgreb end undersøgelser med lav svarprocent, jvf. Tabel 4.5.A.

Tabel 4.5 a

4.6. Undersøgelser i andre lande

Undersøgelser, der tager udgangspunkt i repræsentative nationale stikprøver, er relativt sjældne. I Kinsey og medforfatteres undersøgelse af "Sexual behaviour in the human female" fra 1953 rapporterede 10% af kvinderne, at de i barndommen havde været udsat for seksuelt misbrug og blandt 1-2% handlede det om seksuelt misbrug i familien, hvor faderen var krænkeren. Blandt de i alt 4441 undersøgte kvinder havde 24% oplevet en seksuel tilnærmelse fra en mand inden deres 15. år, heraf 66% i form af exhibitionisme eller verbale tilnærmelser og 31% i form af kæleri uden kontakt med kønsdele. En oversigt over amerikanske undersøgelser af seksuelt misbrug af børn fra 1950-1990 konkluderede, at de mest pålidelige undersøgelser rapporterede en hyppighed af samme størrelsesorden, som blev fundet i Kinseys undersøgelse, dvs. 10-12% (Feldman et al., 1991).

I 1990 publicerede Finkelhor og medarbejdere (1990) resultaterne af en national spørgeskemaundersøgelse blandt voksne, hvor 27% af kvinder og 16% af mænd rapporterede at have været ofre for en eller anden form for seksuelt misbrug i barnealderen.

I 1994 blev der i USA gennemført en national undersøgelse baseret på telefoninterviews af 2000 børn i alderen 10-16. I alt 3,2% af pigerne og 0,6% af drengene rapporterede, at de inden for de sidste 12 måneder havde været udsat for seksuelt misbrug, der omfattede berøring (contact sexual abuse) (Finkelhor & Dziuba-Leatherman, 1994).

En ældre engelsk undersøgelse omfattede 2019 personer over 15 år, hvoraf 10% rapporterede at de havde været udsat for seksuelt misbrug før det fyldte 16. år, 12% af kvinderne og 8% af mændene (Baker et al., 1985). Definitionen på seksuelt misbrug inkluderede seksuelle handlinger med en seksuelt moden person, dvs. her ældre end 15 år. For 2/3 drejede det sig om et enkelt overgreb, men 1/4 var udsat for gentaget misbrug. I knap 2/3 af tilfældene var det seksuelle misbrug startet, da barnet var 11 år eller ældre, i knap halvdelen af tilfældene var krænkeren kendt af barnet, og i 14% drejede det sig om overgreb inden for familien.

I 1994-95 er der gennemført en undersøgelse i Schweiz i Geneveområdet (Halpérin et al., 1996), der ligesom den finske undersøgelse (Sariola og Uutala, 1994) var rettet mod skoleelever, her i alt 1193 elever i 9. klasse i alderen 13-17 år, som udfyldte skemaet på skolen, efter at der var givet en generel information om seksuelt misbrug. Blandt drengene angav 10,9% og blandt pigerne 33,8%, at de på noget tidspunkt havde været udsat for nogen form for seksuelt misbrug. I alt 3,3% og 20,4% havde været udsat for overgreb med fysisk kontakt og 1,1% og 5,6% for forsøg på eller gennemført samleje, blandt henholdsvis drenge og piger. Ved rapporteringen af resultaterne er det ikke angivet, i hvilket omfang de rapporterede overgreb skete før eller efter det fyldte 15. år.

Resultaterne fra en række udenlandske befolkningsundersøgelser er vist i Tabel 4.6.A. Det fremgår i lighed med de nordiske undersøgelser, at der er anvendt meget forskellig afgrænsning af problemstillingen, seksuelt overgreb i barndommen.

Tabel 4.6 a

4.7. Kliniske studier blandt børn i kontakt med sundhedsvæsenet

Der foreligger en række undersøgelser af seksuelle overgreb blandt børn, der på grund af helbredsmæssige eller sociale problemer er i kontakt med sundheds- og socialvæsenet. Det drejer sig således om selekterede befolkningsgrupper. De rapporterede prævalenstal kan ikke umiddelbart overføres til den øvrige befolkning.

En dansk undersøgelse fra 1988-92 omfattede udelukkende børn indlagt på en regional børneafdeling og herfra henvist til psykologisk undersøgelse (Moesgaard & Sardemann, 1996). Blandt i alt 1271 indlagte børn blev 287 undersøgt af psykolog og blandt disse børn var der i 29 tilfælde begrundet formodning om seksuelt misbrug, svarende til 10% af de henviste børn, eller 2,3 % af patientpopulationen på børneafdelingen. Seksuelt misbrug omfattede i denne undersøgelse både at være udsat for ”vaginalt misbrug”, for ”analt misbrug”, for ”oralt misbrug”, og for berøring - men også verbalt misbrug og vidne til blotteri. En analyse af data viser, at hvis man overfører disse tal for hyppigheden af seksuelt misbrug til hele optageområdets børnebefolkning, dvs. antal diagnosticerede overgreb per 100 børn i Roskilde Amt under 14 år, ville tallet være ca. 0,4% i den fire-årige periode.

En anden dansk undersøgelse gennemgik alle de tilfælde af fysisk mishandling, omsorgssvigt og seksuelt misbrug af børn i Københavns Amt i 1993, som var kommet til skolemyndigheders eller praktiserende lægers kendskab. Der var i alt registreret 300 tilfælde, svarende til en incidens af fysisk og seksuelt misbrug samt omsorgssvigt på 2,7 pr. 100 barn i alderen 0-17 år, og en incidens af seksuelt misbrug på 0,5 pr. 100 (Riis et al., 1998).

På basis af data vedrørende i alt 91 mishandlede og misbrugte børn, der i perioden 1970-79 var indlagt på danske børneafdelinger, og 58 tilfælde af politianmeldt seksuelt misbrug af børn og unge i alderen 0-21 år i perioden 1970-84 er der i 1985 publiceret en række artikler, som beskriver forskellige aspekter af misbruget. Tre af de politianmeldte tilfælde var blandt 18-21-årige, og ti blandt 16-årige og ældre (Merrick & Michelsen, 1985; Merrick et al., 1985).

4.8. Kliniske studier af voksne patientgrupper

Inden for de seneste 5-10 år er der publiceret resultater fra en række undersøgelser af hyppigheden af seksuelle overgreb i barndommen blandt voksne patienter. I Danmark er hyppigheden af fysiske og psykiske symptomer i forhold til tidligere seksuelt misbrug blevet beskrevet i en selekteret patientgruppe på et neurosehospital og sammenlignet med forekomsten i baggrundsbefolkningen (Nielsen, 1998). Der var signifikant hyppigere forekomst af en række somatiske sygdomsklager blandt kvinder, der angav tidligere seksuelt misbrug sammenlignet med den rapporterede forekomst i danske befolkningsundersøgelser.

I en norsk undersøgelse blandt 20-49-årige kvinder, der havde konsulteret egen læge med henblik på en gynækologisk undersøgelse, blev 85 interviewet om seksuelt misbrug i barndommen. Blandt disse rapporterede 28% at have været udsat for et eller flere overgreb. Der påvistes signifikant sammenhæng mellem graden af gynækologiske symptomer og overgreb (Kirkengen et al., 1993).

I USA omfatter undersøgelser om seksuelt misbrug blandt patienter både psykiatriske og somatiske heldøgnspatienter og kontakter i den primære sundhedstjeneste. Det er rapporteret, at 37% af kvinder i kontakt med primær sundhedstjeneste havde været udsat for seksuelt misbrug i barndommen (Walker et al., 1993; Waalch & Broadhead, 1992).

4.9. Sammenfatning

Kun få undersøgelser rummer oplysninger af værdi for en vurdering af problemets omfang i Danmark omkring år 2000. Den finske undersøgelse blandt 15-16-årige børn og den svenske undersøgelse blandt 17-årige skoleelever og 17-årige på ungdomsskole rummer væsentlige resultater ved at være gennemført blandt store grupper af unge, men de er trods alt mere end 10 år gammel.

Den ofte refererede danske befolkningsundersøgelse af seksuelt misbrug i barndom og ungdom (Leth et al., 1988) rapporterer først og fremmest, hvorledes omfanget var blandt børn i perioden 1950-1970, hvor forekomsten af seksuelle overgreb blandt børn under 18 år var 14% for piger og 8% for drenge og henholdsvis 11% og 4%, når der kun medtages overgreb, der er kriminaliseret i Straffeloven, dvs. forbrydelser i familieforholdet og mod kønsædeligheden samt blufærdighedskrænkelser. Forekomsten af seksuelle overgreb i familien var 2% for piger og 0,2% for drenge. Det svarer omtrent til den forekomst, der er rapporteret i en senere undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet, samlet 1% blandt drenge og piger.

I Beth Grothe Niensens studier af seksuelt misbrug i familien (se kap.5) findes der megen information om baggrundsfaktorerne i en række politianmeldte sager om seksuelt misbrug i familien (Nielsen, 1991; Nielsen, 1995). Men undersøgelsens formål var ikke at belyse det samlede omfang af seksuelle overgreb i barndommen.

Hyppigheden af seksuelle overgreb uden for familien er sparsomt belyst, og det er især den type overgreb, som aktuelt kan være stigende i omfang, og hvor det er af særlig betydning at identificere forekomst, risikofaktorer og konsekvenser.

Der savnes således en aktuel viden om omfanget af og alvoren i seksuelle overgreb mod børn i Danmark i og uden for familien, og dermed også om risikofaktorer for forskellige former for seksuelle overgreb.

Vel planlagte, epidemiologiske studier blandt børn og unge vil fremover kunne give den viden, der er vigtig for forebyggelse af de forskellige former for seksuelle overgreb mod børn og for begrænsning af overgrebenes konsekvenser.

4.10. Litteraturreferencer

- Baker AW. Child sexual abuse: a study of prevalence in Great Britain. *Child Abuse & Neglect* 1985;9:457-467.
- Balvig F. Oplever ungdommen mere vold? En oversigt over danske offerundersøgelser 1971-1994. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996.
- Christensen E, Koch-Nielsen I. Vold ude og hjemme. *Socialforskningsinstituttet* 92:4, 1992.
- Christoffersen MN. Anbragte børns livsforløb. En undersøgelse af tidligere anbragte børn og unge født i 1967. Socialforskningsinstituttet, København, 1993. Rapport 93:11.
- Curtis T, Larsen FB, Helweg-Larsen K, Bjerregaard P. Violence in Greenland and its consequences for health. *Indsendt til Scand J Publ Health*, december 1999.
- Edgardh K, Ormstad K. Prevalence and characteristics of sexual abuse in a national sample of Swedish seventeen-year-old boys and girls. *Acta Pædiatr* 2000; 88:310-319
- Feldman W, Feldman E, Goodman JT et al. Is childhood sexual abuse really increasing in prevalence? An analysis of the evidence. *Pediatrics* 1991;88:29-33
- Finkelhor D, Hotaling G, Lewis IA, Smith C. Sexual abuse in a national survey of adult men and women: prevalence, characteristics, and risk factors. *Child Abuse and Neglect* 1990;14:19-28.
- Finkelhor D, Dziuba-Leatherman J. Children as victims of violence: a national survey. *Pediatrics* 1994;94:413-420.
- Garde K, Lunde I. Voksne kvinder. En undersøgelse af 40-årige danske kvinders seksuelle adfærd, oplevelse, viden og holdning. København, Lindhardt og Ringhof, 1982.
- Halpérin DS, Bouvier P, Jaffé PD, Momoud R-L, Pawlak CH, Laederach J, Wicky HR, Astié F. Prevalence of child sexual abuse among adolescents in Geneva: results of a cross sectional survey. *BMJ* 1996;312:1326-9.

- Kinsey AC, Pomeroy WB, Martin CE, Gebhard PH. Sexual behaviour in the human female. Philadelphia and London, Saunders, 1953.
- Kirkengen AL, Schei B, Steine S. Indicators of childhood sexual abuse in gynaecological patients in a general practice. *Scand J Prim Health Care* 1993;11:276-280.
- Kutchinsky B. Om incestproblemets udbredelse. Kriminalistisk Institut, København 1985;28:84-99
- Leth I, Stenvig B, Pedersen A. Seksuelle overgreb mod børn og unge. *Nordisk Psykologi* 1988;40:383-393.
- Leventhal JM. Epidemiology of sexual abuse of children: old problems, new directions. *Child Abuse & Neglect* 1998;22(6):481-491.
- Lewin B, Fugl-Meyer K, Helmius G, Lalos A, Månsson S-A. Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996. Folkhälsoinstitutet 1998:11.
- Lindblad F, Celsing M, Erixon M, Lundbäck E, Rydh B, Ståhl F. Child sexual abuse. *Acta Pædiatr Scand* 1990;79:90-97.
- Linton SJ. A population-based study of the relationship between sexual abuse and back pain: establishing a link. *Pain* 1997;73(1):47-53.
- Maitra B. Child abuse: a universal 'diagnostic' category? The implication of culture in definition and assessment. *Int J Soc Psychiatry* 1996;42:287-304.
- Merrick J, Asnaes S, Michelsen N, Skov-Madsen J. Seksuelt misbrug af børn. En beskrivelse af seksuelt misbrug af børn inden for familien i København, 1970-1984. *Ugeskr Læger* 1985;147:3932-3936.
- Merrick J, Michelsen N. Børnemishandling og omsorgssvigt. Et epidemiologisk studie fra danske børneafdelinger, 1970-1979. *Ugeskr Læger* 1985;147:3936-3940.
- Moesgaard K, Sardemann H. Forekomst af seksuelt misbrug hos børn henvist til en børneafdeling over en femårsperiode. *Ugeskr Læger* 1996;158:47-51.

- Nielsen BG. Seksuelle overgreb mod børn i familien. Et offerperspektiv på straffesystemet. Aarhus Univeristetsforlag, 1991.
- Nielsen BG. Så græd jeg lidt for mig selv. Hvad børn kan berette om overgreb – en udfordring til systemerne. Aarhus Universitetsforlag, 1995.
- Nielsen H. Psykiske symptomer blandt patienter med seksuelle overgreb i barndommen. Maanedskrift Praktisk Lægegerning 1998;76:663-668.
- Nielsen NS. Sundhedsprofil af elever på ungdomsuddannelserne i Frederiksborg Amt. Frederiksborg Amtscentral for undervisningsmateriale, 1996.
- Normann EK, Tambs K, Magnus P. Seksuelle overgreb mot barn – et folkehelseproblem? Nord. Med 1992;107:326-330.
- Pedersen W, Aas H. Sexual victimization in Norwegian children and adolescents: victims, offenders, assaults. Scand J Soc Med 1995;23:173-178.
- Riis L, Bodelsen H, Knudsen FU. Incidencen af omsorgssvigt og misbrug i Københavns amt. Ugeskr Læger 1998;160:5358-5362.
- Sariola H, Uutela A. The prevalence of child sexual abuse in Finland. Child Abuse and Neglect 1994;18: 827-835.
- Schei, B. Prevalence of sexual abuse history in a random sample of Norwegian women. Scand J Soc Med 1990;18:63-68.
- Schei B, Muus KM, Bendixen M. Seksuelle overgreb blandt studenter i Trondheim. Tidsskr Nor Laegeforen 1994;114:2491-2494.
- Spak L, Spak F, Allebeck P. Sexual abuse and alcoholism in a female population. Addiction 1998;93(9):1365-1373.
- Stenvig B. Seksuelle overgreb mod børn, definition og omgang. Nordisk Tidsskrift for kriminalvidenskab 1990;77(3):192-204.
- Walch AG, Broadhead E. Prevalence of lifetime sexual victimization among female patients. The Journal of Family Practice 1992;35(5):511-516.

Walker EA, Torkelson N, Katon WJ, Koss MP. The prevalence rate of sexual trauma in a primary care clinic. *J Am Board Fam Pract* 1993;6:465-471.

Wurr CJ, Partridge IM. The prevalence of a history of childhood sexual abuse in an acute adult inpatient population. *Child Abuse & Neglect* 1996;20(9):867-872.

Wyatt GE, Loeb TB, Solis B, Carmona JV. The prevalence and circumstances of child sexual abuse: changes across a decade. *Child Abuse & Neglect* 1999;23(1):45-60.

5. Kriminalistiske undersøgelser af seksuelle overgreb mod børn i familien i Danmark

Beth Grothe Nielsens studier

Teori og praksis i relation til det danske straffesystems behandling af sager om incest og seksuelle overgreb mod børn i familien er belyst i en række arbejder af Beth Grothe Nielsen. De rummer en historisk og en aktuel gennemgang af Straffelovens bestemmelser, en beskrivelse af børn i straffesystemet og en konkret vurdering af retspraksis i politianmeldte sager (Nielsen, 1991). Undersøgelsen omfattede 91 sager om forhold mellem forældre og børn og 88 om forhold mellem stedforældre og stedbørn, der førte til dom, samt 45 henlagte sager. Det var stort set alle relevante domme for årene 1983, 1984, 1987 og 1988, tilfældigt udvalgte domme fra årene 1985, 1986, 1989 og 1990 samt en gennemgang af de 45 henlagte sager fra 1988 i 21 politikredse jævnt fordelt geografisk og demografisk. Der indgik i alt 185 tiltalte, heraf 8 kvinder, og 230 børn, 15 var drenge.

Formålet med undersøgelsen var at følge sagernes gang fra politianmeldelse over henlæggelse eller tiltalerejsning til domfældelse eller frifindelse. Materialet muliggjorde ikke en statistisk bearbejdning mhp. sociale data mm., og det blev skønnet, at de pådømte sager næppe kunne antages at være et repræsentativt udsnit af alle faktisk forekommende tilfælde. Ud fra sags gennemgangen blev det konkluderet, at der var en relativt stor usikkerhed i Kriminalstatistikens angivelse af tal for forbrydelser i familieforholdet, Straffelovens § 210, både vedrørende angivelser af anmeldelsestallet og vedrørende opgørelse af domsudfaldet, og med baggrund i bl.a. litteraturstudier må det formodes, at det kun er 10% af alle seksuelle overgreb i fa-

milien, der på tidspunktet for undersøgelsen, anden halvdel af 1980'erne, førte til en politianmeldelse.

I bogen, *Så græd jeg lidt for mig selv*, (Nielsen, 1995) er der en beskrivelse af resultaterne på en opfølgning af de væsentlige problemstillinger vedrørende straffesystemet, som blev belyst i det første studie (Nielsen, 1991). Der blev sendt et spørgeskema til alle landets kommuner mhp. at få viden om omfanget af underretninger om mistanke om seksuelle overgreb i familien i årene 1992 og 1993, og andelen af politianmeldelser og sagsudfaldet. Der kom svar fra 214 kommuner, hvoraf 131 havde haft mindst én sag i 1993, hvori der indgik begrundet mistanke om, at et barn havde været udsat for seksuelle overgreb i familien, eller i alt 374 sager, hvori indgik 472 børn. Halvdelen af sagerne var blevet anmeldt til politiet. En sammenligning med Politiets Årsberetning for 1993 viste, at det samlede tal for anmeldelser af overtrædelse af Straffelovens § 210 og § 223, stk. 1, kun var 85 sager. Uoverensstemmelsen mellem politiets statistik og kommunernes forvaltningers tal måtte derfor være endnu større, da undersøgelsen kun omfattede 214 af landets 275 kommuner.

De to undersøgelser viser værdien i at gennemføre analyser af omfang og karakter af seksuelle overgreb ud fra flere forskellige kilder. I dette må indgå en vurdering af sagsindholdet i de politianmeldte overgreb ud fra en gennemgang af politirapporter og domsudskrifter samt indhentning af information fra kommunerne om de sager, hvor der er sket underretning på mistanke om seksuelle overgreb.

Referencer

Nielsen BG. *Seksuelle overgreb mod børn i familien. Et offerperspektiv på straffesystemet.* Aarhus Universitetsforlag 1991

Nielsen BG. *Så græd jeg lidt for mig selv. Hvad børn kan fortælle om overgreb – en udfordring til systemerne.* Aarhus Universitetsforlag 1995

6. Registerdata om seksuelle overgreb mod børn

Trods den store opmærksomhed omkring seksuelt misbrug af børn i Danmark er der som omtalt kun begrænset viden om problemets størrelse. I det følgende præsenteres data fra to forskellige registre, Kriminalregisteret og Landspatientregisteret vedrørende sygehuskontakter samt information om registreringen i kommunerne af underretninger om påstået seksuelle overgreb mod børn.

6.1. Kriminalstatistik

Den danske Kriminalstatistik rummer data om lovovertrædelser, der er registreret i de enkelte politikredse, specificeret på gerningskoder og med oplysning om opklaring og retslige afgørelser vedrørende skyld. Basale data om antal lovovertrædelser inden for kategorier af straffelovsparagraffer publiceres kvartalsvist af Danmarks Statistik og årligt bringes en mere udførlig statistik med information om antal anmeldelser i de enkelte politikredse, delvis specificeret på gerningskoder med oplysning om antal sager, der er opklarede.

Danmarks Statistik har tidligere publiceret resultaterne af særlige analyser af kriminalitet i forhold til sociale faktorer, herunder i 1998 ”Kriminalitet og national oprindelse 1995”. I analysen er der benyttet data om straffelovsovertrædelser, indvandrerstatus og en række baggrundsoplysninger om uddannelse, stilling, indkomst og modtagelse af sociale ydelser hentet fra den øvrige personstatistik i Danmarks Statistik. Der er endnu *ikke* foretaget

en tilsvarende analyse af sammenhænge mellem socio-økonomiske faktorer og anmeldte tilfælde af seksuelle overgreb mod børn.

Data om seksuelle overgreb mod børn i kriminalstatistikken

Seksuelle overgreb mod børn er omfattet af straffelovens bestemmelser vedrørende forbrydelser i familieforholdet, straffelovens § 210, forbrydelser mod kønsædeligheden vedrørende børn under 12 år og børn under 15 år, dvs. straffelovens paragraffer 222, 223, 224, 225 og 226, samt blufærdighedskrænkelser, straffelovens § 232.

Inden for de enkelte straffelovsparagraffer er der en række gerningskoder, som specificerer, at det drejer sig om overgreb mod børn, henholdsvis børn under 12 år og børn under 15, dvs. 12-14-årige. Dog er det vedrørende gerningskoder for de forskellige typer blufærdighedskrænkelser, beføling, blotteri, verbale overgreb mm, ikke muligt ud fra gerningskoden at afgøre, hvorvidt det drejer sig om en krænkelse af et barn eller en voksen.

Tabel 6.1.A viser de straffelovsbestemmelser, som omhandler seksuelle overgreb mod børn og seksuelle krænkelse samt de specifikke gerningskoder, som politiet anvender ved registrering af anmeldelserne om disse straffelovsbrud.

**Tabel 6.1.A:
Straffelov og gerningskoder.**

	Straffelovens §	Gerningskode
Forbrydelser i familieforholdet:		
Blodskam (børn under 15 år)	210	72121
Blodskam i øvrigt	210 stk. 1	72122
Blodskam mellem søskende (børn under 15 år)	210 stk. 2	72123
Blodskam, anden kønslig omgængelse (børn under 15 år)	210 stk. 3	72125
Blodskam i øvrigt, anden kønslig omgængelse	210 stk. 3	72127
Forbrydelser mod kønsædeligheden:		
Samleje med barn under 15 år	222 stk. 1	72231
Samleje med barn under 12 år	222 stk. 2	72232
Anden kønslig omgængelse v/vold	224 jf. 216	72235
Anden kønslig omgængelse med barn under 15 år	224 jf. 222 stk. 1	72242
Anden kønslig omgængelse med barn under 12 år	224 jf. 222 stk. 2	72243
Anden kønslig omgængelse m/plejefam./stedbarn mv.	224 jf. 223 stk. 1	72244
Anden kønslig omgængelse ved forførelse	224 jf. 223 stk. 2	72245
Homoseksualitet med barn under 15 år	225	72251
Homoseksualitet med barn under 12 år	225	72252
Homoseksualitet v/vold med barn under 15 år	225	72256
Homoseksualitet v/ulovlig tvang med barn under 15 år	225	72257
Homoseksualitet v/vold med barn under 12 år	225	72258
Homoseksualitet v/ulovlig tvang med barn under 12 år	225	72259
Seksuelforbrydelse, uagtsom med barn under 15 år	226 jf. 222 stk. 1	72261
Seksuelforbrydelse, uagtsom med barn under 12 år	226 jf. 222 stk. 2	72262
Blufærdighedskrænkelser ved beføling	232	72282
Blufærdighedskrænkelser ved blotteri	232	72283
Blufærdighedskrænkelser ved beluring	232	72284
Blufærdighedskrænkelser ved verbal uterlighed o.lign.	232	72285
Blufærdighedskrænkelser ved anden uterlighed	232	72286
Blufærdighedskrænkelser i øvrigt	232	72287

Anmeldelsesstatistik

Validiteten af data i kriminalstatistikken og forudsætningen for at drage regionale og tidsmæssige sammenligninger afhænger af nøjagtigheden i registreringen af anmeldelserne i de enkelte politikredse. Der kan være forskel på hvilke gerningskoder, der anvendes for samme type overgreb, og

forskel på hvorledes en ”sag” registreres, afhængig af om der er én eller flere skadelidte, én eller flere krænker, eller om samme krænker er involveret i en række ensartede sager, f.eks. blufærdighedskrænkelser ved beluring.

Rigspolitiets vejledning vedrørende sagsregistrering i anmeldelsesstatistikken angiver, at der skal registreres én sag for hver person, som misgerningen er begået mod, og/eller én sag for hver gerningsmand, såfremt to eller flere har deltaget i forbrydelsen mod én og samme person. En evt. variation i antal anmeldelser pr. år kan derfor skyldes forskelle i antallet af enkeltstående lovovertrædelser men kan også bero på forskelle i antallet af børn, der indgår i de enkelte sager.

Anmeldelsestallet afspejler omfanget af seksuelle overgreb mod børn i det danske samfund, men variationer i anmeldelsestal over årene er påvirket af samfundets indstilling og kendskab til problemstillingen. Forholdet mellem de anmeldte og de ikke-anmeldte seksuelle overgreb er ukendt. Men det er rimeligt at antage, at den årlige anmeldeshyppighed dels afspejler reelle udsving fra år til år i antallet af seksuelle overgreb mod børn, dels afhænger af en række eksterne faktorer, som f.eks. medieomtale, bevidsthed om og respekt for børns rettigheder, og formentlig også udfaldet af anmeldte sager i en forudgående periode.

Mørketallet

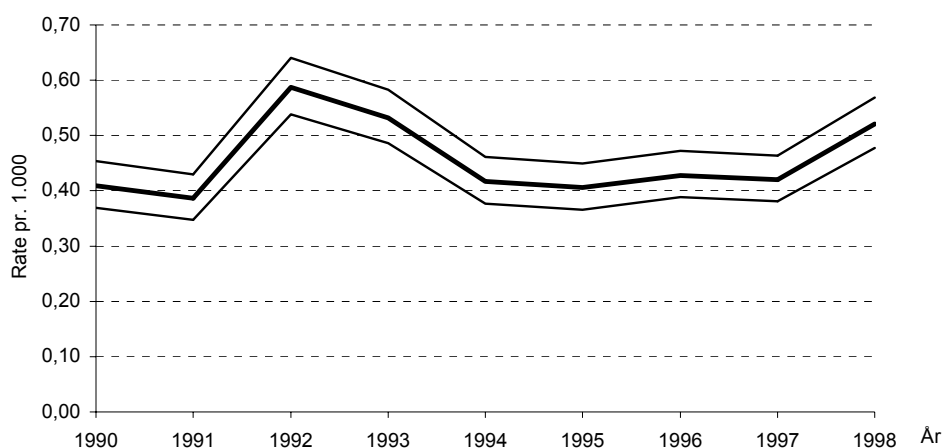
I Leth et al.'s spørgeskemaundersøgelse fra 1987 om seksuelt misbrug af børn og unge blev der samlet rapporteret 102 tilfælde, som det var muligt at klassificere som overtrædelser af straffelovens bestemmelser om blodskam, forbrydelser mod kønssædeligheden og blufærdighedskrænkelser. Kun 13 af disse sager var anmeldt til politiet, svarende til en anmeldelsesrate på 12% eller et mørketal på 88%, dvs. den andel af de seksuelle overgreb, der ikke vil fremgå af Kriminalstatistikken (Stenvig, 1990).

Den årlige anmeldelsesrate i perioden 1990-1998

Beregnet ud fra antallet af børn i alderen 0-14 år i de enkelte amtskommuner ses der tilsvarende en betydelig variation i den årlige rate af anmeldte seksuelle overgreb mod børn. Det er vist i Figur 6.1.B. for perioden 1990-1998. Anmeldelsesraten er defineret som antal anmeldelser pr. 1000 børn i alderen 0-14 år. Anmeldelsesraten var højest i 1992, 0,6 pr. 1000 børn.

Figur 6.1.B

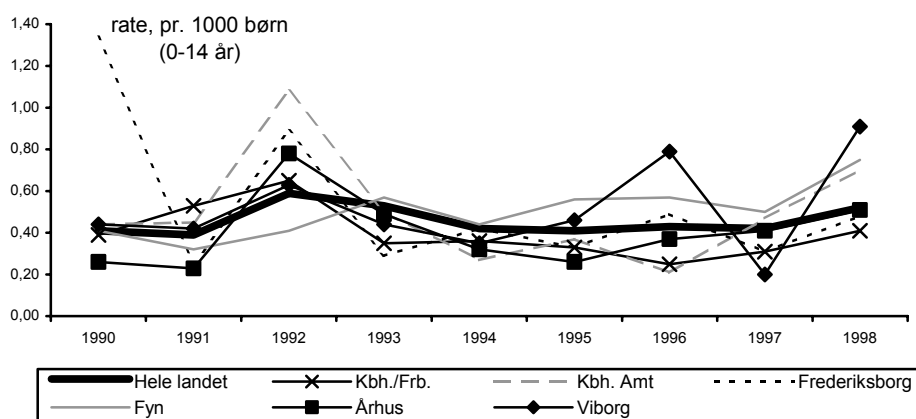
Anmeldte seksuelle overgreb mod børn i familieforhold og forbrydelser mod kønssædeligheden, angivet som rate, antal anmeldelser pr. 1000 børn i alderen 0-14 i perioden 1990-1998, med angivelse af den statistiske sikkerhed, (CR95%).

De store årlige udsving i anmeldelsesraten i udvalgte amtskommuner er vist i Figur 6.1.C. Anmeldelsesraten i de børnerige amter, Københavns Amt, Aarhus Amt og Fyns Amt følger udsvingene i landsraten, mens der i andre amter som f.eks. Viborg Amt er meget store årlige udsving, 0,2 pr. 1000 børn i 1997 til godt 0,9 pr. 1000 børn i 1998. De højeste rater var i Frederiksborg Amt i 1990, 1,3, og i Københavns Amt i 1992, 1,1 pr. 1000 børn i alderen 0-14 år.

Figur 6.1.C

Anmeldte seksuelle overgreb mod børn i familieforhold og forbrydelser mod kønssædeligheden i hele landet og i udvalgte amtskommuner, 1990-1998.

Anmeldelsesraterne i alle landets amtskommuner i den fem-årige periode, 1994-1998 er vist i Tabel 6.1.B. I de enkelte amtskommuner er det specielt variationerne i antallet af anmeldte sager om anden kønslig omgængelse end samleje mod børn under 12 år og homoseksuelle forhold mod børn under 15 år, der er årsag til udsvingene i den samlede anmeldelsesrate fra år til år. F.eks. blev der i Københavns Amt i 1992 i alt anmeldt 108 seksuelle overgreb mod børn, heraf 58 tilfælde i Glostrup Politikreds, hvoraf 23 tilfælde i det pågældende år var homoseksuelle forhold til børn under 15 år, mod at der i 1991 i alt kun blev anmeldt 45 overgreb mod børn og kun ét tilfælde af homoseksuelt forhold til et barn under 15 år. I de to år varierede anmeldelsesraten i Købehavns Amt mellem 1,1 og 0,5 pr. 1000 børn under 15 år (ikke vist i tabellen).

Tabel 6.1.B
Anmeldte seksuelle overgreb mod børn i familieforhold og forbrydelser mod kønssædeligheden i hele landet og i amtskommunerne, 1994-1998.

Antal pr. 1000 børn, 0-14 år.

	1994	1995	1996	1997	1998
Københavns Kommune	0,36	0,33	0,25	0,31	0,41
Københavns Amt	0,27	0,37	0,21	0,47	0,70
Frederiksborg Amt	0,42	0,33	0,49	0,31	0,48
Roskilde Amt	0,46	0,47	0,22	0,38	0,26
Vestsjællands Amt	0,67	0,59	0,36	0,55	0,65
Storstrøms Amt	0,38	0,17	0,51	0,30	0,46
Bornholms Amt	0,63	0,10	0,25	0,38	0,13
Fyns Amt	0,44	0,56	0,57	0,50	0,75
Sønderjyllands Amt	0,76	0,84	0,77	0,66	0,45
Ribe Amt	0,54	0,39	0,48	0,21	0,52
Vejle Amt	0,65	0,43	0,33	0,38	0,29
Ringkøbing Amt	0,31	0,44	0,40	0,34	0,35
Aarhus Amt	0,32	0,26	0,37	0,41	0,51
Viborg Amt	0,35	0,46	0,79	0,20	0,91
Nordjyllands Amt	0,25	0,31	0,54	0,66	0,44
Hele landet	0,42	0,41	0,43	0,42	0,52

Sammenfatning

Politiet modtager årligt anmeldelse om mindst fire seksuelle overgreb pr. 10.000 0-14-årige børn. Ud fra en tidligere befolkningsundersøgelse af seksuelt misbrug af børn og unge er det rimeligt at skønne, at det kun er en lille andel af seksuelle overgreb, der anmeldes, og at det reelle omfang af overgreb er langt større. Men vi har ingen viden om, hvorvidt det reelle omfang i de seneste ti år er tiltaget eller aftaget. Der er ingen aktuel viden om befolkningens parathed til at anmelde seksuelle overgreb mod børn. Nogle

data vedrørende voldskriminalitet tyder dog på en større anmeldeshyppighed end tidligere (Rigspolitiet, 1998). Den omfangsrige mediedebat om seksuelle overgreb mod børn i de seneste par år kan også antages at have haft betydning for stigningen i anmeldestallet.

Opvækstvilkårene for de personer, der indgik i befolkningsundersøgelsen i 1987 om seksuelt misbrug, har været forskellig fra børns vilkår i dag. De kvinder der i 1987 besvarede spørgeskemaet var i alderen 18-50 år, og de rapporterede overgreb i barndommen har for en stor dels vedkommende fundet sted i 1950- og 1960'erne. På det tidspunkt blev de fleste børn passet i eget hjem, og det kan antages, at familierne gennemgående har levet mere isoleret, end tilfældet er i dag, hvor hovedparten af småbørn passes i institutioner og skolebørn i fritidshjem og i fritidsaktiviteter. Omfanget af skjulte seksuelle overgreb i familien, dvs. overgreb som ikke kom til myndighedernes kendskab og ikke blev anmeldt, kan have været større dengang end nu.

Det er derfor ikke umiddelbart muligt ud fra tidligere beregninger af mørketallet med baggrund i anmeldestallet at beregne det sande antal seksuelle overgreb mod børn i Danmark.

Kriminalstatistikens oplysninger om seksuelle overgreb mod børn under 15 år kan dog i nogen grad belyse omfanget af de alvorligste sager om seksuelt misbrug af børn, men årsvariationer og regionale variationer må tages med et betydeligt forbehold. Det kan antages, at anmeldeshyppigheden er påvirket af ydre faktorer, og at mørketallet, dvs. ikke anmeldte sager, dels varierer fra det ene år til det andet, dels varierer imellem politikredse-

ne. Der er desuden ikke nogen fast praksis for, hvorvidt et overgreb klassificeres som en overtrædelse af straffelovens bestemmelser om forbrydelser mod kønssædeligheden eller som en blufærdighedskrænkelse. Straffelovens bestemmelser om blufærdighedskrænkelser rummer også berøring, dvs. overgreb der kunne klassificeres som anden kønslig omgængelse jf. Straffelovens § 224, eller lige vel klassificeres som blufærdighedskrænkelse § 232. Det belyses nærmere i følgende afsnit.

Kriminalstatistikken vedrørende seksuelle overgreb mod børn vil kunne forbedres, såfremt data om blufærdighedskrænkelser specificeres på aldersgrupper, og det derved er muligt i de kvartalsvise og årlige publikationer fra Danmarks Statistik og i de tilgængelige data på Internettet at vurdere det samlede antal anmeldte seksuelle krænkelser af børn. Der er initiativer i gang vedrørende sådanne forbedringer.

Der kan også peges på mulighederne for at indhente mere information ud fra de eksisterende data i Danmarks Statistik om sammenhænge mellem socioøkonomiske faktorer, herunder familie- og bopælsforhold, og seksuelle overgreb mod børn.

6.2. Data om underretninger til kommunerne

I sager der vedrører overgreb, misrøgt eller omsorgssvigt af børn skal kommunerne i henhold til Servicelovens bestemmelser underrettes. Der gælder således en underretningspligt i alle tilfælde, hvor der er mistanke om seksuelle overgreb mod børn. De enkelte kommuner har noget varierende praksis for registrering af underretningerne og af forløbet i de enkelte sager. Generelt er der ikke nogen EDB-registrering af sagerne. Kommunerne har derfor ikke umiddelbart mulighed for at følge udviklingen i underretninger over tid, eller for at vurdere indholdet i de enkelte underretninger.

I dette afsnit rapporteres resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse blandt kommunerne, der havde til formål at belyse omfanget af underretninger på mistanke om seksuelle overgreb mod børn i 1998 og 1999, og der foretages en vurdering af udviklingen i forhold til den omtalte undersøgelse foretaget af Beth Grothe Nielsen, der omhandlede underretninger til kommunerne om mulige seksuelle overgreb i familien i 1992 og 1993 (Nielsen, 1995).

Lovregler og praksis for underretning til kommunerne

I medfør af lov om social service (Serviceloven) påhviler det alle borgere at underrette kommunernes forvaltninger, dvs. social- og sundhedsforvaltning-

gen, socialcentre eller evt. børne- og kulturudvalget ved mistanke om, at et barn under 18 år udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare.

I Servicelovens § 35 er der specielle regler, der skærper underretningspligten for offentligt ansatte. Disse regler er suppleret med specielle regler for læger, private dagpasningsordninger, frie kostskoler samt medarbejdere med puljeordninger efter Servicelovens § 11 og § 63, som betyder, at de har den samme skærpede underretningspligt som offentligt ansatte personer.

Inden for daginstitutionsområdet er den normale indberetningsprocedure først at underrette lederen af institutionen, som derefter har pligt til at videregive informationen til de sociale myndigheder. Det fritager ikke den enkelte medarbejder for underretningspligt, dvs. medarbejderen har pligt til at holde sig informeret, om der sker en underretning til kommunen, og til selv at foretage underretningen, såfremt der ikke er sikkerhed for, at det er sket.

Det er kommunen, der har ansvaret for at rådgive og støtte familier, der har vanskeligheder, og kommunen har pligt til at sørge for, at barnets forhold undersøges, hvis der er tegn på omsorgssvigt. Et barn eller en ung kan selvstændigt underrette kommunen, og amter og kommuner skal sørge for gratis rådgivning som et åbent og anonymt tilbud, hvor der ikke skal indhentes tilladelse fra forældrene. Barnets ønske om anonymitet skal i de enkelte tilfælde afvejes over for behovet om at iværksætte hjælpeforanstaltninger og/eller indgive politianmeldelse.

Kommunen har pligt til at anmelde strafbare overgreb mod børn og unge til politiet, men ikke pligt til umiddelbart at foretage anmeldelse ved underretning om et muligt seksuelt misbrug af et barn. Der er en såkaldt tøveret, hvor kommunen har mulighed for nærmere at undersøge grundlaget for underretningen. Både efter den tidligere Bistandslovs og den nuværende Servicelovs bekendtgørelse har kommunen således ret til først at orientere sig i sagen, herunder også at kontakte politiet mhp. rådgivning i den konkrete sag, uden at det udløser en anmeldelse. I flere amtskommuner er der etableret en arbejdsgruppe, hvori politiet deltager i en tværfaglig vurdering af indholdet i underretningen og derudfra foretager et skøn om hvorvidt

sagen bedst kan håndteres af de sociale myndigheder, eller hvorvidt politiet straks skal involveres. Denne praksis har vist sig at være værdifuld ved at spare barnet for unødige afhøringer.

Underretningen kan således 1) afsluttes uden foranstaltninger, 2) føre til et særligt tilsyn og støtteforanstaltninger til barnet og familien eller 3) til en politianmeldelse.

Hvis det er sandsynligt, at der er begået et seksuelt overgreb, skal sagen straks anmeldes til politiet. Det drejer sig først og fremmest om sager, hvor der er risiko for gentagne overgreb – og sager, hvor det er afgørende at sikre bevismateriale, dvs. i denne forbindelse seksuelle overgreb, der antages at være sket inden for en snæver tidsperiode, og som omfatter mere end blufærdighedskrænkelser, nemlig samleje eller forsøg på samleje med et barn under 15 år, voldtægt dvs. samleje gennemført med vold eller trusler om vold, eller anden kønslig omgængelse. De fleste alvorlige sager vedrørende seksuelle overgreb mod børn, specielt overgreb i familien, er foregået over en længere periode, og underretningen sker som regel et godt stykke tid efter overgrebet, hvorfor der ikke er behov for akut politianmeldelse. Kommunen bliver sjældent underrettet om enkeltstående seksuelle overgreb mod børn, som fx blufærdighedskrænkelser.

Den uformelle drøftelse med politiet kan ske, uden at de muligt involverede personer identificeres over for politiet. I en række kommuner sker det i samarbejde med den lokale SSP-konsulent. I andre kommuner rådfører man sig med et amtsligt børnerådgivningscenter. Nogle amter har en koordinationsgruppe sammensat af jurister, evt. en repræsentant fra politiet, medarbejdere fra kommunale forvaltninger og evt. børnelæger eller børnepsykiatere. Tidligere havde amtets embedslæge som regel repræsentation i koordinationsgruppen.

Der er som omtalt tidligere gennemført en undersøgelse af socialforvaltningernes anmeldelsespraksis og baggrund for mistanke om seksuelle overgreb mod børn i familien (Nielsen, 1995). Undersøgelsen viste, at barnets egne udsagn indgår langt hyppigere end nogen anden enkeltfaktor i de sociale myndigheders vurdering af, om der er tale om begrundet mistanke, nemlig

svarende til ca. 70% af sagerne, mens f.eks. iagttagelse i daginstitutioner eller udtalelser fra psykolog hver især indgår i ca. 15% af sagerne.

Underretninger i 1992 og 1993

Med henblik på at belyse kommunernes anmeldelsespraksis i 1992 og 1993 har Beth Grothe Nielsen gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets 275 kommuner (Nielsen, 1995). Der kom svar fra 214 kommuner (78%) vedrørende i alt 374 sager om muligt seksuelt misbrug af børn i familien, sagerne omhandlede 472 børn. Godt halvdelen, i alt 214 sager, førte til en politianmeldelse. På svartidspunktet var 23 sager ikke færdigbehandlet.

Som begrundelse for ikke at anmelde angav kommunernes forvaltning i ca. 40% af sagerne hensyn til barnet og/eller familien, og i enkelte sager havde kommunen selv vurderet, at der ikke var tilstrækkeligt materiale til at underbygge en anmeldelse. I ca. 15% af tilfældene var begrundelsen, at der var iværksat andre foranstaltninger f.eks. behandling af krænker, at den mulige krænkers samværsret med barnet var ophævet, at krænkeren var flyttet til udlandet, eller at mistanken var afkræftet ved psykologisk/børnepsykiatrisk vurdering af barnet.

Kommunernes forvaltning havde ikke nogen oplysning om udfaldet af politianmeldelsen i 5-6% af sagerne, dvs. i 11 af de samlede 191 sager.

Underretninger i 1998 og 1999

I forbindelse med den foreliggende undersøgelse blev der sendt et spørgeskema til alle landets kommuner for at få oplysning om omfanget af underretninger om mistanke om seksuelle overgreb mod børn i 1998 og 1999. Spørgeskemaet rummede tilsvarende spørgsmål som i 1992-1993 undersøgelsen, men desuden spørgsmål om antallet af sager, hvor der var mistanke om seksuelle overgreb uden for familien, inklusive overgreb i institutioner, og antallet af børn der var indgået i disse sager.

Spørgeskemaet blev udsendt i starten af december 1999 og var ved udgangen af marts 2000 besvaret af 230 kommuner (84%). Besvarelsene var utilstrækkelige i 5 skemaer, som derfor ikke indgår i analysen.

Det er et fåtal af kommunerne, som systematisk registrerer underretningerne på en måde, der gør det muligt umiddelbart at opgøre sagsantallet i de enkelte år. Mange kommuner har derfor i besvarelsen angivet, at angivelsen af sagsomfanget i nogen grad hviler på et skøn. De følgende resultater af undersøgelsen må derfor tages med et vist forbehold.

I følge kommunernes svar var der anmeldt flere sager i 1999 end i 1998, henholdsvis 905 og 664 underretninger. Begge år var der overvægt af sager, der omhandlede mistanke om seksuelle overgreb mod børn i familien, 70% i 1998 og 65% i 1999, men stigningen i antallet af underretninger skyldtes især en stigning i antal sager, der vedrørte mistanke om seksuelle overgreb mod børn uden for familien (Tabel 6.2.A).

Tabel 6.2.A
Omfanget af underretninger til 225 kommuner 1998 og 1999 vedrørende mistanke om seksuelt misbrug af børn; antal sager, antal børn og hyppighed pr. 1000 børn i alderen 0-14 år.

	Antal sager		Antal børn		Hyppighed pr.1000	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999
I familien	460	575	554	774	0,6	0,9
Uden for familien	204	330	374	618	0,4	0,7
I alt	664	905	928	1.392	1,1	1,6

I sagerne indgik i alt 928 børn i 1998 og 1392 i 1999, svarende til en hyppighed på henholdsvis 1,1 og 1,6 pr.1000 børn, beregnet på grundlag af det samlede antal børn i alderen 0-14 år i de 225 kommuner.

Tabel 6.2.B**Sagsomfanget i kommunerne i 1998 og 1999. Antal kommuner opdelt på antallet af underretninger**

Antal underretninger	Vedrørende overgreb i familien		Vedrørende overgreb uden for familien	
	Antal kommuner		Antal kommuner	
	1998	1999	1998	1999
0	64	56	138	109
2-4	136	126	78	98
5-9	19	36	8	13
10-14	5	6	0	4
> 15	1	1	1	1
Antal kommuner	225	225	225	225

I 1998 havde 64 og i 1999 i alt 56 af de 225 kommuner ikke modtaget nogen underretninger om muligt seksuelt overgreb på barn i familien, og kun 6 henholdsvis 7 kommuner havde modtaget mere end 10 underretninger i hvert af de to år. De fleste kommuner oplyste, at de fik underretning om 2-4 af denne type sager årligt.

Knap to ud af tre kommuner havde i 1998 ikke modtaget nogen underretning om mulige seksuelle overgreb mod børn uden for familien. I 1999 var det knap halvdelen af kommunerne, som oplyste, at de ikke havde noget kendskab til sager om overgreb uden for familien (Tabel 6.2 B).

Når omfanget af underretninger opgøres i forhold til kommunernes børnetal viser det sig, at der, bedømt ud fra besvarelsene, er forholdsvis flere anmeldelser i kommuner med et lavt børnetal i forhold til kommuner med mange børn. Omfanget af underretninger pr. 1000 børn er således signifikant forskelligt fra kommune til kommune, henholdsvis 4,5 pr. 1000 i små kommuner og 0,4 pr. 1000 i kommuner med et børnetal på over 5000 (Tabel 7.3.C).

Tabel 6.2.C
Omfanget af underretninger til 225 kommuner i 1998 i forhold til børnetallet i kommunen

Antal 0-14 årige i kommunen	Antal underretninger	Pr. 1000 børn	Konfidensinterval
< 499	4	4,5	(1,67 - 11,88)
500-999	6	0,6	(0,26 - 1,29)
1000-1999	200	1,3	(1,16 - 1,53)
2000-4999	176	0,9	(0,75 - 1,01)
> 5000	198	0,4	(0,34 - 0,47)
			P < 0,000

Disse data kan tolkes forskelligt. At hyppigheden er større i kommuner med lavt børnetal, dvs. små kommuner, kan være udtryk for en reelt større forekomst af seksuelle overgreb i fx landkommuner. Men de signifikante forskelle mellem kommuner med lavt og kommuner med højt børnetal kan også være et resultat af, at der ikke er en konsekvent edb-baseret registrering af underretningerne, og at de enkelte sager måske huskes bedre i små kommuner med få sager end i store kommuner med mange årlige sager.

For 1998 er der søgt oplysning om hvorvidt underretningerne havde medført en politianmeldelse. Ikke alle kommuner har svaret på spørgsmålet. I 204 besvarelser var der samlet anmeldt 346 sager, svarende til lidt over halvdelen. Den hyppigste årsag til manglende anmeldelse var, at kommunen efter vurdering af underretningen ikke havde fundet grundlag for at det drejede sig om et seksuelt overgreb, i alt 129 sager. I 59 sager var politiet blevet rådspurgt og havde vurderet sagen uden en egentlig anmeldelse og ikke fundet anledning til at sagen førte til en anmeldelse. I 42 tilfælde blev det angivet, at anmeldelse var undladt af hensyn til barnet og i 17 sager af hensyn til familien.

Kommunerne havde ikke obligatorisk modtaget oplysning om udfaldet af en politianmeldelse og oplysningerne kan derfor være ufuldstændige. Der kunne oplyses, at der efterfølgende var rejst tiltale i 144 af de 346 anmeldelser, dvs. i 42% af tilfældene. Politiet havde umiddelbart afvist 33 sager og 125 sager var henlagt uden at der var rejst tiltale.

6.3. Information fra amtskommunerne

Amterne indgår ikke primært i sagsbehandlingen af sager, hvor der er underretning om muligt seksuelt misbrug af børn. Det er en kommunal opgave. Amterne kan blive kontaktet vedrørende konsulentbistand eller behandling i enkelte sager. Amternes Børne- og Ungeafdelinger eller Børne- og Ungdomsrådgivning yder ofte konsulentbistand og giver tilbud om opfølgende behandling i sager, der omhandler seksuelle overgreb mod børn og unge. Amtskommunerne har undervisningstilbud, der omfatter værksteds kurser i systematiseret sagsbehandling og kommunale undersøgelser og har udarbejdet pjecer og andet undervisningsmateriale om problemstillingen. Der er i forbindelse med Det Tværministerielle Børneudvalgs arbejde gennemført en kortlægning af den aktuelle amtskommunale indsats mod seksuelle overgreb mod børn, sammenfattet i en særskilt høringsrapport til Regeringens Børneudvalg af Udviklings- og Formidlingscentret for Fyn og Sønderjylland i februar 2000.

Alle amtskommuner blev i form af et spørgeskema forespurgt om antallet af underretninger, der i 1998 og 1999 var foretaget direkte til amterne. Der kom kun svar fra et fåtal af amterne, idet de fleste angav, at det var en kommunal opgave at modtage underretninger om sager, hvor børn mistænkes udsat for et seksuelt overgreb, og at amtet ikke primært behandlede sådanne sager, men ydede konsulentbistand til kommunerne. Omfanget af bistand i udvalgte amtskommuner er vist i Tabel 6.3.A

Tabel 6.3.A
Omfanget af rådgivnings ydelser i udvalgte amtskommuner

	Konsulentbistand	Pr. 1000 børn	
Viborg Amt			
1998	6	0,5	
Nordjyllands Amt			
1998	28	0,3	
1999	42	0,5	
Sønderjyllands Amt	20	10 i og 10 uden for familien	0,2
1998	29	18 i 11 udenfor familien	0,6
1999			
Fyns Amt (syd)			
1998			0,03

6.4. Oplysninger i Landspatientregisteret

Siden 1978 har Sundhedsstyrelsen i Landspatientregisteret, LPR, indsamlet administrative og medicinske oplysninger om alle indlagte patienter på de somatiske sygehuse. Siden 1995 indgår der også oplysninger i registeret om ambulante ydelser og skadestuekontakter. Ydelser på psykiatriske afdelinger, inklusive børnepsykiatriske afdelinger, registreres i Det Centrale Psykiatriregeret. Oplysningerne i LPR er registreret på individniveau ved personnummer. Registeret rummer en række oplysninger om bopæl, kontakttype, indlæggelses- og udskrivningsdato samt kontaktårsag, dvs. hoveddiagnose for sygehusydelsen, og evt. bidiagnoser. Diagnoserne registreres i form af koder i overensstemmelse med WHO's Internationale Sygdomsklassifikation. Siden 1994 er der anvendt den 10. revision af sygdomsklassifikationen, ICD10.

ICD10 har to overordnede kategorier for mishandling eller omsorgssvigt:

- 1) T74; Mishandlingssyndrom, der rummer seks kategorier
 - T74.0; Forsømt
 - T74.1; Fysisk mishandling
 - T74.2; Seksuel mishandling
 - T74.3; Psykologisk mishandling
 - T74.8; Andre mishandlingssyndromer
 - T74.9; Mishandlingssyndrom uden specifikation

- 2) Z61; problemer i forbindelse med negative oplevelser i barndommen med ti kategorier:
 - Z61.0; Tab af forbindelse med elsket kontakt i barndommen
 - Z61.1; Fjernelse fra hjemmet i barndommen
 - Z61.2; Ændret familiemønster i barndommen
 - Z61.3; Oplevelser, som medfører tab af selvagtelse i barndommen
 - Z61.4; Problemer i forbindelse med påstået seksuelt misbrug af barn af person hørende til barnets nære familie

- Z61.5; Problemer i forbindelse med påstået seksuelt misbrug af barn af person uden for barnets nære familie
- Z61.6; Problemer i forbindelse med påstået fysisk misbrug af barn
- Z61.7; Personligt skræmmende oplevelse i barndommen
- Z61.8; Andre negative oplevelser i barndommen
- Z61.9; Negative oplevelser i barndommen uden specifikation

Data om seksuelle overgreb mod børn i Landspatientregisteret

I nogle tilfælde, hvor børn med trivselsproblemer bliver indlagt til nærmere undersøgelse på en børneafdeling, kan symptomerne være betinget af omsorgssvigt og seksuelt misbrug. Børn bliver også direkte henvist børneafdelinger eller børnepsykiatriske afdelinger som følge af en underretning til kommunen eller en politianmeldelse om muligt seksuelt misbrug.

Indtil 1. oktober 1999 blev en stor del af lægeundersøgelserne af børn i forbindelse med politianmeldelse af seksuelt overgreb foretaget af børnelæger i samarbejde med gynækologer på de regionale sygehuse. Når der var indikation herfor, blev barnet i tilslutning til undersøgelsen indlagt på børneafdelingen og/eller blev efterfølgende fulgt ambulantly mhp. støtteforanstaltninger og evt. yderligere udredning. Ved justitsministeriel bestemmelse, meddelt i cirkulære i efteråret 1999, skal alene læger på landets tre retsmedicinske institutter fremover foretage undersøgelse af børn i politianmeldte sager om seksuelle overgreb. Der er ikke etableret noget formelt samarbejde mellem de retsmedicinske institutter og landets børneafdelinger og børnepsykiatriske afdelinger. Børneafdelingerne informeres ikke om de retslægelige undersøgelser og involveres ikke rutinemæssigt i en opfølgende indsats. Der er derfor ikke data i Landspatientregisteret om det samlede omfang af kontakter og/eller lægeundersøgelser, inklusive de retslægelige undersøgelser, i forbindelse med mistanke om seksuelle overgreb mod børn.

De tre specifikke koder for seksuelt misbrug eller mistanke om seksuelt misbrug af børn, T74.2, Z61.4 og Z61.5 er anvendt i en specialkørsel på Landspatientregisteret mhp. at identificere antal kontakter, hvor diagnosen seksuelt misbrug eller muligt seksuelt misbrug indgår enten som den over-

ordnede kontaktårsag eller som en bidiagnose. Da der er erfaring for, at der ved indberetning til Landspatientregisteret ikke altid anvendes sygdomskoder på det mest specificerede niveau, er der i analysen også medtaget koderne T74.8, T74.9, Z61.8 og Z61.9, som kan rumme kontakter vedrørende seksuelle overgreb. Der er derudover gennemført en analyse, der kun omfatter de tre specifikke diagnosekoder for seksuelt misbrug og problemer i forbindelse med påstået seksuelt misbrug, T74.2, Z61.4 og Z61.5.

Landspatientregisteret rummer som oplyst data på personniveau, registeret på CPR-nummer. Det muliggør både at udtrække data om antal kontakter og om antal forskellige personer, der i en afgrænset periode har været hel-døgns- eller dagpatient, ambulant undersøgt og/eller behandlet og/eller har kontaktet en skadestue. Registreringen muliggør beregninger af alders- og kønsspecifikke kontaktrater, f.eks. antal kontakter pr. 1000 pigebørn i alderen 0-11 år, og angivelse af incidensen dvs. andelen af piger i aldersklassen, der har været i kontakt med sygehusvæsenet pr. år for den pågældende diagnose.

I den foreliggende analyse er der foretaget en opdeling i tre aldersgrupper, 0-11 år, 12-14 år og 15-17 år, svarende til de to alderskategorier, der anvendes inden for gerningskoder om seksuelle overgreb mod børn i Kriminalregisteret, dvs. under 12 år og under 15 år; men der er også inkluderet de ældre teenage børn.

Omfanget af kontakter i sygehusvæsenet for seksuelt misbrug i 1994-1998

I løbet af fem år, 1994-1998, blev der samlet registreret 310 kontakter, hvor kontaktkode eller bidiagnose var "Seksuelt mishandling", "Mishandlingsyndrom uden specifikation", "Problemer i forbindelse med påstået seksuelt misbrug af barn af person hørende til barnets nære familie, eller af person uden for barnets nære familie" eller "Negative oplevelser i barndommen uden specifikation". Der var i alt registreret 271 kontakter blandt 0-11-årige børn, 26 kontakter blandt de 12-14-årige og 13 kontakter blandt de 15-17-årige.

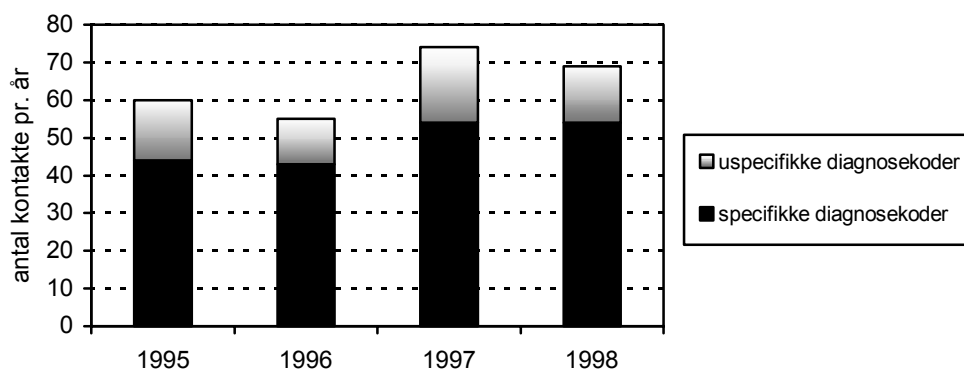
Det årlige antal kontakter steg fra 50 i 1994 til 68 i 1998 og toppede i 1997 med 71 kontakter. Der blev især registreret et stigende antal kontakter blandt drenge i den fem-årige periode, fra 4 i 1994 til 15 i 1998, og især en stigning i antallet af kontakter registreret som negative oplevelser i barndommen uden specifikation. En medvirkende årsag til stigningen fra 1994 og fremover kan være, at alle ambulante ydelser er indgået i Landspatientregisteret fra 1995. Der blev således samlet registreret 60 kontakter i 1995 mod 50 i 1994.

Flertallet af kontakter angik piger. I perioden 1995-1998, hvor ambulante ydelser indgår i LPR, var der registreret 201 kontakter blandt piger og 58 blandt drenge. I alt 195 kontakter var registreret med én af de tre specifikke koder for seksuelt eller muligt seksuelt misbrug, T74.2, Z61.4 og Z61.5.

Det samlede antal registreringer i perioden 1995-1998 opdelt på de koder, der muligt angiver seksuelt misbrug, og på de tre specifikke koder for seksuelt misbrug er vist i Figur 6.4.A. Der er kun vist data for perioden 1995-1998, idet der som omtalt endnu ikke var en fuldstændig registrering i LPR af ambulante ydelser i 1994.

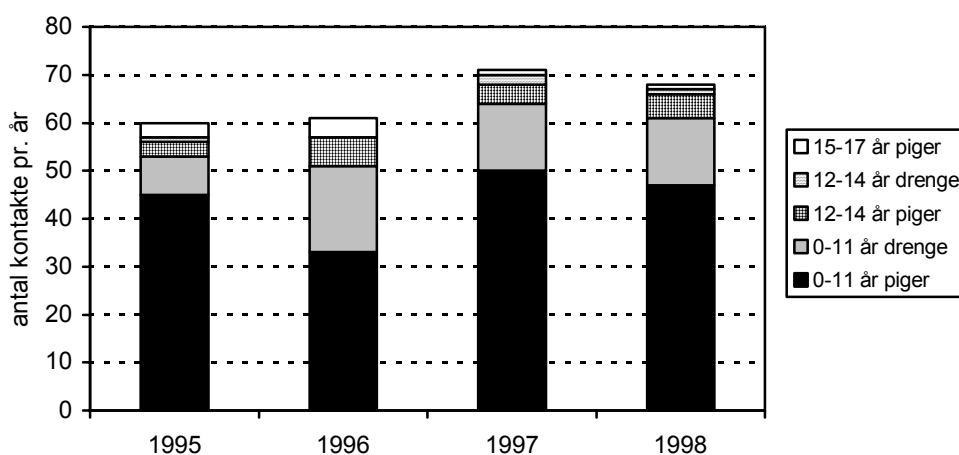
Figur 6.4.A

Antal årlige kontakter registreret med koder, der specificerer seksuelt misbrug, og kontakter, der muligvis kan angå seksuelt misbrug, 1995-1998.

Når det årlige antal registreringer, inklusive de mindre specifikke diagnosekoder i perioden 1995-1998, opdeles på aldersgrupper og køn ses, at der ikke var registreret nogen kontakter blandt de 15-17-årige drenge (Tabel 6.4.B). Den overvejende del af kontakterne var blandt 0-11 årige piger, og antallet af kontakter blandt 0-11 årige drenge steg markant fra 1995 til 1996.

Figur 6.4.B
Antal kontakter blandt piger og drenge, opdelt på aldersgrupper, Landspatientregisteret, 1995-1998

Antal børn

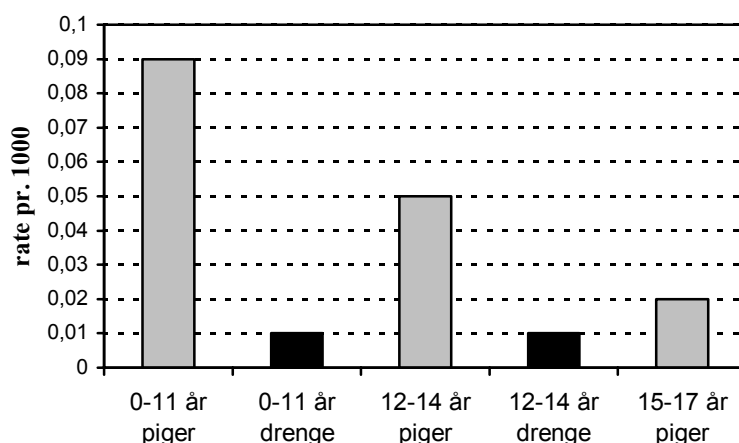
De 310 kontakter i de 5 år, 1994-1998, omhandlede 277 forskellige børn, 51 drenge og 226 piger, fordelt på 193 piger i alderen 0-11 år, 21 i alderen 12-14 år og 12 i alderen 15-17 år. Blandt drengene var 47 i alderen 0-11 år og 4 var 12-14 år.

I de fire år, 1995-1998, var der i alt registreret 152 forskellige piger og 25 drenge med en eller flere af de tre specifikke diagnosekoder, fordelt på 130 piger og 22 drenge i alderen 0-11 år, 16 piger og 3 drenge i alderen 12-14 år og seks 15-17-årige piger.

Figur 6.4.C viser den gennemsnitlige årlige alders- og kønsspecifikke incidens for perioden, 1995-1998, beregnet ud fra antallet af drenge og piger i de tre aldersgrupper, der har været i kontakt med sygehusvæsenet og er registreret med én af de tre specifikke diagnosekoder, og angivet som rate pr. 1000. Incidensen blandt piger varierede mellem 0,09 og 0,01 pr. 1000, højst blandt de 0-11-årige piger, mellem 0,06 og 0,1 pr. 1000 i de enkelte år.

Figur 6.4.C

Den gennemsnitlige årlige alders- og kønsspecifikke kontakthypighed (incidens) blandt børn, der er registreret med en specifik diagnosekode for seksuelt misbrug. Landspatientregisteret, 1995-1998

Sammenfatning

Der er i den fem-årige periode 1994-1998 registreret i alt 277 forskellige børn i Landspatientregisteret, hvor hovedårsagen eller en bidragende årsag til kontakten med sygehusvæsenet har været mistanke om seksuelt misbrug eller andet misbrug, der muligvis kan omfatte seksuelle overgreb. Drenge i alderen 0-14 år udgjorde 11%, og 0-11-årige piger 56%. I perioden 1995-1998, hvor alle ambulante ydelser indgik i registeret, var den gennemsnitlige årlige incidens af sygehuskontakter blandt 0-11-årige piger 0,09 pr. 1000 og for 12-14 årige piger 0,05, når der udelukkende inkluderes de for seksuelt misbrug specifikke diagnosekoder. Hyppighed blandt de jævnaldrende drenge var 0,01 pr. 1000.

6.5. Information fra børneafdelinger og børnepsykiatriske afdelinger

Der er yderligere indhentet direkte information fra børneafdelingerne og de børnepsykiatriske afdelinger om problemstillingen, seksuelle overgreb mod børn. I december 1999 blev der sendt et spørgeskema til landets 22 børneafdelinger og 9 børnepsykiatriske afdelinger og åbne ambulatorier med henblik på at få oplysninger om omfanget af kontakter, der vedrørte mulige overgreb, og om afdelingernes standard for undersøgelse og registrering af kontakten. I alt 17 børneafdelinger og 6 børnepsykiatriske afdelinger besvarede skemaet.

Resultater

De 23 afdelinger oplyste, at der kun bliver indberettet en specifik diagnose for seksuelt misbrug til Landspatientregisteret, såfremt en mistanke om seksuelt misbrug af et barn er blevet bekræftet. Tilfælde, hvor der har været mistanke om, at seksuelt misbrug indgår som delelement i generelle omsorgsproblemer, er derimod ikke kodet for seksuelt misbrug. De børnepsykiatriske afdelinger registrerer sjældent kontakten med en specifik kode for seksuelt misbrug. Ved indberetningen anvender afdelingerne hovedsageligt diagnosekoderne Z61.4 og Z61.5, i alt 21 afdelinger, mens to afdelinger kun bruger diagnosekoden T74.2.

Et flertal af afdelingerne oplyste, at det ikke umiddelbart var muligt at opgøre antallet af kontakter/indlæggelser, hvor seksuelt misbrug havde været en del af problemstillingen. Det er kun oplagte tilfælde af seksuelt misbrug, der indberettes til Landspatientregisteret, og omfanget af kontakter og undersøgelser på børneafdelingerne kan derfor meget vel være større end de her rapporterede tal.

Praksis for undersøgelse

Ti af afdelingerne oplyste, at de har en skriftlig instruks for undersøgelse og dokumentation af følger til seksuelle overgreb. I to tilfælde er instruksen udarbejdet i samarbejde med det retsmedicinske institut i København eller Aarhus. Instruksen omfatter undersøgelsesmetodik og hvilke rutineundersøgelser, der skal foretages. Herunder sikring af materiale til en eventuel retsgenetisk undersøgelse og til bakteriologiske undersøgelser. Fire afdelinger anvender rutinemæssigt kikkertundersøgelse, kolposkopi, og tre afdelinger anvender denne undersøgelse i særlige tilfælde. I de fleste tilfælde bliver undersøgelsen på børneafdelingen foretaget i samarbejde med den gynækologiske afdeling. Fem afdelinger oplyste, at de havde et formelt samarbejde med det regionale retsmedicinske institut og én afdeling, at de rådførte sig med det retsmedicinske institut i særlige tilfælde.

Antal kontakter i 1998

Afdelinger blev spurgt om i hvilket omfang de foretog lægeundersøgelser i forbindelse med udredning af sager med mistanke om seksuelt misbrug af børn, og om undersøgelserne var rekvireret af politiet, af de sociale myndigheder eller på grund af mistanke om overgreb ud fra barnets symptomer, samt om afdelingen havde anmeldt sådanne sager til politi eller sociale myndigheder.

Tolv af afdelingerne havde haft 1-4 undersøgelser i forbindelse med mistanke om seksuelt overgreb på barn under 15 år i 1998, og kun to afdelinger oplyste at have undersøgt mere end ti børn. Fem afdelinger oplyste, at de i 1998 havde foretaget lægelige vurderinger på foranledning af politiet og resten på foranledning af socialforvaltningen, tre afdelinger både på foranledning af politiet og socialforvaltningen. Afdelingerne havde derudover undersøgt børn, når der under indlæggelse af et barn var opstået mistanke om seksuelt misbrug.

Afdelingerne havde selv i 8 tilfælde i 1998 foretaget underretning til kommunen om seksuelt misbrug af børn. De havde ikke modtaget nogen tilbagemelding fra kommunerne om afgørelserne i de enkelte sager.

Uddybende kommentarer i børneafdelingernes besvarelser

Et par børnepsykiatriske afdelinger har konsulentopgaver for amtskommunerne i amtet i sager, der vedrører seksuelt misbrug og indgår i den amtslige koordinationsgruppe eller børnerådgivningsgruppe.

Én enkelt børneafdeling oplyste, at vanskelige tilfælde blev visiteret til amtets største børneafdeling, som besidder særlig ekspertise vedrørende seksuelt misbrug af børn. Tre børneafdelinger oplyste, at de tidligere havde haft et godt samarbejde med de stedlige embedslæger vedrørende undersøgelse af børn mistænkt for at have været udsat for seksuelle overgreb. Fra oktober 1999 er der sket en ændring med baggrund i et cirkulære fra Justitsministeriet, således at lægeundersøgelse i politianmeldte sager fortrinsvis skal foretages af læger på de retsmedicinske institutter. Et par besvarelser pegede på, at samarbejdet med det stedlige retsmedicinske institut endnu ikke er vel-fungerende. Afdelingerne oplyste, at det var et problem, at de retsmedicinske institutter kun udførte undersøgelser på begæring af politiet, og at det derfor ikke umiddelbart var muligt at benytte den retslægelige ekspertise, hvis der ikke var foretaget en politianmeldelse. Flere afdelinger tilkendegav, at de havde det synspunkt, at lægeundersøgelser i forbindelse med udredning af sager med mistanke om seksuelle overgreb mod børn altid bør foregå på en børneafdeling, hvor der er mulighed for efterfølgende opfølgning, rådgivning af forældre og tilbud om psykologbehandling til barnet.

7. Information om seksuelle overgreb mod børn i dag- og døgninstitutioner, skoler og i sportsforeninger

I slutningen af 1990'erne blev der rejst sigtelse i en række sager, der vedrørte seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner. Det medførte generelt en betydelig bekymring blandt forældre, idet sagerne kunne tyde på, at der er en reel risiko for, at et barn kan blive udsat for overgreb af en person, som samfundet har betroet at passe børn i forældres fravær. Anmeldelser og retssager vedrørende pædagoger og pædagogmedhjælperes overgreb eller påståede overgreb på småbørn medførte derfor en betydelig opskræmthed i medierne, blandt forældre og blandt medarbejderne i børneinstitutionerne. Der blev stillet mange spørgsmål om forekomsten af seksuelle overgreb mod børn i vuggestuer, børnehaver, andre daginstitutioner og i skoler. Det blev påpeget, at der er behov for bedre retningslinjer for ansættelse af medarbejdere i daginstitutioner og på forholdsregler inden for institutionerne, som kan forebygge, at der kan ske overgreb på børn.

Et gennemgående træk har været, at der er rejst tvivl om grundlaget for mandlige pædagogers og pædagogmedhjælperes engagement i arbejdet med børn og unge. Mange forældre er ængstelige for, at deres børn er i risiko for, eller er blevet udsat for seksuelle overgreb i vuggestuer og børnehaver. Antallet af underretninger til kommunerne og af anmeldelser til politiet vedrørende mulige overgreb på småbørn i daginstitutionerne er steget.

I det følgende præsenteres information fra en række fagforbund inden for det børne- og ungdomspædagogiske område og data fra politianmeldelser i 1998 vedrørende omfanget af sager, hvor der er rejst mistanke om, at en pædagogmedhjælper, en pædagog, en lærer eller en sportstræner har seksuelt misbrugt ét eller flere børn.

7.1. Oplysninger fra fagforbund

For nærmere at belyse problemets omfang er der taget kontakt til fagforbund, hvis medlemmer som hovedbeskæftigelse er ansat i dag- og døgninstitutioner, inklusive skoler og fritidshjem. Ud fra en gennemgang af sagsakterne i 550 forskellige politianmeldte sager om seksuelle overgreb mod børn under 15 år i 1998 er der udtrukket information om sager, hvori der indgår en pædagog eller pædagogmedhjælper.

I Danmark passes mere end 3/4 af alle børn under fem år i institution eller i dagpleje. Børnene tilbringer en stor del af deres vågne timer i institutioner og deres behov for nærhed, berøring og omsorg i bred forstand skal tilfredsstilles af medarbejderne i institutionerne. Den aktuelle ængstelse for seksuelle overgreb mod børn i institutioner kan få uønskede virkninger i form af restriktive holdninger vedrørende uskyldige former for fysisk kontakt, men omvendt kan bevidstheden om muligheden for seksuelle overgreb i et vist omfang bidrage til helt at forebygge krænkelse eller stoppe overgreb på et tidligt tidspunkt. Debatten har medført, at der nu er en større viden om risikofaktorer for overgreb mod børn og klarere retningslinjer for ansættelse i børneinstitutioner end tidligere. Hertil har ikke mindst fagforbundene medvirket.

Informationsmateriale fra fagforbundene

I et samarbejde mellem Pædagogisk Medhjælper Forbund (PMF) og Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL) er der i slutningen af 1999 blevet udgivet to publikationer, der vedrører seksuelle overgreb mod børn. Begge publikationer er initieret af de seneste års fokus på seksuelle overgreb i daginstitutioner og sigter mod åbenhed og refleksion i den praktiske, pædagogiske hverdag baseret på tillid mellem forældre, arbejdsgivere og de ansatte indenfor børne- og ungdomsområdet.

Den ene publikation, 'Ansæt den rigtige' beskriver ansættelsesprocedurer, der kan medvirke til at minimere risikoen for, at der ansættes en person, der ikke evner at respektere børns grænser, og som tidligere har været i konflikt

med principperne for pædagogisk arbejde eller endog har været sigtet for seksuelle overgreb mod børn. De to forbund anbefaler, at der er faste procedurer for stillingsopslag, ansættelsesudvalg, indhentning af referencer og ansættelsessamtale.

Fagforbundene anbefaler, at der altid indhentes en straffeattest i forbindelse med ansættelsesvurderingen, og peger her på, at der kan rekvireres en offentlig straffeattest, der går ti år tilbage. Den kan kun indhentes af kommunalbestyrelsen og er kun til brug for offentlige myndigheder og kan bruges i forbindelse med ansættelse i kommunale og selvejende institutioner. De enkelte kommunalbestyrelser vil typisk have delegeret kompetencen til at indhente denne type straffeattest til navngivne personer i social- eller skoleforvaltningen eller i personaleafdelingen. En privat straffeattest går kun fem år tilbage og indhentes typisk af ansøgeren selv. Der kræves et skriftligt samtykke fra den, som straffeattesten vedrører, både ved indhentning af den offentlige og den private straffeattest.

Dømte seksualforbrydere registreres i Det Centrale Kriminalregister. Forskrifterne til registeret gør det muligt at regulere, hvilke oplysninger der kan videregives, til hvilke formål og til hvem. Der foretages for tiden en vurdering af mulighederne for at udvide adgangen til at registrere og videregive oplysninger om dømte seksualforbrydere herunder en særlig registrering af overgreb på mindreårige børn.

Den anden publikation, ”Den gennemsigtige praksis, om at forebygge overgreb mod børn”, rummer retningslinjer for det pædagogiske arbejde og forebyggelse af overgreb mod børn af enhver art ud fra en enighed om, at det grundlæggende er

- et fælles værdigrundlag,
- en klar pædagogisk målsætning,
- en synlig ledelse
- et arbejdsklima, hvor det er naturligt til stadighed at diskutere sin egen og hinandens praksis i relation til målene, at sikre omsorg for børnene
- i samarbejde med forældrene at sikre en god og tryk opvækst, hvor det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd støttes.

Interviewoplysninger

Med henblik på at opnå viden om problemstillingen set fra organisationernes side blev der taget kontakt til PMF, BUPL, Socialpædagogernes Landsforbund, SL, og Danmarks Lærerforening og gennemført interviews med medarbejdere i fagforbundene. Fagforeningerne har desuden forespurgt deres regionalkontorer om antallet af sager, hvor der er rejst mistanke om, at et medlem har været involveret i seksuelt misbrug af et barn i institution eller skole.

Pædagogisk Medhjælper Forbund, PMF

Forbundet havde ved udgangen af 1999 i alt ca. 30.000 medlemmer. Organisationsgraden blandt pædagogmedhjælpere er ikke kendt med sikkerhed, men skønnes at være ca. 75%, dvs. at der er ca. 40.000 pædagogmedhjælpere ansat i institutionerne, overvejende daginstitutioner. Der kræves ingen særlig uddannelse for en ansættelse, men kommunerne kan tilbyde et grundkursus på tre uger i AMU-regi under ansættelsen. Social- og Sundhedsskolen tilbyder en 18 måneders grunduddannelse med elevløn.

Forbundet har 25 lokalafdelinger, hvis daglige drift varetages af en faglig sekretær. Tillidsmændene refererer til den lokale afdeling. I institutioner der har ansat mere end fem pædagogmedhjælpere, vælges en tillidsmand. Der er endnu ikke afholdt tillidsmandskurser vedrørende forholdsregler ved anklager mod medlemmer om seksuelle overgreb mod børn. Forbundet er kun sjældent fra starten blevet inddraget i sager, hvor der er rejst mistanke om seksuelt overgreb mod børn og hvor den mistænkte er en pædagogmedhjælper.

I perioden 1. august 1998 – 31. august 1999 er der i 16 sager foretaget en politianmeldelse af pædagogmedhjælper på mistanke om seksuelt misbrug af barn i institution, fordelt på lokalafdelingerne i Københavns Kommune og Frederiksberg, Københavns Amt, Aarhus kommune og Ribe Amt. Ti af sagerne blev afsluttet uden sigtelse, blandt de øvrige seks blev påtale opgi-

vet i to tilfælde, fire blev tiltalt, en blev frifundet, to domfældt og en sag var endnu ikke afgjort på interviewtidspunktet.

Tabel 7.1.A

Antal pædagogmedhjælpere, der er anmeldt for påstået seksuelt overgreb på barn i daginstitution i perioden 1. august 1998 – 31. august 1999

Information indgået til PMF fra kredsforeninger om sagens udfald

Politianmeldelse	Sigtelse	Påtale opgivet	Tiltale	Domsrets afgørelse	Frifindelse	Ikke afgjort
16	6	2	4	2	1	1

Den ene domfældelse drejer sig om Vadstrupgårdsagen i Gladsaxe kommune, hvor domfældelsen faldt inden for perioden august 1998-september 1999, men hvor tiltalen var rejst i 1997.

Den refererede periode var efter Vadstrupgårdsagen, hvor der var blevet fokuseret på muligheden for overgreb mod børn i daginstitutionerne. Der var efterfølgende en række sager, hvor forskellige omstændigheder medførte, at der var bestyrket mistanke om seksuelle overgreb mod børn under deres ophold i daginstitutioner. Men oplysninger fra forbundet og data fra politirapporter peger på, at problemet dog ikke har haft det omfang, som ellers kunne fremgå af medierne og forældres ængstelse.

Sagerne har haft den positive betydning, at der nu er bedre procedurer for ansættelse af personale i børneinstitutioner, og at der i institutionerne er stor bevidsthed om problemet samt gennemført procedurer, der kan medvirke til at forebygge, at sådanne overgreb kan finde sted.

Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund, BUPL

Landsforbundet af børne- og ungdomspædagoger har ca. 56.000 medlemmer. Organisationsgraden er omkring 97%. Medlemmerne har ansættelse inden for en række forskellige dag- og døgninstitutioner, men fortrinsvis daginstitutioner.

Forbundet har kendskab til, at der i 1998 i 10-15 tilfælde er rejst mistanke om, at et medlem har været involveret i problemstillingen ”seksuelt misbrug af barn under 15 år”, og hvor overgrebet skal have fundet sted i daginstitution. I tre af disse sager blev der foretaget politianmeldelse, og i alle tre sager er efterforskningen indstillet, da der ikke blev fundet grundlag for retsforfølgelse, dvs. at der ikke blev rejst tiltale. I de ca. 10 sager, hvor der ikke er foretaget anmeldelse, er beslutningen foretaget ud fra en drøftelse/underretning til kommunen og i nogle sager i dialog med politiet. Der er således i 1998 ikke fundet grundlag for at rejse tiltale mod noget medlem af BUPL for seksuelt overgreb på barn under 15 år, og der er således ikke noget medlem, der er idømt straf.

I 1999 har forbundet kendskab til ca. 40 sager, hvor der er rejst mistanke om seksuelt overgreb, og hvor et medlem kan være involveret, i alt syv af disse sager er anmeldt til politiet. Der var ikke oplysninger om det endelige sagsudfald i disse syv sager.

Socialpædagogernes Landsforbund, SL

Forbundet har ca. 55.000 medlemmer. Der er varierende organisationsgrad inden for de forskellige områder, som forbundet dækker. Det drejer sig om døgninstitutioner, familiepleje, daginstitutioner og projekter for unge. Når der kun medtages medarbejdere, der arbejder med børn og unge, er der ca. 28.000 medlemmer.

Inden for de seneste år er der oprettet en del dagbehandlingssteder, som er private og uden egentlig godkendelse, men de er i høj grad økonomisk støttet af kommunerne. Disse dagbehandlingstilbud omfatter vanskeligt anbringelige unge, f.eks. adfærdsvanskelige unge med svære skoleproblemer. Dagbehandlingen er ofte organiseret af tidligere folkeskolelærere. Der føres ikke tilsyn med selve institutionen, men derimod tilsyn med hvert enkelt barn.

På daginstitutionsområdet er organisationsgraden ca. 95%. Det drejer sig for socialpædagoger især om specialbørnehaver med stor forældreinvolvering.

En del af Socialpædagogernes Landsforenings medlemmer arbejder endvidere i familiepleje, hvor det er lange forløb med svage familier præget af stofmisbrug og promiskuitet. Det antages, at mindst 80% af socialpædagogerne inden for dette område er organiseret.

Døgnplejen er en broget skare af institutioner, hvor medarbejderne har en lavere organisationsgrad. Siden 1998 skal amtskommunerne godkende døgnplejen og har opstillet krav om uddannet personale, men der er stadig uuddannet personale med overvægt af unge, som dog har andre kvalifikationer, f.eks. faldskærmsudspring, forskellige sportsaktiviteter mv., som kan være af stor værdi i arbejdet med unge, der er anbragt i døgnpleje. Der er kun en organisationsgrad på ca. 50%. Området er dårligt belyst.

På familieplejeområdet, der hører ind under kommunerne, er ca. 50% organiseret, men det samlede antal ansatte er ukendt. Der findes lokale familieplejeforeninger - i alt 15, som er organiseret i andet forbund. Familieplejen dækker 0-20 årige. Der er i løbet af de seneste år sket en stigning i antallet af børn under 15 år, der er anbragt i familiepleje eller socialpædagogisk kollektiv. I 1995 var der i alt anbragt 3508 0-14-årige børn i familiepleje og 339 i socialpædagogisk kollektiv, svarende til 4,2 børn pr. 1000 børn. I 1998 var der anbragt 3.983 børn i familiepleje og 554 i socialpædagogisk kollektiv, svarende til 4,8 pr. 1000 børn (Danmarks Statistik, 1999).

Ifølge oplysninger fra 12 amtskredskontorer havde 2 medlemmer i 1998 kontaktet forbundet i forbindelse med mistanke om, at de havde begået seksuelle overgreb mod børn. I 1999 var antallet 9, heraf var 6 ansatte i døgninstitution, 1 i familiepleje og 2 i daginstitution.

I familiepleje drejer det sig ofte om børn fra svage familier med misbrugsproblemer, promiskuitet og omsorgssvigt i forhold til børnene. Plejebørnene kan selv have svært ved at trække grænser for fysisk kontakt, ligesom det rapporteres, at børnene kan tolke voksnes regulering af deres adfærd i sig selv som overgreb. Børnene kan have en seksuel adfærd, som kan tyde på, at de har været udsat for seksuelle overgreb.

Problemer vedrørende udviklingshæmmedes seksualitet har været behandlet i forskellige sammenhænge. Der er ingen opgørelse over problemets

størrelse og der er ikke specifikt fokuseret på denne problemstilling i fagforbundene. Der var i 1998 anmeldt et par tilfælde, hvor den forurettede var handikappet. Det drejede sig om et barn med kronisk muskel- og ledsygdom og et barn med kronisk sindslidelse.

Danmarks Lærerforening

Lærerforeningen har 81.802 medlemmer. Organisationsgraden er ca. 90%. Foreningen har årligt haft kontakt med ca. seks medlemmer med henblik på rådgivning i forbindelse med mistanke om seksuelt misbrug af børn. I 1998 og 1999 har foreningen kendskab til fire henholdsvis tre sager, hvori der har været rejst mistanke mod et medlem for seksuelt overgreb på barn uden for familien. Det er oplyst, at to af de i alt syv sager vedrørte påstået overgreb i døgninstitution og fem i skole. I tre sager var der indgivet politianmeldelse. I en sag var påtale opgivet og i to sager var der rejst tiltale. Der er ikke oplysninger om sagsudfaldet.

Politianmeldte sager i 1998, som vedrører muligt seksuelt misbrug af børn i dag- og døgninstitutioner samt skoler

De følgende data er fra forfatterens gennemgang af sagsakter om seksuelle overgreb mod børn i landets 54 politikredse. I 1998 blev der i alt politianmeldt 12 sager, hvor der var rejst mistanke om at en pædagog eller en pædagogmedhjælper havde krænket et barn under dets ophold i en daginstitution. Opgørelsen er baseret på en gennemgang af politirapporter vedrørende alle typer af seksuelle overgreb mod børn under 15 år, anmeldt i alle landets politikredse i 1998, jf. kapitel 8. De 12 sager der omhandlede pædagoger eller pædagogmedhjælpere svarer til 2,2% af alle politianmeldte sager. I 3 tilfælde blev der idømt straf i byretten; i 3 tilfælde frifindelse og i de øvrige 6 tilfælde blev påtale opgivet enten fordi anklagemyndigheden fandt at der ikke var begået en strafbar handling eller skønnede, at den sigtede ikke ville blive idømt en straf. Én af de i byretten domfældte blev frikendt i Landsretten.

Ifølge gennemgangen af sagerne i politikredsene blev der i 1998 anmeldt 5 skolelærere for anden kønslig omgængelse med barn under 15 år og en skolelærer for blufærdighedskrænkelser. To blev idømt straf. Det drejede sig i det ene tilfælde om et langvarigt forhold til en 14-årig skoleelev, der var fortsat til pigen var omkring 16-17 år.

Sammenfatning om omfanget af seksuelle overgreb i daginstitutioner og skoler

Blandt 81.802 medlemmer af Danmarks Lærerforening er der ifølge oplysninger fra foreningen rejst mistanke mod 7 for seksuelt misbrug af barn under 15 år i løbet af 1998 og 1999. Det svarer til en hyppighed på 0,04 pr. 1000 medlemmer af Lærerforeningen, pr. år. Ifølge politirapporter er der i 1998 anmeldt 6 sager, der angår en lærers seksuelle forhold til en elev. To lærere blev idømt straf.

I 1998 havde ca. ti af BUPL's 56.000 medlemmer været berørt af mistanke om seksuelt overgreb på børn i daginstitution, svarende til 0,2 pr. 1000 medlemmer, og i tre sager var der foretaget anmeldelse til politiet, svarende til 0,05 pr. 1000 medlemmer. De tre sager var henlagt på bevisets stilling. Omfanget af kontakter til landsforeningen i forbindelse med påståede overgreb mod børn er steget i 1999 til ca. 40 sager, svarende til 0,7 pr. 1000 medlemmer. Der var ikke idømt straf i nogen af tilfældene.

Blandt pædagogmedhjælpere havde fagforeningen inden for 13 måneder kendskab til 16 sager, hvor der var sket politianmeldelse, og viden om at to medlemmer var idømt straf. Ifølge politirapporter var der i 1998 anmeldt 8 sager, hvor én eller flere pædagogmedhjælpere var mistænkt for seksuelt overgreb på et eller flere børn i daginstitution, 2 blev idømt straf. To blev frifundet ved domsret og i 4 tilfælde fandtes der ikke grundlag for sigtelse.

Ud fra oplysninger i fagforbundene om 1998/1999 er den samlede forekomst af politianmeldte sager med mistanke om at en pædagog, pædagogmedhjælper, socialpædagog eller skolelærer har begået seksuelt overgreb på

barn/børn ca. 0,2 pr. 1000, og sigtelseshyppigheden dvs. raten for at sagen er ført til doms er 0,03 pr. 1000 ansatte.

Politiets sagsakter, 1998, oplyste om 12 sager, hvor anmeldelsen gjaldt én eller flere pædagoger eller pædagogmedhjælpere, og 6 sager der vedrørte skolelærere. Samlet blev der i tre sager blandt pædagogmedhjælpere og to sager blandt skolelærere idømt straf ved byret. Én pædagogmedhjælper blev siden frikendt i Landsretten. I de øvrige tilfælde blev der enten ikke rejst sigtelse eller sigtede blev frikendt. Risikoen for, at der anmeldes et seksuelt overgreb i daginstitution eller i skole er ca. 2 pr. 100.000 børn under 15 år.

7.2. Idræt, seksuelle relationer mellem træner og udøver

Problemet seksuelle relationer i idrætten mellem børn/unge og voksne er for nyligt analyseret i en specialerapport fra Institut for Idræt på Københavns Universitet (Nielsen, 1998). Analysen tager udgangspunkt i, at idrætten er et af de sidste felter, hvor der er en vis form for autonomi, og hvor der i modsætning til f.eks. skole og arbejdsmarkedet ikke er klare retningslinjer for ”passende” adfærd. Rapporten rummer en gennemgang af de eksisterende undersøgelser af seksuelle krænkelse inden for idrætten, og påviser at der indtil slutningen af 1980erne ikke har været gennemført forskning om de specielle forhold, der gør sig gældende på dette område. Det refereres, at der siden er publiceret undersøgelser, der tager udgang i enkeltstående beretninger, i teoretiske vurderinger eller resultater fra spørgeskemaundersøgelser. Disse undersøgelserne dokumenterer, at seksuelt misbrug forekommer inden for et bredt spekter af organiserede idrætsdiscipliner.

Forfatteren, Jan Toftegaard Nielsen, har i 1997 gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt danske ungdoms- og talenttrænere, som beskæftiger sig med børn og unge under 18 år. I en forundersøgelse blev det vist, at seksuelle krænkelse ikke var afgrænset til særlige sportsdiscipliner. Der blev i spørgeskemaundersøgelsen opnået en svarprocent på 75,3%, svarende til 207 besvarelser fra i alt 12 specialforbund, 83% var mænd og 17% kvinder.

Undersøgelsen omfattede en vurdering af trænerens holdning til en lang række forskellige former for adfærd, som kunne indebære krænkelse af den unge/barnet, bl.a. badning, samsovning i ét rum i forbindelse med stævner, instruks der rummer fysisk berøring mm.

Det blev oplyst, at 2,5% af trænerne på et eller andet tidspunkt havde haft et seksuelt forhold til en udøver under 18 år, og at kun godt halvdelen af alle trænerne var vidende om, at der er en juridisk aldersgrænse for, hvornår en træner kan indgå et seksuelt forhold til en udøver, nemlig 18 år (Straffelovens § 223). Undersøgelsen tillader ikke at give et skøn over forekomsten af grovere seksuelle krænkelse af børn og unge i idrætten, men peger på, at det er en relevant problemstilling. Specialerapporten anbefaler i sin konklusion

sion, at der fremover sker en bredere oplysnings- og forebyggelseskampagne inden for flere af de felter, som befinder sig inden for den frivillige sektor, som f.eks. idrætten og spejderorganisationerne (Nielsen, 1998).

Europarådet har beskæftiget sig med problemstillingen, seksuel chikane i sportsverdenen, ud fra kvinders rettigheder. I en rapport, *Sexual harassment in sport*, Council of Europe, *Sports Information Bulletin*, 1997:12, gennemgås tilgængelige data og regelsæt i en række medlemslande. Fra Danmark rapporteres der ingen statistik eller særlige forebyggelsestiltag. Det anføres, at der kun i få medlemslande har været offentlig debat om problemstillingen. Rapporten beskæftiger sig ikke specielt med børn. Den peger i sin konklusion på vigtigheden af, at sportsorganisationer fremover beskæftiger sig med problemstillingen, seksuel chikane, og at der overvejes bedre information og rådgivning til udøvere og trænere.

Politianmeldte sager i 1998 der vedrører sportsledere og fritidsledere

Blandt de 553 analyserede politianmeldte sager i 1998 var det oplyst at relationen mellem sigtede og forurettede i 3 tilfælde var træner-udøver og i 2 tilfælde spejderleder/tidligere spejderleder-spejder. I alle sagerne indgik der mere end ét barn, i én af sagerne 13 forskellige drenge, der over en årrække havde haft seksuelt forhold til en tidligere fodboldtræner. Alle sigtede blev idømt straf.

8. En vurdering af sagsindholdet og sagsudfaldet i politianmeldte sager i 1998

Det aktuelle omfang og karakteren af de mest alvorlige seksuelle overgreb mod børn kan vurderes ved at gennemgå sagsakterne i de politianmeldte sager. Justitsministeriet gav i april 2000 tilladelse til, at den samme undersøger, forfatteren, kunne gennemgå alle sagsakter, der vedrørte seksuelle overgreb mod børn under 15 år, og hvor anmeldelsen var sket til én af landets 54 politikredse i 1998. Der var i december 1999 tilsvarende givet tilladelse til at gennemgå sagsakter i fire udvalgte politikredse vedrørende anmeldelser i 1996. Erfaringerne fra denne begrænsede undersøgelse er indgået i tilrettelæggelsen af den omfattende undersøgelse.

Materiale og metode

Der er 54 politikredse i Danmark. Samme undersøger har personligt i alle politikredsene gennemgået sagsakter, der vedrører anmeldte seksuelle overgreb mod børn i 1998, både seksuelle overgreb i familien §210, uden for familien §§ 222-225 og evt. §§216-218 samt blufærdighedskrænkelser §232, hvor mindst én af de forurettede var under 15 år. I hver enkelt politikreds er sagsakterne identificeret enten ud fra computeriseret eller manuelt register. I en række politikredse var der i 1998 endnu ikke gennemført en fuldstændig edb-baseret registrering af anmeldelserne, og muligvis er ikke alle relevante sager blevet medtaget i gennemgangen.

Anmeldelser af seksuelle overgreb mod børn og blufærdighedskrænkelser registreres på specifik gerningskode, jf. afsnit 6.1. Enkelte sager kan have været registreret på anden kode, 83990, der henviser til ”undersøgelse” uden specificeret gerningsindhold. Disse sager er ikke medtaget i den aktuelle sagsgennemgang.

Sagsakterne omfatter altid anmeldelsesrapport og desuden, afhængig af karakteren af det anmeldte, en række oplysninger indhentet ved afhøring af anmelderen, den forurettede, den i sagen sigtede og vidner samt oplysninger fra sociale myndigheder, andre offentlige instanser og resultaterne af eventuelle psykolog-, retslægelige- eller andre specialundersøgelser. Når der er gennemført en videoafhøring, er også videobåndene tilgængelige i sagsakterne. I nærværende undersøgelse er der indhentet oplysninger fra afskriften af videobånd, og båndene er ikke set. I sagsmappen indgår også anklagemyndighedens afgørelser, udskrift af domsforhandling og dom, ligesom der findes oplysninger om, hvorvidt en afgørelse er forelagt statsadvokat, og/eller en dom er køret til Landsretten.

Sagsakterne er gennemgået efter standardiserede kriterier. På hver sag er der udtrykt en række oplysninger, som beskriver følgende faktorer:

- politiembede
- gerningskode
- straffelovsovertrædelse
- gerningsindhold
- anmeldelsestidspunkt
- anmelder
- tidspunkt for overgrebet
- varighed af overgrebet
- antal forurettede
- forurettedes alder og køn
- sociale forhold
- formodede gerningsmand
- gerningsmandens alder og køn
- relation mellem gerningsmand og forurettede

- afhøringsmetode; videoafhøring mm
- retslægelig undersøgelse
- anden lægeundersøgelse
- psykologisk vurdering
- sagsudfald

8.1. Materialet - sagsakterne i 1998

Materialet omfatter 560 sager. Ti sager er kun sporadisk belyst, blandt andet fordi sagsakterne ikke forelå, da de var oversendt til anden anklagemyndighed. Disse ti sager indgår derfor ikke i analyserne, som således i alt omfatter 550 anmeldte sager om seksuelle overgreb mod børn eller blufærdighedskrænkelser af børn i 1998.

En sag er defineret ud fra politiets egen rubricering. Praksis er, at sagsakterne samles på den enkelte anmeldte/sigtede person. Såfremt der ikke foreligger en identificeret gerningsmand, fx ukendt gerningsmand i sager om blufærdighedskrænkelser, er en sag relateret til anmeldelsen. I én sag kan der indgå flere anmeldelser, hvis der i sagen er mere end ét forurettet barn. Sagsomfanget svarer ikke til Kriminalstatistikens årsstatistik 1998, dels fordi det analyserede materiale også omfatter sager, der er registreret som blufærdighedskrænkelser, og dels fordi en sag ikke er defineret efter anmeldelsesrapport. Én sag kan således godt omfatte flere forskellige anmeldelser vedrørende forskellige forurettede, som hver især har anmeldt seksuelt overgreb fra samme person inden for samme tidsrum. I sager om blufærdighedskrænkelser og i sager om forbrydelserne mod kønsædeligheden (overgreb mod børn uden for familien) indgår der ofte flere forurettede, og der er nogen variation fra den ene politikreds til den anden i praksis for at oprette anmeldelsesrapport vedrørende hver enkelt forurettet. Det afspejles i kriminalstatistikken, men har ikke haft indflydelse på opregningen af sager, der indgår i denne undersøgelse.

I de 550 sager indgår der i alt 928 børn - 732 piger og 196 drenge.

8.2. Anmeldelse og sagsudfald

De 550 sager er i Tabel 8.2 A opdelt på straffelovsovertrædelse, dvs. svarende til den anmeldelseskode, som sagen blev registreret på ved anmeldelsen. I de tilfælde hvor sigtelsesgrundlaget ikke har svaret til anmeldelseskoden, er der valgt den endelige klassifikation, dvs. grundlaget for sigtelsen og domstolsprøvelsen. Ved sagsafgørelsen, hvad enten det er en afgørelse i anklagemyndigheden, dvs. i politimesterembedet og/eller af statsadvokaten, eller en retsafgørelse, er sagerne som regel klassificeret/ført til domsforhandling i overensstemmelse med den oprindeligt registrerede straffelovsovertrædelse. Enkelte sager, der primært blev klassificeret som blufærdighedskrænkelser, kan være ændret til overtrædelse af straffelovens bestemmelser vedrørende forbrydelser mod kønssædeligheden, og nogle sager er ændret til overtrædelse af straffelovens bestemmelser om forbrydelser i familieforholdet fremfor den oprindelige anmeldelseskode, som angav et overgreb uden for familien.

Ud af de 550 sager drejede 56, 10%, sig om forbrydelser i familieforholdet, incest. Grovere seksuelle overgreb uden for familien, straffelovsparagraferne 222-225, og sager klassificeret som voldtægt §§ 216-218, omfattede i alt 221 sager, svarende til 40% af alle sager. Disse sager var fordelt på 213 sager inden for §§ 222-225 og 8 sager inden for §§ 216-218. Der var 273 sager som angik blufærdighedskrænkelser, heraf var hovedparten anmeldelser om blotteri, i alt 112 sager, og om beføling uden på tøjet i alt 82 sager, resten af sagerne angik beluring, i alt 8 sager, verbal uterlighed 17 sager, og 54 sager omhandlede anden form for blufærdighedskrænkelser blandt andet fremvisning af pornografisk materiale eller fotografering (Tabel 8.2.A).

Tabel 8.2.A
Sager om seksuelle overgreb mod børn i 1998 - 273 opdelt efter krænkelser art

Straffelovsovertrædelse	Antal anmeldte sager
§210; Forbrydelser i familierelationen	56
§§216-218; Voldtægt eller forsøg på voldtægt	8
§§222-225; Forbrydelser mod kønssædeligheden; børn < 15 år	213
§232 Blufærdighedskrænkelser	273
<i>Beføling</i>	82
<i>Blotteri</i>	112
<i>Beluring</i>	8
<i>Verbal uterlighed</i>	17
<i>Anden krænkelse</i>	54
I alt	550

Sagsudfaldet for kategorierne af straffelovsovertrædelser er vist i Tabel 8.2.B, der opdeler sagerne på afgørelse i anklagemyndigheden (politimesteren) og byretsafgørelser. I alt 325 af de 550 sager blev afgjort af anklagemyndigheden uden idømmelse af straf, i 189 tilfælde blev sagen behandlet i byretten, og 36 sager blev afgjort ved vedtagelse af bøde. I 56 tilfælde blev byrettsdommen kæret til Landsretten og 3 sager til Højsteret.

I 20 sager blev den sigtede frifundet i byretten. Den sigtede blev i 205 af de i alt 550 sager kendt skyldig til straf, svarende til 37%, dog blev fastsættelse af straf udskudt i 12 tilfælde, og i 6 tilfælde blev der truffet anden afgørelse end bøde, fængselsstraf eller behandlingsstraf bl.a. fordi den sigtede var død. Der blev således idømt en straf inklusive bøde i 34% af de 550 sager (Tabel 8.2.B).

Tabel 8.2.B
Sagsudfaldet i 550 sager om seksuelle overgreb mod børn i 1998

Straffelovsovertrædelse	Anmeldte sager	Afgørelse i anklagemyndigheden				Fældende afgørelse						
		Sat i bero	Efterforskning indstillet; ej anses for strafbar	Påtale opgivet; ikke forventet idømt straf	Under straffealder	Frifundet	Straffisættelse udskudt	Betinget fængselsstraf	Ubetinget fængselsstraf	Behandlingsdom	Bøde	Anden afgørelse
§210; Forbrydelser i familieforholdet	56	1	9	16	0	2	2	6	18	2	0	0
§§216-218; Voldtægt eller forsøg på voldtægt & §§222-225; Forbrydelser mod kønsædeligheden; børn < 15 år	221	14	18	64	13	12	9	36	39	10	0	6
§232 Blufærdighedskrænkelser	273	129	7	50	4	6	1	21	12	7	36	
Alle straffelovsovertrædelser	550	144	34	130	17	20	12	63	69	19	36	6

I tabellen er afgørelser i anklagemyndigheden opdelt i 4 kategorier: sat i bero, efterforskningen indstillet, påtale opgivet og anmeldelsen gjaldt en person under den kriminelle lavalder, 15 år.

Den lokale anklagemyndighed, kan beslutte 1) at stille sagen i bero fx når gerningsmanden ikke kan identificeres; 2) at opgive påtale ud fra en vurdering af at en domstolsprøvelse ikke vil føre til straf, dvs. at der ud fra en objektiv vurdering i anklagemyndigheden er rimelig tvivl om den sigtedes

skyld, således at sagen henlægges på bevisets stilling, eller 3) at undlade eller indstille efterforskningen ud fra en vurdering af at der ikke er formodning om et strafbart forhold, dvs. at der ikke er foregået en strafbar handling der forfølges af det offentlige. Handlinger foretaget af børn under 15 år straffes ikke, jf. Straffelovens §15.

I en lang række sager, i det foreliggende materiale i alt 130 sager, har den lokale anklagemyndighed skønnet at det foreliggende bevismateriale ikke havde tilstrækkelig vægt til at det kunne forventes, at en retsprøvelse ville føre til idømmelse af en straf. Der stilles strenge krav til bevisets styrke for at domfælde ud fra grundsætningen, *al rimelig tvivl skal komme den tiltalte til gode*.

Sager der vedrører blufærdighedskrænkelser, og som blev afgjort af anklagemyndigheden

Sager der ikke førte til straf var først og fremmest blufærdighedskrænkelser, hvor i alt 190 sager, 70%, blev afgjort af anklagemyndigheden, enten ved at sagen blev stillet i bero, efterforskningen indstillet eller påtale opgivet. I 129 sager, dvs. knap halvdelen af de 273 anmeldte blufærdighedskrænkelser, blev sagen stillet i bero, fordi gerningsmanden ikke kunne identificeres. Efterforskningen blev indstillet i 7 sager, da det ikke kunne antages at der var begået en strafbar handling, der forfølges af det offentlige, og i 50 sager blev påtale opgivet, da det ikke kunne forventes at sagen ville føre til idømmelse af straf (Tabel 8.2.B).

Eksempler på afgørelser:

Forældre anmeldte, at de havde antruffet en fremmed mand i deres søns telt, hvor han var i færd med at lyne sønnens sovepose op. Manden blev pågrebet og anklaget for blufærdighedskrænkelse. Påtale blev opgivet, da det ikke kunne forventes at sagen ville medføre idømmelse af en straf.

Fader blev af sin fraskilte kone anmeldt for at have befølt 5-årig datter i skridtet uden på tøjet i forbindelse med besøg i hans hjem. Politimesteren fandt ikke, at oplysninger fremkommet ved videoafhøring af pigen gav bestyrket grundlag for

sigtelse, og bemærkede, at anmeldelsen var kommet i forbindelse med forældrenes strid om besøgsret. Påtale blev opgivet. Afgørelsen blev påklaget til Statsadvokaten, der stadfæstede afgørelsen.

Vikarierende pædagogmedhjælper blev anmeldt for at have rørt ved 8-årige piger i daginstitution på en sådan måde at det virkede anstødeligt, havde bl.a. gnedet lår mod lår under rullelege på skrænt. Påtale blev opgivet, da der ved videoafhøring af pigerne intet fremkom om overgreb, og det derefter ikke fandtes sandsynligt, at han ville blive fundet skyldig til straf.

Sager der vedrører seksuelle overgreb i familien, og som blev afgjort af anklagemyndigheden

Andelen af incestsager, der ikke blev retsforfulgt var meget lavere, 26 af de 56 sager, 46%, blev afgjort af anklagemyndigheden, mens i alt 54% af sagerne blev vurderet i byretten. Den hyppigste årsag til, at sagerne ikke blev ført til domsbehandling, var at påtale blev opgivet, da sagen ikke kunne forventes at føre til idømmelse af straf, nemlig i 16 sager, svarende til 29% af alle anmeldelserne. I én sag var afgørelsen begrundet i forældelse, idet overgrebet havde fundet sted mere end 10 år før tidspunktet for anmeldelse. I 9 tilfælde blev efterforskningen indstillet, da der ikke fandtes grundlag for at antage, at der havde fundet et strafbart forhold sted. Det drejede sig i 6 tilfælde om anmeldelser, som muligvis kunne relateres til strid om forældremyndigheden over det barn som anmeldelsen omhandlede. Blandt de i alt 16 sager, hvor påtale blev opgivet, da sagen ikke kunne forventes at føre til en straf, drejede det sig hyppigst om, at der ikke ved vidneafhøringen inklusive afhøringen af forurettede eller ved de tekniske undersøgelser, blandt andet en lægeundersøgelse, var fremkommet afgørende bevis mod den anklagedes benægtelse.

Det har tidligere været kritiseret, at en henlæggelse af sagen ”på bevisets stilling” af de implicerede kan opfattes som en frifindelse, og at barnets oplevelse af ikke at blive troet kan forstærke dets psykiske problemer (Nielsen, 1991). I det foreliggende materiale er der i en række sager formuleret en begrundelse for at sagen er henlagt, som kan støtte barnet, eller den unge

i, at det var berettiget at anmelde forholdet. Anklagemyndigheden begrundede, at påtale var opgivet i en sag, således:

”Da anmeldelsen angår sager, der klart er strafbare, er der tale om henlæggelse af sagen som følge af utilstrækkelige beviser. Det betyder ikke, at indberetningen til myndighederne er sket med urette”

I 36 sager, som blev anmeldt af barnets moder og hvor anmeldelsen gjaldt barnets biologiske fader, indgik der muligvis strid om forældremyndighed eller samkvemsret, modsvarende kan faderens krænkende adfærd i familien forinden have været en væsentlig årsag til skilsmissen. Det drejede sig både om sager, der blev klassificeret som incest, §210, og sager der blev klassificeret som forbrydelser mod kønssædeligheden, §§222-225 eller som blufærdighedskrænkelser, §232 (Tabel 8.2.C).

Tabel 8.2.C

36 sager hvor strid om forældremyndighed kan have indgået i anmeldelsesgrundlaget, fordelt på arten af det anmeldte overgreb og i forhold til alle anmeldelser.

Anmeldelse; straffelovsovertrædelse	Mulig strid om samkvemsret		I alt
	+	-	
§210	11	45	56
§§216-218	0	8	8
§§222-225	16	197	213
§232	7	266	273
I alt	36	514	550

Eksempler på afgørelser:

En moder anmeldte, at en 3-årig pige efter week-end ophold hos faderen havde været rød i skridtet og da moderen gentagne gange havde spurgt pigen om, hvad faderen havde gjort ved hende, havde barnet fortalt at faderen havde rørt hende med en finger i tissekonen. Videoafhøring af barnet kunne ikke bekræfte dette udsagn. Faderen oplyste at barnet havde haft tegn på eczem og var blevet smurt med zinksalve i bleregionen. Påtale blev opgivet, da det ikke kunne antages at et strafbart forhold, der forfølges af det offentlige, havde fundet sted.

En lærer havde overhørt, at en 8-årig dreng fortalte en kammerat, at han havde malket sin fars tissemand og at der var kommet mælk ud af den. Skolen anmeldte sagen gennem den kommunale forvaltning. Drengen blev afhørt og afgav i starten en forklaring der stemte overens med anmeldelsen, men den videre efterforskning blev indstillet, da ”faderen tydeligvis ikke havde noget at skjule” og drengen efterfølgende ikke kunne bekræfte det anmeldte hændelsesforløb.

Sager der vedrører seksuelle overgreb uden for familien, og som blev afgjort af anklagemyndigheden

Ud af de 221 anmeldelser om forbrydelser mod kønssædeligheden blev 109 afgjort i anklagemyndigheden, dvs. knap halvdelen, hyppigst begrundet i at det ikke kunne forventes, at der ville blive idømt straf, i alt 64 sager, svarende til 59% af de 109 afgørelser. Årsagen hertil var ofte manglende bevismateriale, herunder at forurettedes forklaring ikke havde været overbevisende, i enkelte tilfælde at forurettede ikke ønskede at vidne i retten, og i et par tilfælde havde resultaterne af en lægeundersøgelse afkræftet anmeldelsen.

Eksempler på afgørelser:

En stedfar havde angiveligt i gennem et par år jævnligt befølt steddatter med finger i skridtet. Forholdet blev anmeldt 9 år senere da pigen var i psykologbehandling. Påtale blev opgivet, da sagen på grund af bevisets stilling ikke kunne forventes at føre til idømmelse af en straf. Der blev især lagt vægt på tiden, der var gået mellem det påståede overgreb og anmeldelsen.

En pædagogmedhjælper blev af mor til 3-årigt barn anklaget for at have tisset i pigens underbukser, da han havde været alene med pigen i institutionens kælder. Sagen blev grundigt efterforsket bl.a. med genetisk undersøgelse mhp at påvise vævsmateriale fra den sigtede i pigens underbukser. Men de rummede udelukkende urin, ingen sæd eller celler der kunne antages at hidrøre fra pædagogmedhjælperen. En lægeundersøgelse påviste ingen læsioner eller andre forandringer. I erklæringens konklusion blev der anført, at der ej heller ville kunne forventes objektive forandringer efter et overgreb som det anmeldte. Afhøring af pigen bidrog ikke til sagens opklaring. Vidneafhøringer af en række pædagoger i daginstitutionen afkræftede anmeldelsen. Videre efterforskning blev indstillet og påtale blev opgivet, da det ikke kunne formodes, at et strafbart forhold havde fundet sted.

Sager der blev afgjort i retten, opdelt efter straffelovsovertrædelse

Ud af de i alt 56 anmeldte incestsager blev 30 sager vurderet i byret. I ca. 85% af tilfældene, i alt 26 sager, blev gerningsmanden idømt en straf, to blev frikendt og i to tilfælde blev straffastsættelse udskudt med en prøvetid på 1-2 år (Tabel 8.2.B). Strafadmålingen beskrives nærmere i afsnit 8.3. Afgørende for sagsudfaldet var troværdig vidneforklaring af barnet, hyppigt i form af video- eller båndoptagerafhøring, eller afhøring i retten og andres vidneudsagn, mere sjældent resultaterne af en lægeundersøgelse. I dommens præmisser er det hyppigt angivet: Pigens forklaring er troværdig og præget af detaljer.

Eksempler på afgørelser:

En far blev idømt ubetinget fængselsstraf for gentagne gange at have onaneret sin 5-årige søn og tvunget ham til at sutte på sit kønsllem. Retten lagde afgørelsen vægt på drengens vidneforklaring, hvor han klart kunne skelne mellem forskellige begivenheder.

En far blev i byretten idømt ubetinget fængselsstraf i 2 år for at have forsøgt samleje med to døtre og at have truet dem til oralsex igennem flere år. Dommen blev i Landsretten skærpet til 3 års ubetinget fængsel. Til grund for dommen blev lagt døtrenes vidneforklaring, som ikke gav nogen tvivl om at overgrebet havde fundet sted som anmeldt.

I de 221 sager om forbrydelser mod kønssædeligheden blev 12 frifundet, i 9 tilfælde blev fastsættelse af straffen udskudt med et års prøvetid, i 10 tilfælde blev der idømt behandling enten på psykiatrisk afdeling under indlæggelse op til 1 år eller i form af ambulant behandling. Der blev idømt fængselsstraf i 75 tilfælde, omtrent lige hyppigt betinget og ubetinget straf, henholdsvis 36 og 39 sager. I 6 tilfælde blev der truffet anden afgørelse, herunder samfundstjeneste, forsøgsordning vedrørende seksualforbrydelser med behandling i afmålt tid på en sexologisk klinik under tilsyn af Kriminalforsorgen. I 2 tilfælde døde den sigtede inden den endelige strafudmåling (Tabel 8.2.B).

Eksempler på afgørelser:

En stedfar havde gentagne gange forgrebet sig på 6-årig steddatter i form af beføling med finger i pigens ydre kønsdele, senere med berøring af kønsdelene med sit kønsllem og oralsex. Han blev idømt ubetinget fængsel i 3 måneder. Retten fandt pigens vidneudsagn i form af videoafhøring overbevisende mod sigtedes benægtelse.

En stedfar havde gennem flere måneder fået 7-årig stedsøn til at onanere sig, haft oralsex og forsøgt analt samleje med drengen. Videoafhøring og lægeundersøgelse blev lagt til grund for dommen, betinget fængsel i 6 måneder og behandling efter forsøgsordning på sexologisk klinik under særlige vilkår. Mentalerklæring havde konkluderet, at sigtede var umoden med pædofile tilbøjeligheder og kunne anses for egnet til den særlige forsøgsordning.

Andelen af blufærdighedskrænkelser, der førte til straf var lavere end for de to alvorligere straffeovertrædelser. Ud af de 273 sager blev der i 31 sager, 12%, idømt en fængselsstraf, som i 21 tilfælde var betinget. Syv sigtede blev idømt en behandlingsdom, 36 vedstod en bøde og i ét tilfælde blev fastsættelse af straf udskudt med prøvetid. I alt 6 af de sigtede blev frifundet (Tabel 8.2.B).

Strafudmålingen

De længste ubetingede fængselsstraffe blev idømt for incest, hvor 3 mænd fik mellem 3,5 år og 6 års ubetinget fængselsstraf, 8 fik mellem 1,5 år og 2,5 år og 6 blev idømt 3-12 måneders fængselsstraf (Tabel 8.2 D). Blandt de 39 sigtede, der blev dømt for overtrædelse af Straffelovens §§ 216 eller 222, jf. §224 og §225 fik 5 ubetinget fængselsstraf på mere end 1 år, 28 fik mellem 3 og 12 måneder og 6 mindre end 3 måneder. Strafudmålingen for ubetinget fængselsstraf var lavest for blufærdighedskrænkelser.

Tabel 8.2.D
Straffastsættelse i Byret og eventuelle Landsretsafgørelser

Strafovertrædelse	Byretsdom				Landsretsdom		
	Betinget fængsel	Ubetinget fængsel	Behandlingsdom	Behandling i forsøgsordning; sexologisk klinik	Stadfæstet	Ændret	Frifindelse
§210; Forbrydelser i familieforholdet	6 dømte 3-12 mdr.: 5 pers. 1 år: 1 pers.	18 dømte <3 mdr.: 1 pers. 3-12 mdr.: 6 pers. 1,5-2,5 år: 8 pers. 3,5-6 år: 3 pers.	2	6	10	1	
§§216-218; Voldtægt eller forsøg på voldtægt og §§222-225; Forbrydelser mod kønsædeligheden; børn < 15 år	36 dømte < 3 mdr.: 7 pers. 3-12 mdr.: 25 pers. 1,5-2 år: 4 pers.	39 dømte < 3 mdr.: 6 pers. 3-12 mdr.: 28 pers. 1,3-2 år: 5 pers.	10	18	17	13	2
§232 Blufærdighedskrænkelser	21 dømte <3 mdr.: 14 pers. 3-6 mdr. 7 pers.	12 dømte <3 mdr.: 8 pers. 3-6 mdr. 4 pers.	7	3	8	3	2
I alt	63 pers.	69 pers.	19 pers.	27 pers.	35 pers.	17 pers.	4 pers.

Forsøgsordningen med behandling som alternativ til frihedsstraf

Folketinget vedtog i 1997 et forslag til ændring af straffeloven, som indebar en forstærket indsats mod seksualforbrydere, navnlig seksualforbrydelser mod børn. Der blev iværksat to forsøgsordninger: 1) Behandling som alternativ til frihedsstraf på grundlag af en betinget dom, og hvor behandlingen forudsætter tilsyn af kriminalforsorgen og behandling af mindst 2 års varighed; 2) en visitationsordning i Anstalten ved Herstedvester for personer idømt en ubetinget frihedsstraf for overtrædelse af Straffelovens §210 om incest og §222-225 om forbrydelser mod kønssædeligheden. Behandlingen er ambulans og gennemføres under afsoning.

Der indgår tre behandlingsinstitutioner i den psykiatriske-sexologiske behandling: Rigshospitalets sexologiske klinik, Psykiatrisk Hospital i Aarhus og Odense Universitetshospital/Psykiatrisk Hospital i Middelfart.

I 1998 var der således mulighed for at idømme gerningsmænd til seksuelle overgreb mod børn straf i overensstemmelse med forsøgsordningen om dom til psykiatrisk-sexologisk behandling i afgrænset tidsrum under tilsyn af Kriminalforsorgen. Bestemmelsen blev anvendt i et relativt begrænset antal tilfælde; i alt blev 27 personer idømt denne sanktion.

Blandt i alt 6 incestsager, hvor der blev idømt betinget fængselsstraf, blev dommen gjort betinget af, at der blev indledt en behandling på sexologisk klinik i overensstemmelse med forsøgsordningen vedrørende seksualforbrydere. Halvdelen af de 36 der blev idømt betinget fængselsstraf for §§216, 222 jf 224 og 225 blev tilsvarende idømt behandling efter forsøgsordningen, og blandt 21, der blev idømt betinget fængselsstraf for blufærdighedskrænkelser, blev straffen i 3 tilfælde gjort afhængig af denne behandling (Tabel 8.2.D).

Landsretsafgørelser

Byrettens afgørelse blev i 52 tilfælde kæret til Landsretten, enten af anklagemyndigheden m.h.p. en skærpelse eller af sigtede m.h.p. frifindelse eller nedsættelse af straffen. I 11 tilfælde drejede det sig om incestsager, hvor dommen blev skærpet i 1 tilfælde og stadfæstet i de øvrige. Blandt 20 kærede sager der vedrørte §§216, 222 jf 224 og 225 blev dommen ændret i 13 tilfælde: I to tilfælde til frifindelse, i 5 tilfælde med strafnedsættelse og i de øvrige med skærpelse af dommen. Blandt 11 kærede domme vedrørende blufærdighedskrænkelser blev 2 frifundet og én blev skærpet.

Sagens udfald i forhold til varigheden af overgrebet

De fleste tilfælde af incest og ca. halvdelen af seksuelle overgreb uden for familien karakteriseres ved at være gentagne overgreb, som hyppigt tiltager i grovhed over tid. Blufærdighedskrænkelser er derimod oftest en enkeltstående handling mod den enkelte forurettede, om end samme gerningsmand hyppigt vil være sigtet tidligere for et lignende overgreb.

I alt 333 af sagerne drejede sig om et enkelt overgreb, og i 42% af disse blev sagen stillet i bero, i knap 7% blev efterforskningen indstillet, da det ikke kunne antages, at der var begået en strafbar handling, og i knap 20% blev påtale opgivet, da det ikke kunne forventes, at sagen ville føre til idømmelse af en straf. Der blev i de øvrige 99 sager idømt bøde, fængsel eller anden straf, svarende til knap 40% af sager, hvor der efter det oplyste kun var tale om et enkelt overgreb (Tabel 8.2.E).

Blandt de 217 sager, hvor der var anmeldt gentagne overgreb, blev efterforskning indstillet i 11 tilfælde (5,1%), da det ikke kunne antages, at der var begået en strafbar handling, og i 65 tilfælde (29,5%) blev påtale opgivet, da det ikke kunne forventes, at sagen ville føre til idømmelse af en straf. I lidt over halvdelen af de 123 sager blev der idømt en straf, inklusive bødestraf, i 51 tilfælde drejede det sig om ubetinget og i 46 tilfælde om betinget fængselsstraf (Tabel 8.2.E).

Tabel 8.2.E
Sagens udfald i forhold til om det var et enkeltstående overgreb eller gentagne overgreb.

Afgørelse	Enkeltstående		Gentagne overgreb		I alt
I bero	140	(42,0%)	4	(1,8%)	144
Efterforskning indstillet	23	(6,9%)	11	(5,1%)	34
Påtale opgivet	65	(19,5%)	65	(29,5%)	130
Frifundet	6	(1,8%)	14	(6,5%)	20
Bødestraf	32	(9,6%)	4	(1,8%)	36
Behandlingsdom	7	(2,1%)	12	(5,5%)	19
Betinget straf*	29	(8,7%)	46	(21,2%)	75
Ubetinget fængselsstraf	18	(5,4%)	51	(23,5%)	69
Anden afgørelse	13	(3,9%)	10	(4,6%)	23
I alt	333	(100%)	217	(100%)	550 (100%)

*Inklusive sager, hvor straffastsættelse er udskudt.

Den store forskel i udfaldet af de to sagstyper skyldes først og fremmest de mange enkeltstående overgreb, som blev henlagt/stillet i bero fordi gerningsmanden ikke blev identificeret. Men der er også signifikante forskelle i udfaldet når disse sager ikke medtages i sammenligningen. Der blev således kun idømt ubetinget fængselsstraf i 9,3% af enkeltstående sager mod i 23,9% af sager med gentagne overgreb.

8.3. Sagens indhold

Gerningskoden kan mere specifikt end en straffelovsparagraf beskrive karakteren af overgrebet, men da gerningskoden vælges allerede ved anmeldelsen af overgrebet, vil den ikke altid være i overensstemmelse med overgrebets art. For eksempel kan et overgreb, som anmeldes som samleje med barn under 12 år ved den videre efterforskning vise sig udelukkende at dre-

je sig om beføling, og omvendt kan en sag, hvor der anmeldes gensidig berøring (onani), vise sig at dreje sig om analt samleje.

Gerningsindholdet i de 550 anmeldte sager er vurderet ud fra alle oplysningerne i sagsakterne og der er i Tabel 8.3.A forsøgt en samlet fremstilling af overgrebenes karakter. Samme sag kan omfatte flere forskellige typer overgreb.

Betegnelsen fuldbyrdet samleje, enten vaginalt eller analt, omfatter, at gerningsmandens blottede kønslem har været i berøring med eller indført i barnets blottede kønsdele. Der har gennem årene været diskussion blandt jurister om afgrænsningen af ”samleje”. Problemstillingen er grundigt gennemgået i afhandlingen om seksuelle overgreb mod børn i familien (Nielsen, 1991). Siden 1940erne har det i almindelighed været gældende, at der til et fuldbyrdet samleje kun kræves, at det mandlige kønslem har været indført i kvindens kønsdel, derimod ikke, at sædafgang har fundet sted (Krabbe, 1947, citeret fra Nielsen, 1991). Waaben (1989) definerer senere samleje som, at det mandlige kønslem har været helt eller delvist indført i moderskeden, mens andre fremhæver, at det ikke kræves, at lemmet skal være indført i moderskeden, men at det er tilstrækkeligt til fuldbyrkelse, at lemmet har været indført mellem skamlæberne (Toft-Jensen, 1977). Problemet med afgrænsning af anden kønslig omgængelse end samleje over for samleje forekommer hyppigere i sager om seksuelle overgreb mod børn end i voldtægtssager. Problemstillingen har relevans ved, at strafudmålingen i almindelighed er større ved fuldbyrdet samleje end ved anden kønslig omgængelse, til trods for at bestemmelserne i Straffelovens §§ 216-223 ifølge Straffelovens §224 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje.

Kun i få af de analyserede sager var der bevis for, at analt samleje havde fundet sted i form af rifter eller større læsioner af endetarmsåbningen, og det var ligeledes kun i et begrænset antal sager, at det med sikkerhed kunne afgøres, at der havde fundet vaginalt samleje sted. Det skal bemærkes, at der i disse sager indgik en række anmeldelser flere år efter at overgrebet havde fundet sted, og at pigen i den mellemliggende periode havde haft frivillige samlejer.

En subjektiv vurdering ved forfatteren af sagsindholdet og bevisets stilling er, at knap halvdelen af sagerne omhandlede anmeldelse af et groft overgreb.

Tabel 8.3.A
Overgrebenes karakter, vurderet ud fra sagsgennemgangen. Samme sag kan omhandle flere forskellige overgreb.

Overgreb	Antal	% af alle sager	% af alle sager excl. Blufærdig- hedskrænkelser
Vurderet som ”groft”	257	46,7%	-
Fuldbyrdet samleje*	64	11,6%	23,1%
Beføling med finger i kønsdele	128	23,3%	46,2%
Oralsex	97	17,6%	35,0%
Onani i barnets nærvær	118	21,5%	42,6%
Gensidig onani	55	10,0%	19,9%
Beføling uden på tøjet	363	66,0%	-

* Blottet kønsllem i berøring med blottede kønsdele.

8.4. Efterforskning; videoafhøring, læge- og psykologundersøgelse

Udredning af sager om seksuelle overgreb mod børn er ofte meget vanskelig. I den foreliggende undersøgelse var godt 10% af børnene 5 år eller yngre, og blandt de sager, der omhandlede mulige overgreb fra en biologisk far, var godt 1/3 af børnene 1-5 år gamle. I 66 af de 550 sager gjaldt anmeldelsen en biologisk far. Det er åbenbart, at det kan være vanskeligt at afhøre meget små børn og opnå brugbare vidneforklaringer, men også at der er specielle problemer, når et barn skal vidne mod sin far eller anden nærstående person, selv om vedkommende har tilføjet barnet stor skade.

Videoafhøring

I efteråret 1992 blev der på Glostrup politis initiativ nedsat en arbejdsgruppe, der udarbejdede retningslinjer for videoafhøringer af børn som generelt har været gældende siden maj 1995. Der er i en række politikredse indrettet lokaler, der specielt er egnede til at gennemføre en videoafhøring, og hvor der er mulighed for, at de personer, som retsplejeloven kræver skal overvære afhøringen, kan være tilstede i et andet lokale (monitorryummet) med direkte transmission af afhøringen. Indtil en Højsteretsdom i marts 2000 har den sigtede ikke været til stede i monitorryummet under videoafhøringen af barnet; men dommen har bestemt, at den mistænkte eller sigtede fremover skal have adgang hertil. Det gjaldt ikke for de analyserede sager i 1998.

En videoafhøring af barnet tilstræbes gennemført så snart som muligt efter anmeldelsestidspunktet og hovedreglen er, at der kun foretages én afhøring. I enkelte sager, hvor f.eks. sigtedes forsvarer ikke har været til stede i monitorryummet ved afhøringen, eller der er fremkommet nye beviser i sagen, er der rejst krav om en gentagen videoafhøring af barnet. I det foreliggende materiale vedrørende 1998 blev der i et par tilfælde gennemført op til tre videoafhøringer, men det er et særsyn. Videoafhøring gælder langt overvejende de mindreårige børn, generelt godtager retten ikke, at vidneafhøring af det forurettede barn alene er i form af en videoafhøring, hvis det drejer sig om større børn. Men der synes ikke at være helt faste regler herfor. I det foreliggende materiale er der i enkelte tilfælde gennemført videoafhøring af børn over 12 år.

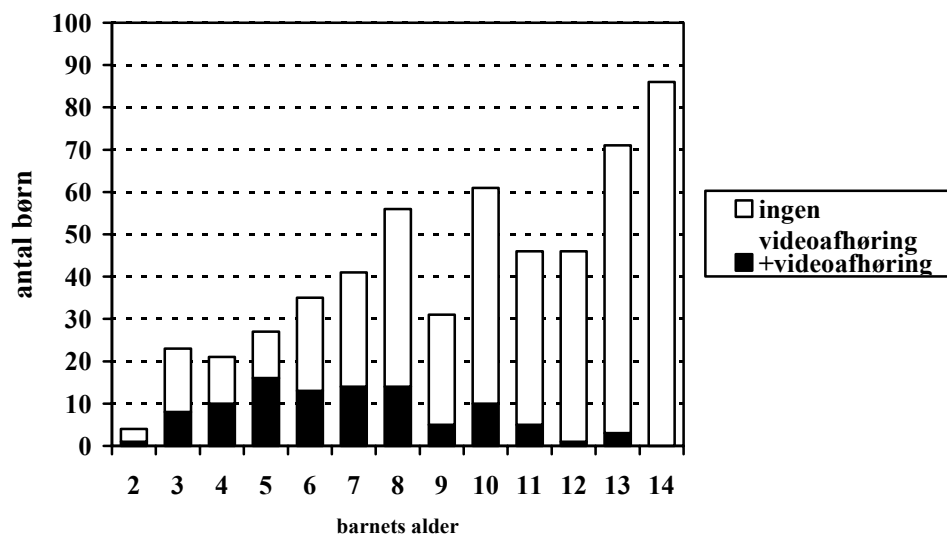
Rigspolitiet har inden for de seneste år gennemført obligatoriske efteruddannelseskurser i afhøring af børn og specialkurser om behandlingen af sager om seksuelle overgreb mod børn. Der er initiativer i gang for yderligere at forbedre undervisningen. Politiet har opnået større erfaring i videoafhøring af mindreårige børn og omfanget af denne afhøringsform er øget. Ifølge en opgørelse fra Glostrup politi blev der i 1986 foretaget to afhøringer i to sager og i 1999 147 afhøringer i 85 sager (VPK Hermann, personlig meddelelse).

I de 550 sager, der indgår i nærværende materiale, blev der anvendt videoafhøring i 100 tilfælde. Antallet svarer ikke til det samlede antal børn der i 1998 er videoafhørt, idet der som beskrevet kan indgå flere børn i hver sag. For eksempel er der i forbindelse med efterforskning af en enkelt anmeldelse af en pædagogmedhjælperes mulige seksuelle overgreb mod børn i daginstitution foretaget videoafhøring af 10 forskellige børn.

Ud af 66 sager, hvor den biologiske far var sigtet i sagen, blev der gennemført videoafhøring i 28 sager, 42%. I sager hvor en stedfar var sigtet var andelen med videoafhøring på 22%, 13 sager ud af 59, og i sager hvor sigtede var en bekendt til barnet var andelen ligeledes 22%, 20 ud af 90 sager.

Antallet af sager med og uden videoafhøring i forhold til barnets alder er vist i Figur 8.4.A.

Figur 8.4.A
Aldersfordeling af børn i forhold til videoafhøring

Lægeundersøgelse

Det er relativt få sager, som anmeldes umiddelbart efter overgrebet har fundet sted, og hvor der er mulighed for at sikre fx materiale til undersøgelse for forekomsten af sæd eller andre bevismaterialer. Derimod kan en lægeundersøgelse medvirke til at afklare alvoren af det anmeldte overgreb, dvs. hvorvidt der fx er læsioner af de ydre kønsdele, forandringer af jomfruhinden eller af endetarmsåbningen. I mange sager omhandler anmeldelsen en blufærdighedskrænkelser uden fysisk kontakt mellem barnet og gerningsmanden, i andre sager er der ikke mistanke om forsøg på eller gennemført samleje, og der er derfor ikke nogen indikation for en lægeundersøgelse alene i efterforskningsøjemed. En lægeundersøgelse indgår derfor relativt sjældent i efterforskningen.

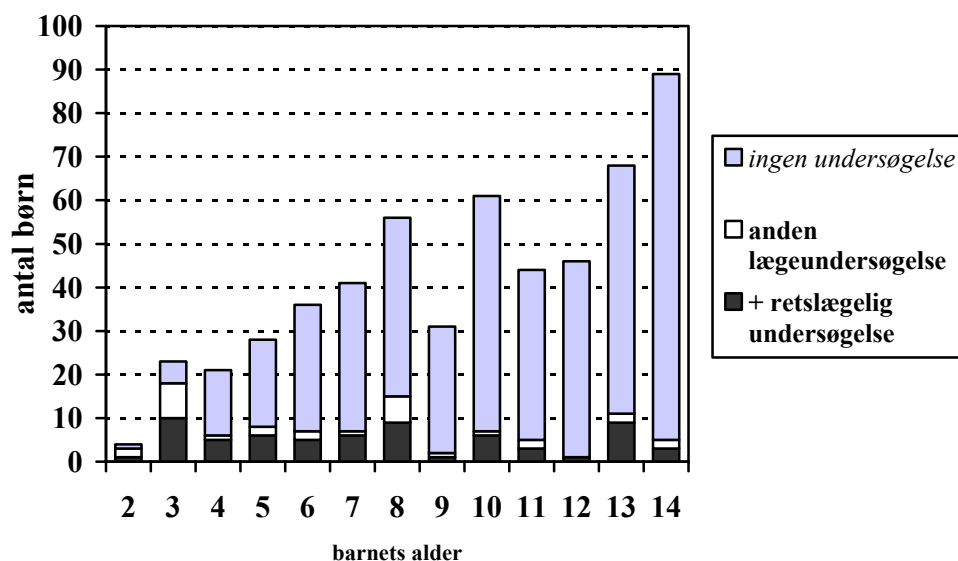
Derudover synes der at være regionale forskelle i, hvorvidt der bliver rekvireret en retslægelig undersøgelse eller ej. I 1998 blev de retslægelige undersøgelser foretaget af læger på de retsmedicinske institutter i København og Aarhus og af embedslæger i en række amtskommuner. Der blev udført 20 undersøgelser på Retsmedicinsk Institut i København, 33 på Retsmedicinsk Institut i Aarhus og 12 undersøgelser af embedslæge. Det var en relativ større andel af de i alt 202 sager i Aarhus Retsmedicinske Instituts område, som medførte en retslægelig undersøgelse, 16%, end i 249 sager i København Retsmedicinske instituts område, 8%.

Der blev i 30 sager foretaget anden form for lægeundersøgelse blandt andet i en række sager i Storstrøms Amt, hvor der er etableret en særlig ordning mellem børneafdelingen og politiet, derudover af børnelæger i samarbejde med gynækologer under barnets indlæggelse på sygehus og i få tilfælde af familiens egen læge.

Lægeundersøgelsens resultat indgik altid som bevismateriale i sagen og det fremgår, at 1/3 af de retslægelige undersøgelser har haft betydning for sagens udfald enten ved at svække eller støtte bevisets stilling, selv om det kun var i 8 tilfælde, at undersøgelsens resultat var et afgørende bevis i sagen. Det drejede sig om forandringer, der var forenelige med at der havde fundet fuldbyrdet samleje sted, forandringer af endetarmsåbningen eller

rifter i slimhinden på de ydre kønsdele, forenelig med som angivet i sagen, at der var sket beføling eller indføring af finger eller genstand i kønsdelene. Blandt sager, der angik børn over 10 år, blev der i knap 8% foretaget en undersøgelse på retsmedicinsk institut eller af embedslæge og i 1% undersøgelse af anden læge. I alt var 86% af de undersøgte piger.

Figur 8.4.B
Lægeundersøgelse i forhold til barnets alder

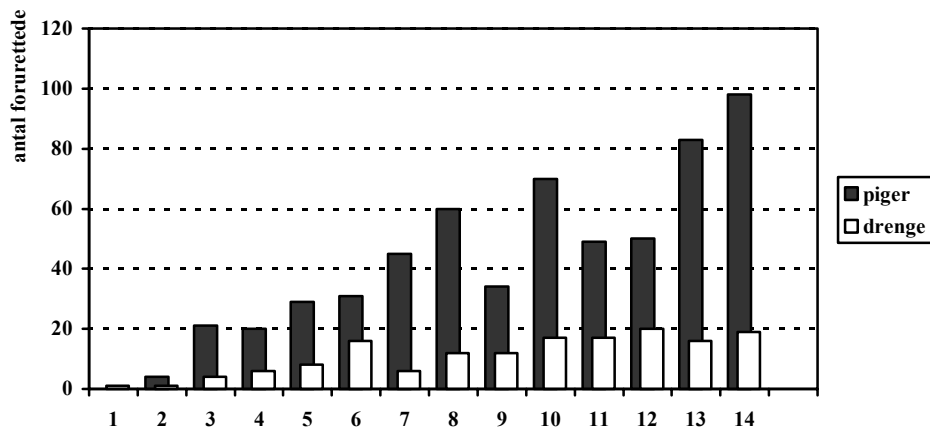

Psykologvurdering i forbindelse med efterforskningen var anvendt i beskedent omfang, ifølge oplysninger i sagsmaterialet i mindre end ti tilfælde. Dog var der i tilslutning til anmeldelsen hyppigt sørget for kontakt til psykolog med henblik på støtte til barnet og evt. familien.

8.5. Børnene

Der indgår som beskrevet i de 550 sager i alt 928 børn, knap 80% var piger. I 179 tilfælde er der i sagsgennemgangen ikke indhentet oplysninger om barnets alder, eller der har i politirapporterne ikke været information om alle børns alder, det drejer sig overvejende om sager, der omhandler blufærdighedskrænkelser. Aldersfordelingen vedrørende de øvrige 749 børn er vist i figur 8.5.A.

Figur 8.5.A
Køns- og aldersfordelingen blandt 749 børn udsatte for seksuelt overgreb

Blandt både piger og drenge var 12,5% 5 år eller yngre. Blandt pigerne var 200 i alderen 6-10 år, svarende til 1/3, mens en større andel af drengene var i denne alder, 41%. Der var også kønsforskelle i fordelingen af 12-14-årige, henholdsvis 30% og 22% blandt piger og drenge.

Tabel 8.5.A
Køns- og aldersfordelingen af 749 børn, hvor alderen var oplyst.

Alder	Pige	Dreng	I alt	
1	0	1	1	(0,1%)
2	4	1	5	(0,7%)
3	21	4	25	(3,3%)
4	20	6	26	(3,5%)
5	29	8	37	(4,9%)
6	31	16	47	(6,3%)
7	45	6	51	(6,8%)
8	60	12	72	(9,6%)
9	34	12	46	(6,1%)
10	70	17	87	(11,6%)
11	49	17	66	(8,8%)
12	50	20	70	(9,3%)
13	83	16	99	(13,2%)
14	98	19	117	(15,6%)
Kønsfordeling*	594 (79,3%)	155 (20,7%)	749	(100%)

*Blandt samtlige 928 børn i materialet var 197 drenge (21,2%) og 733 piger (78,8).

I 384 af de 550 sager var der ét offer, i 90 sager 2 ofre, i 40 sager 3 ofre og i 37 svarende til 7% fire eller flere ofre. Det drejede sig især om anmeldelser om overgreb i institutioner eller overgreb, hvor gerningsmanden var en tidligere eller nuværende ungdomsleder, træner eller tilsvarende, og hvor det drejede sig om overgreb på drenge. I én af disse sager indgik der 13 drenge.

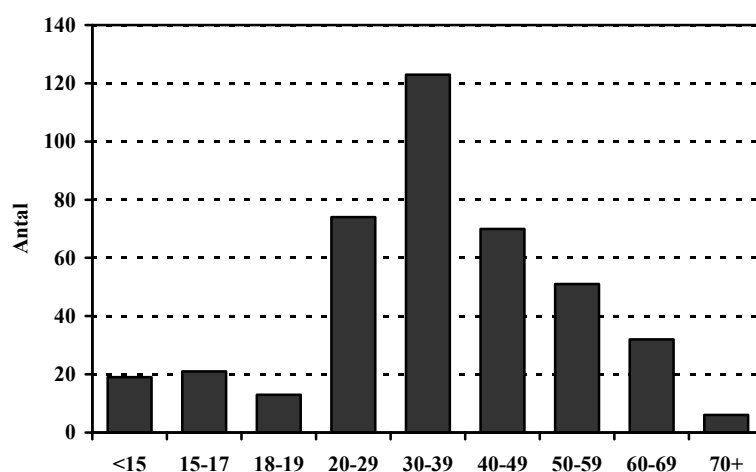
Langt de fleste børn boede i eget hjem, 90%. Knap 5% var anbragt på institution, og ca. 5% boede på kostskole eller hos anden person end den biologiske far eller mor. Der er ikke tilstrækkelige oplysninger i politirapporterne til at gennemføre en vurdering af børnenes sociale forhold. Men der ind-

gik i sagsakterne vedrørende i alt 30 sager udførlige oplysninger fra kommunale forvaltninger, hvoraf det fremgik, at familien i en årrække havde haft kontakt med kommunen og i fem sager havde der været mistanke om seksuelle overgreb i familien. Der var blevet foranstaltet hjemmebesøg, særlige støtteordninger mm., uden at overgrebet var stoppet.

8.6. Krænkerne – gerningsmændene

I 409 af de 550 sager er gerningsmandens alder og køn oplyst. I 5 sager gjaldt anmeldelsen en kvinde. Det drejede sig om ét tilfælde af falsk anmeldelse om seksuelt overgreb på søn. I ét tilfælde om et seksuelt forhold til mindreårig dreng, der var kvindens 14-årige stedsøn. I tre tilfælde var kvinden medskyldig i grove seksuelle overgreb på egne børn, hvor gerningsmanden i to tilfælde var den biologiske fader og i ét tilfælde en stedfader.

Figur 8.6.A
Gerningsmænd fordelt på aldersgrupper

I Figur 8.6.A er gerningsmændene opdelt i 10 års aldersgrupper og i aldersgrupper under straffealder. Der er overvægt af mænd i alderen 30-39 år, i denne gruppe indgår relativt mange biologiske fædre og stedfædre. Blandt de 409 gerningsmænd var 40, knap 10%, 17 år eller yngre, heraf var ca. halvdelen, i alt 19, i alderen 10-14 år. Den ældste gerningsmand var 90 år. Det drejede sig om en mand, der havde truet en 9-årig pige til at onanere sig.

Det var oplyst, at 7% af gerningsmændene tidligere var idømt straf, der var relevant for den aktuelle sag. Der var kun en begrænset mængde oplysninger om sociale forhold og kun fuldstændige oplysninger i sager, hvor der var foretaget en vurdering af kriminalforsorgen inden retssagen. I alt 90% af gerningsmændene var født i Danmark, 6% i et andet europæisk land og 4% i et ikke-europæisk land.

8.7. Relationen mellem gerningsmand og det forurettede barn

Som beskrevet er sagerne vurderet i forhold til den anmeldte gerningsmand/krænker, der i det følgende er omtalt som gerningsmand uafhængigt af om der blev rejst sigtelse eller ej. Relationen mellem gerningsmand og offer er opgjort på offerets køn og er vist i Tabel 9.7.A. I de fleste sager med mere end ét offer havde børnene samme køn.

Sager med ukendt gerningsmand eller en gerningsmand, der ikke har haft nogen nærmere relation til barnet, omfatter langt den største andel. Det drejede sig om i alt 226 sager, svarende til 41,1% af de 550 sager. Udelukkes disse sager, der overvejende omhandlede blufærdighedskrænkelser, var gerningsmanden hyppigst en bekendt, dvs. en mand som barnet kendte i forvejen, 90 ud af 327 sager (27,5%), dernæst den biologiske fader, 66 ud af 327 (20,2%), en stedfar 59 tilfælde (18,0%) eller en nær slægtning, 23 tilfælde (7,0%). I 14 tilfælde var gerningsmanden en bror, halvbror, plejebror eller stedbror. Aldersforskellen imellem barnet og de unge gerningsmænd var højst 11 år og i over halvdelen af tilfældene mindre end 5 år.

Tabel 8.7.A
Relation mellem gerningsmand/kvinde og barnet opdelt på barnets køn.

	Pige	Dreng	Ialt
Biologisk far	60	6	66
Biologisk mor	3	1	4
Stedfar, plejefar, feriefar, stedmor	50	9	59
Direkte slægtninge; bedstefar, farfar, morfar	18	3	23
Stedfamilie, gudfar, svoger	9	2	11
Bror, halvbror, plejebroder, stedbror	10	4	14
Fætter	2	1	3
Kæreste	4	1	5
Kammerat	15	8	23
Institution, plejerektion	11	8	19
<i>Dagplejer</i>	<i>1</i>		<i>1</i>
<i>Pædagog</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>4</i>
<i>Pædagogmedhjælper</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>8</i>
<i>Skolelærer</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>6</i>
Træner, spejderleder	1	2	3
Kontaktannonce	2	5	7
Bekendt	66	24	90
Ingen relation	74	15	89
Ukendt gerningsmand	122	14	136

I samlet 19 sager var relationen mellem gerningsmanden og barnet betinget af gerningsmandens ansættelsesforhold på daginstitution, skole eller i dagplejen. Det drejede sig om 4 pædagoger og 8 pædagogmedhjælpere i daginstitutioner samt 6 skolelærere og 1 dagplejer.

Der var kønsforskelle i andelen af sager hvor gerningsmanden var en nær slægtning til barnet eller stedfar. Blandt piger var den biologiske far relativt hyppigere gerningsmand til det anmeldte overgreb end blandt drenge, hvor der relativt var flere gerningsmænd i kategorierne kammerat, bekendt og kontaktannonce. Kategorien kontaktannonce omfattede sager hvor barnet, drengen, havde reageret på en kontaktannonce eller fået kontakt med gerningsmanden via Internet, og siden selv havde ringet og aftalt en seksuel ydelse mod betaling.

I 3 tilfælde var gerningsmanden en spejderleder eller træner. I hver af disse sager indgik flere børn, i den ene i alt 13 forskellige drenge, der havde været udsat for forskellige former for overgreb, i starten berøring uden på tøjet, dernæst gensidig onani og til slut analt samleje under trusler eller tvang.

Relationen mellem barnet og gerningsmanden afhang også af barnets alder.

Tabel 8.7.B
Relationen mellem gerningsmand/kvinde og barn, opdelt på barnets alder

	1-5 år	6-11 år	12-14 år	I alt
Biologisk far	23	33	10	66
Biologisk mor		2	2	
Stedfar, plejefar, feriefar, stedmor	9	25	25	59
Direkte slægtninge; bedstefar, farfar, morfar	3	9	8	11
Stedfamilie, gudfar, svoger	0	9	3	11
Bror, halvbror, plejebroder, stedbror	2	9	3	14
Fætter	0	3	0	3
Kæreste	0	1	4	5
Kammerat	5	9	9	23
Institution, plejerelation	8	7	4	19
<i>Dagplejer</i>		1		1
<i>Pædagog</i>	4	1	0	3
<i>Pædagogmedhjælper</i>	4	4		8
<i>Skolelærer</i>		2	4	6
Træner, spejderleder		2	1	3
Kontaktannonce			7	7
Bekendt	7	49	34	90
Ingen relation	4	43	42	89
Ukendt gerningsmand	8	70	58	136

Der var kun få overgreb mod børn under 6 år, hvor gerningsmanden var ukendt eller uden særlig relation til barnet. I den aldersgruppe var gerningsmanden hyppigst et familiemedlem, enten biologisk far eller stedfar. Sager, hvor en pædagog eller pædagogmedarbejder var anklaget, omfattede som regel de 2-5-årige børn (Tabel 8.7.B).

Antallet af børn der indgik i de enkelte sager var også afhængigt af sagens art, dvs. af relationen mellem barnet og den angivne gerningsmand. I sager

med ukendt gerningsmand eller gerningsmand uden nærmere relation til barnet indgik der i knap 40% af sagerne mere end ét barn, mens der i sager hvor gerningsmanden var den biologiske far eller en stedfar kun i knap 25% var rapporteret overgreb på flere end ét barn.

Sagens udfald i forhold til udvalgte kategorier af gerningsmænd er vist i Tabel 8.7.C., som også viser, hvorvidt den sigtede havde tilstået og evt. tidligere var dømt for en straffeovertrædelse, der var relevant for den aktuelle sag. Der er ikke medtaget alle typer afgørelser i sagerne.

Tabel 8.7.C

Sagsafgørelser i udvalgte kategorier af sager fordelt på gerningsmandens/kvindens relation til barnet. Og med oplysninger om tilståelse og tidligere domfældelse.

	Antal	Tilstået	Tidligere straffet	Ej forvente straf	Ikke strafbart forhold	Betinget fængselsstraf	Ubetinget fængselsstraf	Behandling på sexologisk klinik
Biologisk far	66	15	3	22	11	4	16	3
Biologisk mor	4	2	0	1	0	1	2	0
Stedfar	59	15	3	16	3	10	18	8
Bror, halvbror, stedbror	14	6	0	7	1	5	0	2
Slægtninge	21	9	1	5	1	11	3	2
Stedfamilie	11	4	2	4	0	1	2	0
Bekendt	90	23	15	28	7	14	14	6
Pædagog /-medhjælper	12	0	0	3	3	1	1	0
Skolelærer	6	2	0	1	0	1	3	1
Træner / spejderleder	3	2	1	0	0	1	2	0

8.8. Anmelderen

Anmeldelsen blev hyppigst foretaget af forældrene enten sammen eller af den ene forældre, i alt i 351 af de 550 sager. Moderen var eneanmelder i 165 sager.

Kommunen havde direkte anmeldt 117 sager, hvoraf få vedrørte blufærdighedskrænkelser, i alt 16 sager, mens henholdsvis 37 og 64 sager omhandlede overgreb i og uden for familien. Kommunen kan i øvrigt have været medvirkende til anmeldelse i en række andre sager. Praktiserende læger eller sygehusafdelinger havde kun anmeldt enkelte tilfælde. I Tabel 8.8.A er sagerne opdelt i straffelovsovertrædelse og i kategorier af anmeldere. Der er ikke taget højde for, at der i en række sager primært er sket en henvendelse til kommunen fra institutioner i sager der vedrører Straffelovens §§ 222-225, og derefter en anmeldelse fra kommunen til politiet.

Tabel 8.8.A
Udvalgte kategorier af anmeldere, opdelt på straffelovsovertrædelser.

	§210	§§222-225	§232	I alt
Kommune	37	64	16	117
Institutioner/skole mm	5	24	17	46
Forældre, begge/mor alene	19	132	203	326
Andre	5	1		61
	56	221		550

I 26 af de 64 kommunale anmeldelser i 1998 vedrørende overtrædelse af straffelovens §§222-225 blev der idømt en fængselsstraf, i 21 sager blev der ikke rejst tiltale og i 6 tilfælde blev den sigtede frikendt i retten. Når det drejer sig om sager om seksuelle overgreb i familien anmeldt af kommunen, blev der idømt en fængselsstraf eller en behandlingsdom i 15 ud af 37 anmeldte sager. Samlet blev der således idømt straf i 40% af sagerne, svarende til 49 af de 117 af kommunen anmeldte sager.

8.9. Sammenfatning

Der kan drages en række konklusioner ud fra de præsenterede data:

- Børn udsattes hyppigere for blufærdighedskrænkelser end for alvorligere seksuelle overgreb; det drejede sig om enkeltstående hændelser, som oftest var blotteri, og hvor gerningsmanden var ukendt for barnet
- Én ud af ti sager omhandlede overgreb i familien, hvor gerningsmanden hyppigst var den biologiske far eller en bedstefar
- Når blufærdighedskrænkelser udelukkes, blev seksuelle overgreb mod børn uden for familien hyppigst foretaget af en bekendt til barnet, en stedfar eller et andet fjernere familiemedlem
- I alt 70% af alle anmeldte sager blev afgjort af anklagemyndigheden, politimesteren, og førte ikke til en retssag, oftest fordi gerningsmanden ikke blev identificeret
- Efterforskning blev besluttet indstillet i 6% af alle sager, i 16% af incestsager og i 8% af sager, der vedrørte seksuelle overgreb uden for familien (blufærdighedskrænkelser eksklusive), da det ikke kunne anses, at der var begået en strafbar handling
- Påtale blev opgivet i 24% af alle sager, i 29% af både overgreb i familien og uden for familien (blufærdighedskrænkelser eksklusive)
- I 27% af de i alt 550 sager blev der idømt en fængselsstraf eller straf til behandling
- Fængsels- eller behandlingsdom blev idømt i 46% af incestsagerne, i 38% af sager om overgreb uden for familien og i 15% af sager om blufærdighedskrænkelser
- De groveste overgreb var foretaget i familien og gav de højeste straffe, 3 blev idømt mellem 3,5 år og 6 års ubetinget fængsel
- I knap 20% af incestsager var der oplysning om problemer om samkvemsret
- I efterforskningen var der i knap 20% af sagerne anvendt videoafhøring af barnet eller børnene
- Lægeundersøgelse var foretaget i 17% af sagerne, i 10% på Retsmedicinsk Institut i København eller Aarhus

- Lægeundersøgelsens resultat indgik som del af bevisets stilling i 1/3 af de 95 sager med lægeundersøgelse og havde stor betydning for sagens udfald i 8 tilfælde
- 80% af sagerne omhandlede piger, én ud af otte piger var under 6 år, 1/3 var 6-10 år, 1/6 var 11-12 år og knap 1/3 13-14 år.
- En større andel af drenge var 6-10 år, 40%, og godt 1/5 var 13-14 år
- Mindre end 10% af overgrebene var begået af mænd under 18 år, og kun 5% var 10-14 år
- 30 gerningsmænd var 60 år eller ældre, og den ældste var 90 år
- Samlet omhandlede 18 sager påståede overgreb mod børn i institution eller i forbindelse med skoleundervisning, - de angik 2 pædagoger, 4 pædagogmedhjælpere og 6 skolelærere
- 2 pædagogmedhjælpere og 4 skolelærere blev kendt skyldige og idømt straf, i resten af sagerne blev der enten ikke rejst sigtelse, eller de sigtede blev frifundet
- Gerningsmændene var langt overvejende fastboende i Danmark, og kun 4% var født i et ikke-europæisk land
- En subjektiv vurdering var, at halvdelen af alle anmeldelserne angik grove og ofte gentagne overgreb, og at ca. $\frac{3}{4}$ af anmeldelserne omhandlede egentlige seksuelle overgreb.

Ud fra de foreliggende data er det ikke fundet meningsfyldt at gennemføre analyser af mulige geografiske og demografiske forskelle i hyppighed og alvorlighed af anmeldelserne eller af sagsudfaldet imellem politikredsene. Som det er påvist i afsnit 6.1 er der fra det enkelte år til det andet ifølge kriminalstatistikken betydelig forskel i antallet af politianmeldte seksuelle overgreb mod børn i de enkelte amter (politikredse). Data om et enkelt års anmeldelser vil derfor næppe afspejle egentlige regionale forskelle, selv om der umiddelbart kan synes at være visse forskelle i overgrebenes karakter og vurderingen af disse i de forskellige anklagemyndigheder.

9. Sagsindholdet i anmeldte sager i 4 udvalgte politikredse i 1996 og i 1998

Til brug for et arbejdsnotat til Den Tværministerielle Arbejdsgruppe blev der i december 1999 foretaget en gennemgang af anmeldte sager om seksuelle overgreb mod børn i 1996 i 4 udvalgte politikredse, *Gentofte, Gladsaxe, Glostrup og Odense*. Det drejede sig samlet om 89 sager. Erfaringerne fra denne analyse har været brugt i den samlede vurdering af anmeldelser i 1998 i alle politikredse.

I de samme 4 politikredse var der adgang til 80 sager om anmeldte seksuelle overgreb mod børn i 1998. Der er derved mulighed for en vis sammenligning mellem 1996 og 1998, men materialets størrelse tillader næppe nogen konklusioner om de mulige ændringer i anmeldelseshyppighed, sagstype og sagsudfald i den to årige periode. I det følgende beskrives derfor kun enkelte resultater fra en sammenligning af sagerne i de to år.

9.1. Antal sager og klassifikation i forhold til Straffeloven i 1996 og 1998

I 1996 omhandlede 60 af de 89 anmeldte sager, 67%, en blufærdighedskrænkelse. I 1998 var andelen af blufærdighedskrænkelser lavere, 28% (Tabel 9.1.A). Der var anmeldt flere sager om anden kønslig omgængelse uden for familien i 1998 end i 1996, mens antallet af incestsager var faldet. Faldet i blufærdighedskrænkelser skyldes et fald i Gentofte Politikreds. I 1996 var der i den politikreds en række ensartede sager med ukendt men

formentlig samme gerningsmand, som bidrog til et forholdsvist stort antal anmeldelser af blufærdighedskrænkelser.

I anmeldelsestallet for de alvorligere seksuelle overgreb ses der relativt stor forskel imellem de to år i antallet af homoseksuelle overgreb. Tilsvarende årlige udsving er dokumenteret i Kriminalstatistikken, jf. afsnit 6.1. I Odense Politikreds var der i 1998 en række sager, hvor der blev indgivet anmeldelse om seksuelle overgreb mod børn i institutioner, og hvor det drejede sig om drenge.

I 1996 var der anmeldt et tilfælde af voldtægt. Det drejede sig om en 12-årig dreng, der ved en legeplads havde forsøgt samleje med en 5-årig pige. I 1998 var der anmeldt et tilfælde af forsøg på voldtægt, hvor det drejede sig om en ukendt mand.

Tabel 9.1.A
Klassifikation af 89 anmeldte sager om seksuelle overgreb mod børn under 15 år i 1996 og 80 sager i 1998.

	Politikreds									
	Gentofte		Gladsaxe		Glostrup		Odense		I alt	
	1996	1998	1996	1998	1996	1998	1996	1998	1996	1998
Blodskam (Straffelovens §210)	0	0	2	0	0	1	5	2	7	3
Voldtægt (Straffelovens §216)	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1
Samleje (Straffelovens §222)	1	1	1	2	0	2	4	4	6	7
Anden kønslig omgængelse (Straffelovens §224)	0	-	3	7	6	7	5	4	14	20
Homoseksuelle overgreb (Straffelovens §225)	0	-	1	1	0	1	0	4	1	6
Blufærdighedskrænkelse (Straffelovens §232)	31	8	4	-	15	22	10	3	60	23
I alt	32	9	12	10	21	31	24	17	89	80

9.2. Kommunen som anmelder i 1996 og i 1998

I 1997 var der betydelig bekymring og offentlig interesse for et par sager om seksuelle overgreb mod børn i institutioner. Det medførte blandt andet, at en række kommuner ændrede eller strammede retningslinjerne vedrørende underretninger til kommunen om påstået seksuelt misbrug af børn. Det kan derfor have interesse at vurdere, om der er sket en ændring i andelen af sager, der blev anmeldt til politiet af kommunerne i perioden 1996 til 1998.

I 1996 var anmeldelserne i 11 tilfælde foretaget af kommunen, svarende til 18,3% af sagerne eksklusive blufærdighedskrænkelser. I 1998, alle politikredse inklusive, var kommunen anmelder i 101 tilfælde, 36,5% af de tilsvarende sager. Der var således en betydelig stigning i andelen af sager som var anmeldt af kommunen. Det kan med rimelighed tolkes som et resultat af en større opmærksomhed på muligheden for seksuelle overgreb mod børn både i og uden for familien. I 1996 omhandlede 7 af de af kommunen anmeldte sager overgreb i familien, dvs. ca. to ud af tre anmeldelser. I 1998 drejede de fleste sager, som kommunen anmeldte, sig om seksuelle overgreb mod børn uden for familien, i alt 64 af de 101 anmeldelser, og der blev yderligere af kommunen anmeldt 16 sager, der vedrørte blufærdighedskrænkelser. Med det forbehold, at der i 1996-materialet kun indgår 4 udvalgte politikredse og i 1998 alle landets politikredse, synes der således at være en større opmærksomhed i kommunerne vedrørende muligheden for, at børn udsættes for seksuelle overgreb også uden for familien.

Som det er beskrevet i det forudgående kapitel blev der i 1998 samlet idømt straf i 40% af alle sagerne, der var anmeldt af kommunen, og også i 40% af sager der vedrørte seksuelle overgreb uden for familien, §§ 222-225. I 1996 blev der blandt de begrænsede antal sager, der er gennemgået, i ét tilfælde ud af 4 kommunale anmeldelser om seksuelle overgreb uden for familien idømt straf. Data kan enten tolkes som, at kommunernes anmeldelser ikke er mindre velbegrundede i 1998 end i 1996, og at det øgede antal anmeldelser dermed er relevant/berettiget – eller man kan tolke udviklingen i de kommunale anmeldelser som en ikke altid velbegrundet ængstelse for, at børn udsættes for seksuelle overgreb i institutioner. Den større bevågenhed

og en større parathed til politianmeldelse har medført, at der i knap 3 ud af 4 anmeldelserne ikke findes grundlag for at idømme straf, dvs. at der ikke er holdepunkt for, at der har fundet en strafbar handling sted, som forfølges og straffes af det offentlige.

9.3. Sammenfatning

Gennemgangen af anmeldelser i 1996 om seksuelle overgreb mod børn under 15 år i fire udvalgte politikredse i Danmark gav væsentlige oplysninger om mønstret i anmeldelser og i sagsudfaldet og dannede grundlag for tilrettelæggelsen af sagsgennemgangen af anmeldelser i 1998.

Materialets størrelse i 1996 i forhold til 1998 begrænser mulighederne for at drage nogle konklusioner vedrørende udviklingen i anmeldelser, sagsindhold og sagsudfald. Det kan dog konstateres, at der i løbet af de to år er sket en stigning i andelen af sager, hvor kommunen har anmeldt sagen, og at det vedrører en stigning i antallet af anmeldelser om mulige seksuelle overgreb uden for familien. I alt 40% af denne type sager, der var anmeldt af kommunen, førte til en idømmelse af straf.

Der var samme andel af gerningsmænd, der ikke var af dansk afstamning, og andelen af gerningsmænd med nær relation til barnet var omtrent uændret, dog med en mindre stigning i andelen af sager der vedrørte biologiske fædre. I 1998 var der 19 sager, hvor det påståede overgreb havde fundet sted i en daginstitution eller i en relation mellem lærer og elev, og i tre tilfælde havde barnet lært gerningsmanden at kende i sportsklub eller som spejder og omhandlede større børn, dvs. 10 år eller ældre. I de 6 sager i 1998, der vedrørte skolelærere, var børnene 10 år eller ældre og tre var 14 år da overgrebet/den seksuelle relation startede. I de 13 institutionssager i 1998 var børnene i alderen 3-8 år. Der er en større opmærksomhed på, at selv meget små børn kan blive udsat for seksuelle overgreb, og det kan forklare stigningen i anmeldelser, snarere end der er sket en reel forringelse af børns tryghed i daginstitutionerne. Udviklingen fremover vil bidrage til at afgøre, om vi i slutningen af 1990'erne i for høj grad mistydede børns signa-

ler med meget uheldige konsekvenser for såvel det involverede barn, de formodede gerningsmænd og små børns dagligliv i daginstitutionerne.

10. Krænkeren

Når man i løbet af nogle uger har rejst rundt i landet og gennemlæst tykke og tyndere sagsmapper om seksuelle overgreb mod børn i landets 54 politikredse, trænger der sig mange indtryk på. De 550 sager har givet indblik i en skræmmende virkelighed. Det er specielt beretningerne om de seksuelle overgreb i isolerede familier. Livsvilkår, hvor barnet allerede fra det er omkring 6-8 år udsættes for tillidsbrud og gentagne overgreb i form af blotteri, beføling og onani. Hvor overgrebet altid synes at tiltage i alvor, såfremt det ikke stoppes. Det er børn, som bliver truet til seksuelt at tilfredsstille en far eller stedfar. Det er også børn som ikke kender en anden virkelighed, som en pige udtrykte det i sin vidneforklaring: ”Jeg troede i og for sig, det var noget, der normalt skete”.

En subjektiv vurdering var, at halvdelen af sagerne drejede sig om grove overgreb, som sandsynligvis vil give ubehagelige følgevirkninger. Mange sager drejede sig om blufærdighedskrænkelser, og mange handlede om i grunden ufarlige og absurde handlinger. Som f.eks. den række gerningsmænd der fotograferede drenge i brusebad gennem et hul i en indkøbstaske, eller mænd der onanerede i biler, i tog, eller igennem hegn omkring børns legepladser. Man må undres over disse mænds trang til at udstille sig for ukendte børn, overraske dem og gøre dem bange. En mand der blev kontaktet i forbindelse med gentagne blufærdighedskrænkelser af 10-12-årige piger udtrykte meget præcist sin egen afmagt over for sin adfærd: ”Jeg ved, at der er noget helt galt, og at jeg har brug for behandling. Det startede med, at jeg blev seksuelt opstemt af at se en let påklædt yngre kvinde, men nu bli-

ver jeg opstemt af cyklende piger, følger efter dem i min bil, onanerer mig til udløsning, i starten et par gange om ugen, men nu op til flere gange dagligt, og pigerne bliver yngre og yngre.”

I en række tilfælde forelå der en mentalobservation af den sigtede. Det er karakteristisk, at der i konklusionerne ofte står: ”umoden, selvhenførende med ringe forståelse for andres behov”. Det er også karakteristisk, at det kun er en del af de sigtede, som findes egnede til at gennemgå et behandlingsforløb på en sexologisk klinik i overensstemmelse med den nye forsøgsordning vedrørende seksualforbrydere. I 1998 blev en sådan sanktion kun anvendt i 27 sager, i fire tilfælde var det oplyst, at den dømte tidligere var straffet for seksuelt overgreb på barn.

Der foreligger efterhånden en del viden om krænkerer, både om de krænkerer, som kommer i forbindelse med de enkelte landes retssystem, de krænkerer, som børnene fortæller om, og de relativt få krænkerer, der selv søger behandling. Fremover vil vores viden øges i takt med, at mulighederne for behandling frem for fængselsstraf udvides, og flere krænkerer gennemgår et behandlingsforløb på en af landets psykiatrisk/sexologiske klinikker.

Det er sandsynligt, at der er forskelle i karakteristikken af personer, der sigtes for seksuelle overgreb i familien, og dem der sigtes for overgreb mod børn uden for familien. Det er ligeledes sandsynligt, at der er store forskelle fra land til land. Der refereres hyppigt resultater fra amerikanske undersøgelser, der er baseret på psykiatriske vurderinger eller interviews i forbindelse med en retssag eller som er gennemført, mens personen udstod sin straf. Undersøgelserne omfatter først og fremmest mænd der er dømt for seksuelle overgreb på voksne kvinder (Beier, 1987). Det refereres, at mere end 2/3 af voldtægtsforbryderne tidligere har været i konflikt med loven, og at 1/3 er registreret for mere end 10 lovbrud, som i knap 80% af tilfældene angik seksualforbrydelser. De refererede undersøgelser påviste, at voldtægtsforbrydere signifikant hyppigere end andre forbrydere havde været udsat for seksuelle overgreb i deres barndom. Studiet omhandlede først og fremmest gerningsmænd til enkeltstående tilfælde af voldtægt med anvendelse af grov vold eller trusler om vold og ikke de gentagne seksuelle overgreb, som er karakteristiske for seksuelt misbrug af børn i familien. Men

der er sammenfaldende egenskaber eller karakteristika hos gerningsmænd til de to typer overgreb. Det er den manglende respekt for barnet/kvinden og den manglende følsomhed for andres behov, der muliggør den seksuelle krænkelse.

Ligesom det gælder for al anden kriminalitet er der social ulighed i, hvilke gerningsmænd, der bliver sigtet for en lovovertrædelse, der vedrører seksuelle overgreb mod børn, og sociale forskelle i hvorvidt en sigtet ”krænker” idømmes en straf. Det medvirker til, at krænkerprofilen er socialt tungt belastet. I den aktuelle gennemgang af anmeldte seksuelle overgreb mod børn var der en række karakteristika blandt de sigtede i sagerne, som samlet adskiller gruppen fra den øvrige befolkning. Det var oplyst, at 15 gerningsmænd var mentalt uudviklede, og at 5 var psykiatriske patienter. Men for mange af gerningsmændene var der i sagsakterne ikke nogen sociale oplysninger.

De internationale Red Barnet organisationer har i de seneste år afholdt en række seminarer om incest og andre seksuelle overgreb mod børn. I en sammenfattende rapport (Save the children, 1999) konkluderes det, at ca. halvdelen af krænkerne selv skal have været misbrugt som børn, og at det i knap halvdelen af tilfældene drejer sig om krænkerer, som gentagne gange gennemfører seksuelle overgreb mod børn. Der var ikke tilstrækkelige oplysninger i de 550 sagsakter om politianmeldte seksuelle overgreb mod børn i 1998 til at vurdere betydningen heraf.

10.1. Gentagne overgreb, tidligere straffede gerningsmænd

Blufærdighedskrænkelser udgør samlet langt den største del af de anmeldte seksuelle overgreb mod børn. I 1998 var mange gerningsmænd ukendte, og det kan således ikke afgøres, om det drejer sig om gentagne eller enkeltstående overgreb. I 19 sager om blufærdighedskrænkelser var det oplyst, at gerningsmanden tidligere var straffet. Det svarer til én ud af 8 kendte gerningsmænd. Blandt seksuelle overgreb i familien var andelen af tidligere straffede lavere, ca. én ud af 10, og når det drejede sig om gerningsmænd til

seksuelle overgreb uden for familien, Straffelovens §§ 222-224, var andelen knap én ud af 14.

10.2. De meget unge krænkerere

Det er en begrænset mængde undersøgelser der belyser den normale seksuelle udvikling hos børn. I en nylig belgisk undersøgelse af knap 1000 2-12 årige børn, der forinden var screenet for muligt seksuel misbrug og med eksklusion af denne gruppe i undersøgelsen, blev der gennemført en beskrivelse af "normal" seksuel opførsel i barnealderen. Undersøgelsen er baseret på forældrenes observationer af barnet. Hovedresultaterne er, at aktiviteter som at "lege doktor" rapporteres blandt godt halvdelen af børn i 2-5 års alderen, ca. blandt 40% i 6-9 års alderen og blandt 15% i 10-12 års alderen. I alle tre aldersgrupper er ca. $\frac{1}{4}$ af børnene meget interesseret i det modsatte køn. Blandt de mindste børn er berøring af egne kønsdele meget almindelig både i og uden for hjemmet, og ca. $\frac{1}{3}$ af børnene er jævnlige observeret at masturbere. Igennem alderen er der en stigende interesse for seksualitet, der viser sig ved omfanget af spørgsmål om seksuelle emner (Schoentjes, 1999).

En seksuel handling mellem børn under 15 år er ikke tilladt. Men i almindelighed regnes det kun for et overgreb, hvis der er en vis aldersforskel mellem børnene. Denne aldersforskel er ikke veldefineret. I de 550 anmeldte sager i 1998 var 5% af gerningsmændene mellem 10 år og 14 år, og samlet var 10% under 18 år. De yngste gerningsmænd var anmeldt for seksuelt overgreb/handling over for piger der var yngre end de selv. Aldersforskellen var maksimalt 11 år, én gerningsmand på 14 år og en 3-årig dreng som forurettet. I de fleste tilfælde var der 3-6 års aldersforskel. Det drejede sig overvejende om skoleelever, som havde blottet sig, beluret eller befølt de lidt yngre piger. I 1996 drejede det sig i et enkelt tilfælde om en 12-årig dreng, der på en legeplads angiveligt havde forsøgt om han kunne gennemføre et anal samleje med en 5-årig pige, det lykkedes ikke da hans kønsllem ikke kunne nå frem. I 1998 omhandlede 9 af de 19 tilfælde blandt yngre gerningsmænd straffelovens §§222-225 og to tilfælde §210.

I udenlandske undersøgelser er det angivet, at 30% af krænkerne er under 18 år. Voksne, som i barndommen har været udsat for seksuelle overgreb, oplyser, at 50% af krænkelserne i deres barndom var foretaget af en person, der var under 18 år. Disse tal hviler på anglosaksiske undersøgelser og kan muligvis afspejle, at anmeldelsespraksis i Danmark er en anden end i de pågældende lande, nemlig at man her i landet sjældnere anmelder seksuelle overgreb begået af personer under 18 år. Det kan muligvis også være betinget af en anden indstilling i Danmark til seksuel aktivitet mellem omtrent jævnaldrende og af forskelle i opvækstvilkår fra land til land.

10.3. De ældre krænkere

I 1998 sagerne indgik der 30 krænkere der var 60 år eller ældre, og 6 var over 70 år, den ældste var 90 år. Blandt de ældste var én senil, de to havde i gentagne tilfælde blottet sig og befølt små piger, og i tre sager drejede det sig om gentagne grove overgreb på 6-8 årige piger, der kom i gerningsmandens hjem. Blandt de 60-69-årige var gerningsmanden i 7 tilfælde en biologisk bedstefar eller stedbedstefar, i 4 sager en lærer eller terapeut, og i 10 tilfælde en bekendt til barnet, som fungerede som babysitter. I disse sager var gerningsmanden kendt for tidligere at have ”pillet ved små piger”.

10.4. Kvindelige krænkere

Et stort flertal af seksuelle overgreb sker på piger, og krænkeren er en mand eller ung dreng. De fleste seksuelle overgreb på drenge foretages ligeledes af mænd. Men inden for de seneste ti år er der også rettet opmærksomhed mod kvinder som krænkere. I en oversigtsartikel i British Medical Journal (Wilkinks, 1990) citeres en række eksempler på mor-barn incest, og med henvisning til studier baseret på enkelte eksempler i kliniske materialer angives det, at 20% af ofrene var under 4 år og ca. 1/3 var drenge. I opgørelserne er medtaget forskellige kategorier: 1) Moder som deltager i seksuelt misbrug af egne børn, 2) Moder, der er medvidende om seksuelt misbrug af egne børn og 3) Moder, der selvstændigt seksuelt misbruger egne

børn (Faller, 1987). En anden tidligere undersøgelse (Finkelhor, 1994) angav, at blandt kvinder der i barndommen havde været udsat for seksuelle overgreb, havde 3% oplevet kvindelige krænker, og at 26% af mandlige ofre havde oplevet en kvindelig krænker.

Blandt de 550 sager var der 5 tilfælde hvor gerningsmanden var en kvinde. Som beskrevet tidligere drejede det sig i 2 tilfælde om en mor, der medvirkede til grove overgreb af den biologiske fader på datter eller døtre. Den ene sag var den såkaldte Guldlok sag. I begge tilfælde blev moderen idømt en ubetinget fængselsstraf. Et tilfælde omhandlede en falsk anmeldelse fra en jaloux kæreste om en mors overgreb på en 9-årig søn. Et andet tilfælde var et langvarigt seksuelt forhold mellem en stedmor og en stedsøn, som fortsatte efter anmeldelsen, og hvor drengen var blevet over 14 år. Det sidste tilfælde omhandlede en mor, der tilskyndede sin 14-årig datter til samleje med stedfar.

10.5. En krænkerprofil?

Bentovim (1993) karakteriserer krænkerne som mænd med ringe selvagtelse og betragtelig angstelse omkring sex. De kontakter børn, idet de oplever, at børn er mindre truende og lettere at have et seksuelt forhold til. Der er mindre risiko for afvisning og gentagelse af tidligere nedværdigende oplevelser. Når det drejer sig om seksuelle overgreb i familien, er det karakteristisk, at krænkeren fokuserer på sit eget behov og ikke følelsesmæssig er i nær kontakt med sit eller sine børn. Det er også karakteristisk, at krænkelser i familien optræder, hvis krænkeren får en pludselig nærhed til børnene, f.eks. i forbindelse med arbejdsløshed, i forbindelse med samkvem efter en skilsmisse eller ved moderens død.

En norsk undersøgelse af krænkerer er i lighed med de ovenfor refererede undersøgelser af voldtægtsforbrydere alene baseret på undersøgelser af sigtede, der blev underkastet mental observation. Gennemsnitsalderen var i dette materiale 32 år, 50% af mændene var ugifte, 40% havde et alkohol- og/eller stofmisbrug, 1/3 var tidligere straffede og i alt 1/5 var straffet for

tidligere seksuelle overgreb. Halvdelen var ugifte og boede alene. De blev generelt vurderet som seksuelt umodne (Grünfeld & Noreik, 1993).

Ud fra de foreliggende undersøgelser og retspsykiatriske vurderinger tegner der sig således et billede af en personlighedsmæssigt umoden person med kontaktvanskeligheder over for jævnaldrende voksne, mangelfuld impulsstyring, og en person som ofte selv har været udsat for seksuelt misbrug eller anden form for omsorgssvigt i barndommen. Der kan muligvis forekomme en ensidig seksuel orientering mod børn blandt nogle af krænkerne. I de engelske undersøgelser peges der på, at et flertal af krænkerne havde haft en seksuel orientering mod småbørn i deres teenage år, selv så tidligt som i 12-års alderen (Bentovim, 1993).

Der foreligger retrospektive undersøgelser, der har forsøgt at vurdere sammenhænge mellem seksuel adfærd i barndommen, senere udsættelse for seksuelle krænkelser og/eller seksuelle krænkelser af andre. Der er formentlig mange faktorer ud over den selv at have været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, som karakteriserer de personer, der seksuelt krænker børn. Nærhed, mulighed for seksuelle erfaringer på egne præmisser samt bevidst og omsorgsfuld indføring i voksenverden indgår i udviklingen af en "hensigtsmæssig" seksualitet i voksenalderen.

Personer, der har begået seksuelle overgreb mod børn, betegnes hyppigt som pædofile. Ordets oprindelse er græsk, paidos for barn og philia for kærlighed, og betyder således at have kærlighed til børn. I faglitteraturen er pædofili defineret som 'seksuel forkærlighed for børn, ofte i sen barnealder eller i tidlig pubertet'. De diagnostiske kriterier for pædofili er: 1) Over en periode på mindst 6 måneder at have tilbagevendende, intense, seksuelt ophidsende fantasier, seksuel dragning eller seksuelle handlinger med børn, som regel 13 årige eller yngre børn; 2) Fantasierne, den seksuelle dragning eller opførsel fremkalder signifikante psykiske problemer hos personen eller vanskeliggør sociale, erhvervsmæssige og/eller andre vigtige funktioner; 3) Personen er ældre end 15 år og der er mindst en aldersforskel på 5 år mellem 'krænkeren' og barnet (Møhl, 1999).

Der er, som det er fremhævet bl.a. i danske undersøgelser, to fundamentalt forskellige holdninger til pædofili: et udtryk for farlige overgreb mod børn – eller et udtryk for overskud og genuin kærlighed til børn (Hammerbrink, 1999; Møhl, 1999).

10.6. Forebyggelse

Der er foreslået, at der skal foretages en særlig registrering af de personer, der er idømt straf for seksuelle overgreb mod børn. Alle der idømmes en straf, inklusive bødestraffe, registreres i Kriminalregisteret med en tidsramme for at blive slettet, der afhænger af straffens alvor. Der eksisterer således allerede en registrering af personer idømt straf for seksuelle overgreb. Ifølge den danske retsplejelov kan en person fradømmes retten til at have med børn at gøre for bestandig, og denne bestemmelse blev fx i 1998 anvendt i en række tilfælde ud over anden straf. De faglige organisationer inden for børne- og ungdomsomsorg (PMF og BUPL) anbefaler, at der skal være krav om at fremvise straffeattest ved ansættelse i beskæftigelse med børn.

Såfremt man vil indhente straffeattester, bør det ikke kun vedrøre seksuelle overgreb mod børn, men også fysiske og psykiske overgreb mod børn, da disse former for misbrug ofte ledsager hinanden. Argumenter imod obligatorisk indhentning af straffeattester ved ansættelse i børne- og ungdomsomsorådet kan være, at der opnås en falsk tryghed. Trygheden kan, som det er fremhævet af BUPL og PMF, øges, hvis kravet om straffeattest ledsages af en ansættelsesprocedure, der konkret sigter mod at forebygge, at der ansættes personer, som frembyder risiko for at krænke børn.

Et andet argument mod obligatorisk indhentning af straffeattest er, at det vil gøre det endnu sværere for tidligere dømte personer at få arbejde, også selv om de ikke er dømt for vold eller seksuelle overgreb mod børn. Dette er et vigtigt problem, som muligvis kan løses ad teknisk vej ved at afgrænse de forbrydelser, som bør indgå i ansættelsesvurderingen.

I den foreliggende rapport er der kun medtaget en kort beskrivelse af de forskellige typer behandling, som der aktuelt tilbydes til personer, der er dømt for seksuelle overgreb mod børn. En beskrivelse heraf og af andre

tiltag mhp. at forebygge at personer, der erkender en seksuel dragning mod børn, forgriber sig mod børn, er relevant for den aktuelle problemstilling. Den i 1997 etablerede forsøgsordning om psykiatrisk-sexologisk behandling vil blive evalueret i slutningen af år 2000.

10.7. Litteratur vedrørende krænkerproblematikken

Beier H. Voldtægtsforbryderen. Voldtægtsforbrydelsen. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1987

Bentovim A. Why do adults sexually abuse children? British Med Journal 1993;307:144-145

Faller KC. Women who sexually abuse children. Violence and Victims, 1987;2:263-276

Grünfeld B, Noreik K. Seksuelt misbrug af børn. 221 personer anklaget for seksuelt misbrug, undersøgt af retspsykiater. Tidsskr Norsk Lægeforening 1993;113:1739-1742

Finkelhor D, Hotaling G, Lewis IA, Smith C. Sexual abuse in a national survey of adult men and women: prevalence, characteristics, and risk factors. Child Abuse and Neglect 1994;94:413-420

Hammerbrink T. Man jager et bæst – men man fanger et menneske. I Andreasen J. Pædofili.. om seksuelt misbrug af børn og unge i samfundets institutioner. København. Frydenlund 1999

Hertoft P. Male sexuality and sexual offenders. Arct Med Res 1995;54(suppl. 1):47-52.

Holmes WC, Slap GB. Sexual abuse of boys. JAMA 1998;280(21):1855-1862.

International Save the Children Alliance Europe Group Project. Secrets that destroy. Five European seminars on child sex abuse and exploitation. European Commission, 1999.

Leth I, Stenvig B, Pedersen A. Seksuelle overgreb mod børn og unge. Nordisk Psykologi 1988;40:383-393

Lindblad F. Child sexual abuse. Acta Pædiatr Scand 1990;79:98-106

Møhl B. Pædofili – den ulykkelige perversion. I Børn og seksualitet. Psyke og Logos 1999;20, nr.2:456-469. Dansk Psykologisk Forlag

Schoentjes E, Deboutte D, Friedrich W. Child sexual behavior inventory: A dutch-speaking normative sample. Pediatrics 1999;104(4):885-893.

Watkins B, Bentovim A. The sexual abuse of male children and adolescent: a review of current research. J Child Psychol Psychiat 1992;33(1):197-248.

Wilkins R. Women who sexually abuse children. BMJ 1990;300:1153-1154.

11. Psykiske skadevirkninger af seksuelle overgreb af Helmer Bøving Larsen

Udarbejdet af Helmer Bøving Larsen, lektor i klinisk børnepsykologi ved Universitetsklinikken, Institut for Psykologi, Københavns Universitet. Afsnittet er en omarbejdet version af en artikel af Larsen & Leth (1999).

Dette afsnit omhandler de psykiske skadevirkninger af de former for seksuelle overgreb mod børn, som er strafbare ifølge dansk lovgivning, det vil sige incest (§ 210), samleje eller anden form for kønslig omgængelse med børn under 15 år (§ 222), samleje eller anden form for kønslig omgængelse med børn under 18 år, der er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn, plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse (§ 223), samt blufærdighedskrænkelse, jfr. straffelovens § 232 (blufærdighedskrænkelse kan straffes med fængsel indtil 4 år).

Af mange grunde er det vigtigt at definere, hvilke former for seksuelt misbrug, man undersøger, da der endnu i befolkningen eksisterer den holdning, at det, de professionelle kalder seksuelt misbrug af børn, for det meste drejer sig om relativt uskyldige og uskadelige, men måske lidt for frie omgangsformer mellem voksne og børn.

Historisk set er skadevirkninger som følge af traumer hos børn blevet mødt med skepsis: Forældre og lærere kan bagatellisere traumets virkning på barnet i deres ønske om at forsikre sig selv om, at barnet ikke har "taget skade", eller for at lindre den smerte, de føler på grund af det, der er overgået barnet. Og børn bidrager ofte til denne misopfattelse ved at prøve at

beskytte deres forældre mod at opdage, hvor slemt traumet har påvirket dem (Yule & Williams, 1990).

En anden generel misforståelse opstår, såfremt seksuelle overgreb opfattes som en diagnose, således at forstå, at alle de mennesker, der i løbet af barndommen har været udsat for et seksuelt overgreb, har taget psykisk skade. Seksuelle overgreb er ikke en diagnose, men en hændelse i barnets liv, som ofte vil blive oplevet negativt, men såfremt der har været tale om enkeltstående ubehagelige oplevelser, vil dette sjældent kunne ændre barnets psykiske udvikling i afgørende retning.

11.1. Skadevirkninger efter seksuelt misbrug i barndommen

Der er en lang række mere eller mindre systematiske undersøgelser over de samtidige (akutte) og efterfølgende (kroniske) psykologiske virkninger af seksuelle overgreb i barndommen (se f.eks. Beitchman et al., 1991; Beitchman et al., 1992; Kendall-Tackett et al., 1993; Stevenson, 1999). Undersøgelserne viser, at det er svært at adskille virkningerne af overgrebet fra virkningerne af den kroniske modgang, mange af disse børn oplever i løbet af deres opvækst, navnlig psykiske forstyrrelser hos forældrene og vanskelige psykosociale opvækstvilkår.

Man må under alle omstændigheder søge at tage højde for, om der har været belastende forhold af mere kronisk karakter i barndommen, som har ført til eller medvirket til, at barnet blev offer for et seksuelt overgreb. Langtidsvirkningerne på barnet kan i høj grad tænkes at være bestemt af disse forhold (eftersom de sandsynligvis havde gjort sig gældende i et stykke tid inden overgrebet begyndte og sandsynligvis vedblev med at gøre sig gældende, efter at overgrebet hørte op). Man må også tage i betragtning, at barnet kan være blevet fjernet fra hjemmet, hvis overgrebet er blevet opdaget, og at den adskillelse fra familie og kammerater, som en anbringelse uden for hjemmet medfører, i høj grad kan påvirke barnets psykologiske udvikling.

Det vil sige, at selv om det seksuelle overgreb i høj grad kan påvirke barnet både på kort og langt sigt, må man som altid i forhold til det konkrete barn overveje, om der er flere potentielt skadevoldende faktorer, der gør sig gældende, når man skal planlægge hjælpen til barnet.

Befolkningsundersøgelser tyder som ovenfor nævnt på, at seksuelt misbrug af børn ikke er sjældent forekommende, og der er udbredt enighed blandt fagfolk om, at seksuelt misbrugte børn udviser flere tegn på psykisk forstyrrelse end ikke-misbrugte børn, ofte i form af seksualiseret adfærd og post-traumatisk stress (Stevenson, 1999). De fleste overgreb er dog af mildere karakter, og det kan være med til at forklare, at der til trods for det udbredte seksuelle misbrug af børn ikke er flere, der lider af langtidsskadevirkninger heraf. Men selv i de tilfælde hvor det seksuelle misbrug er af alvorlig karakter (langvarig fader-datter incest) er der stadig kun tale om en statistisk forøget risiko for psykologiske vanskeligheder, og børnene vil sjældent fremtræde så psykisk forstyrrede, som de børn, der almindeligvis henvises til undersøgelse og behandling i klinikken.

Et andet vigtigt forhold er, som ovenfor nævnt, at virkningen af det seksuelle misbrug må vurderes i relation til eventuelle samtidigt tilstedeværende psykosociale risikofaktorer. Befolkningsundersøgelser har vist, at mange af skadevirkningerne af seksuelt misbrug lige så godt kan forklares med henvisning til den familiære dysfunktion og omsorgssvigt, som er almindelig i disse familier. Tillige vil pædofile ofte opsøge børn, som ser ud til at være ensomme eller sårbare - med andre ord er det ikke altid tilfældigt, hvilke børn der udsættes for misbruget, det kan i mange tilfælde meget vel dreje sig om børn, der i forvejen har psykiske problemer.

Et tredje forhold er, at virkningen af det seksuelle misbrug afhænger af individuelle forskelle i den kognitive forarbejdning af hændelserne. Hvis et barn, der bliver seksuelt misbrugt, udvikler en følelse af at være stigmatiseret og mindreværdig, vil skadevirkningen sandsynligvis forøges.

Et fjerde forhold er, at traumatiske oplevelser virker værst på de børn, der i forvejen er disponeret for psykopatologi: Hvorvidt børn udvikler psykopatologi som følge af seksuelt misbrug afhænger derfor også af, om der er

bagvedliggende dispositioner, der aktiveres ved disse hændelser (Rutter, 1987).

For det femte viser erfaringen, at hvis det misbrugte barn kan finde støtte i sit sociale netværk, vil de traumatiske oplevelser virke mindre skadelige. På kort sigt er skadevirkningerne sandsynligvis bestemt af misbruget (traumet), men på længere sigt er det forhold som den præmorbid psyke og de processer, der sættes i værk omkring barnet, der afgør skadevirkningen.

Langtidsvirkningerne af seksuelt misbrug i barndommen afhænger som ovenfor nævnt bla. af misbrugets sværhedsgrad: Fader-datter incest er formentlig den potentielt mest skadelige form for seksuelt misbrug, og intra-familiær seksuelt misbrug er mere skadeligt end ikke-familiært seksuelt misbrug. Penetration anses for mere skadeligt end ikke-fysisk seksuelt misbrug, ligesom hyppigheden, varigheden og brug af tvang og trusler spiller en rolle for skadevirkningen. Det samme forhold gør sig i øvrigt også gældende, hvad angår fysisk mishandling: Svær mishandling begået af nærtstående familiemedlemmer gennem længere tid anses for at være det mest skadevoldende (Briggs & Hawkins, 1996).

Undersøgelser af den spontane helbredelsesproces hos seksuelt misbrugte børn tyder på, at selv uden behandling vil en del børn efterhånden komme sig oven på hændelserne: En gruppe på 64 seksuelt misbrugte børn i alderen 5-15 år blev først undersøgt og sammenlignet med en ikke-misbrugt kontrolgruppe og dernæst efterundersøgt halvandet år senere og igen sammenlignet med kontrolgruppen. Det viste sig, at kontrolgruppebørnene stort set fungerede ens på begge undersøgelsestidspunkter hvad angår selvværdsfølelse, depression og adfærdsproblemer generelt. De seksuelt misbrugte børn havde scoret lavere end kontrolgruppen på disse områder ved den første undersøgelse, men de havde øget/genvundet en del af deres selvværd, var blevet mindre deprimerede og havde færre adfærdsproblemer ved efterundersøgelsen. Det må dog understreges, at omend der således kunne spores en bedring i børnenes tilstand, efter at det seksuelle overgreb var ophørt, var over halvdelen af børnene i denne undersøgelse stadig psykisk afvigende ved efterundersøgelsen. Undersøgelsen viste også, at forældrenes støtte

til barnet havde betydning for, om barnet fungerede normalt ved efterundersøgelsen (Oates et al., 1994).

De symptomer, der især følger i kølvandet på seksuelle overgreb i barndommen, er beskrevet af flere forfattere, der har gennemgået de tilgængelige undersøgelser (Browne & Finkelhor, 1986; Kendall-Tackett et al., 1993; Stevenson, 1999). I barndommen ses bla. seksuelle adfærdsproblemer, ængstelighed og frygtsomhed, posttraumatisk stressforstyrrelse, dissociative reaktioner, selvdestruktiv adfærd og selvmord, antisocial adfærd, lav selvværdsfølelse og depression. I voksenalderen er beskrevet seksuel dysfunktion, ængstelighed, posttraumatisk stressforstyrrelse, lav selvværdsfølelse, depression, selvmordsforsøg, stofmisbrug, borderline personlighedsforstyrrelse, somatiseringstendens og øget risiko for selv at begå seksuelle forbrydelser mod børn.

Fælles for undersøgelserne af følgevirkningerne i barndommen er, at man har konstateret en øget risiko for udvikling af seksualiseret adfærd og posttraumatisk stressforstyrrelse. Men det er lige så karakteristisk, at det kun var under halvdelen af de seksuelt misbrugte børn, der udviste disse specifikke symptomer. Man kan således ikke generelt forvente, at seksuelt misbrugte børn frembyder symptomer på posttraumatisk stress eller udviser en ikke-alderssvarende seksuel adfærd. Et andet fælles træk ved undersøgelserne er, at selv om de seksuelt misbrugte børn ofte havde symptomer på fejltilpasning, havde de færre symptomer end de børn, der normalt bliver henvist til undersøgelse og behandling mod børnepsykiatriske og børnepsykologiske klinikker (McLeer et al., 1998).

Det er således vigtigt at understrege, at der er mange børn, der har været udsat for seksuelt misbrug, der aldrig udvikler psykopatologi (Browne & Finkelhor, 1986; Kendall-Tackett et al., 1993).

Der kan være flere forklaringer på, hvorfor så mange børn er symptomfri på trods af, at de har været udsat for seksuelle overgreb. Den første mulighed er, at man ikke har undersøgt alle de mulige skadevirkninger, som seksuelle overgreb kan medføre og/eller ikke anvender tilstrækkeligt sensitive undersøgelsesmetoder. Ifølge denne forklaring vil nogle af de tilsyneladende

symptomfri børn have haft symptomer, men på nogle dimensioner, som ikke blev undersøgt.

En anden mulighed er, at de symptomfri børn endnu ikke har manifesteret deres symptomer. Det kunne enten skyldes, at det er lykkedes børnene at undertrykke deres symptomer, eller børnene har endnu ikke forarbejdet deres oplevelser, eller traumatiseringsprocessen foregår senere i barnets udvikling, når barnet får en anden forståelse af, hvad det har været udsat for.

Endelig kan det tænkes, at de symptomfri børn rent faktisk ikke har taget skade af overgrebet. Det kunne skyldes, at overgrebet har været af mindre alvorlig karakter og/eller kun har været kortvarigt, men det kunne også forklares med, at de symptomfri børn er mere modstandsdygtige mod stress og negative livsbegivenheder.

Måske gør alle de nævnte forhold sig gældende i en eller anden kombination, og de forskellige muligheder behøver ikke at udelukke hverandre (Kendall-Tackett et al., 1993).

11.2. Traumer som risikofaktorer for at udvikle personlighedsforstyrrelser i voksenalderen

En hel del tilfælde af seksuelt misbrug afdækkes først, når ofrene er blevet voksne og begynder at reflektere over deres barndom (Stevenson, 1999). Mange undersøgelser viser, at voksne patienter med diagnosen *borderline personlighedsforstyrrelse* beretter om usædvanligt mange traumatiske oplevelser i barndommen, særlig fysisk og seksuelt misbrug (Hill & Rutter, 1994; Paris, 1997). Denne sammenhæng er også fundet blandt ikke-henviste personer i befolkningen med *borderline personlighedsforstyrrelse*, og i befolkningsundersøgelser af kvinder, der beretter om seksuelt misbrug i barndommen, ses en relativt øget frekvens af de symptomer der er karakteristiske for *personlighedsforstyrrelse*, særlig selvmordsforsøg og kroniske problemer i de nære relationer.

Disse resultater kan fortolkes, som om seksuelt misbrug i barndommen medfører borderline personlighedsforstyrrelse. Ifølge f.eks. Herman (1992) er borderline personlighedsforstyrrelse en kronisk form for posttraumatisk stressforstyrrelse, dvs. en reaktion på og en gentagelse af traumatiske barndomsoplevelser.

Men imod denne opfattelse står de store befolkningsundersøgelser, som viser høj modstandskraft mod seksuelt misbrug, hvilket alt i alt gør at man må anlægge et mere forsigtigt syn på denne sammenhæng. Tilstedeværelsen af seksuelt misbrug i barndommen hos en klient med borderline personlighedsforstyrrelse er utilstrækkeligt til i sig selv at forklare, hvorfor hun er fejltilpasset i voksenalderen.

Negative oplevelser i barndommen er *risikofaktorer* for udviklingen af psykopatologi, men flertallet af de børn, der har været udsat for sådanne barndomsoplevelser, vil ikke fungere psykologisk afvigende i voksenalderen (Rutter & Maughan, 1997). Det gælder her som i andre forhold, at en fundet sammenhæng (korrelation) ikke er det samme som en årsagssammenhæng.

Og selv når der er en årsagssammenhæng, behøver det ikke at betyde at risikoen medfører, at der er en forudsigelig forbindelse med lidelsen. De fleste individer, der udsættes for en og samme risikofaktor udvikler ikke psykopatologi, og mange voksne individer med den samme psykologiske lidelse vil have været udsat for en række helt forskellige risikofaktorer under opvæksten. Hver enkelt risiko er kun en af mange faktorer, der forårsager lidelsen og kan statistisk set kun forklare en lille procentdel af variansen. Inden for det psykopatologiske område skal der som regel være tale om en ophobning af særdeles mange alvorlige risikofaktorer, før sandsynligheden for at være psykisk afvigende nærmer sig de 50 % (se f.eks. Larsen & Hutchings, 1998).

11.3. Bliver ofre for seksuelt misbrug i barndommen selv krænker som voksne?

Denne problemstilling har ligeledes været central, siden en række undersøgelser (Freeman-Longo, 1986) påviste, at blandt dømte, indsatte børnekrænker var en stor andel selv blevet misbrugt seksuelt som børn. Den psykologiske sammenhæng mellem at have været offer som barn og selv blive krænker som voksen er kompleks og omfatter blandt andet 1) identifikation med aggressoren, 2) oplæring i at forbinde seksualitet med anvendelse af tvang og magt og 3) forsøg på at forsvare sig mod de følelser af magtesløshed, som det seksuelle misbrug i sin tid fremkaldte.

Denne model kan imidlertid ikke forklare, hvorfor de fleste krænker er mænd og de fleste ofre for seksuelt misbrug er kvinder. Modellen beskriver heller ikke de beskyttende mekanismer der gør, at flertallet af de børn, der bliver seksuelt misbrugt, *ikke* selv udvikler sig til krænker (Hilton & Mezey, 1996). Endelig bygger denne type undersøgelser på populationer, der er stærkt selekterede og ikke repræsentative for den samlede gruppe af voksne mænd, som har oplevet seksuelle overgreb i barndommen. Finkelhor og andre forskere inden for dette område har derfor advaret imod denne forenkede og uholdbare forklaringsmodel (Vizard et al., 1995).

11.4. Risikomekanismer

Spørgsmålet er, om der er behov for en speciel model til at forklare virkningerne af seksuelle overgreb, eller om man kan henholde sig til de mere generelle traumeteorier og hævde, at skadevirkningerne efter seksuelle overgreb eksempelvis ikke adskiller sig fra skadevirkningerne af, at forældrene lever et disharmonisk og konfliktfyldt liv. Imod dette synspunkt taler, at den seksualiserede adfærd, der observeres hos et ikke ubetydeligt antal seksuelt misbrugte børn, adskiller sig fra de symptomer, der ses ved andre traumer.

Endvidere er der i en række undersøgelser konstateret signifikante sammenhænge mellem de typer af seksuelle overgreb, børnene er blevet udsat

for, og omfanget af børnenes symptomatologi (Kendall-Tackett et al., 1993).

Under alle omstændigheder er der behov for en teoretisk model, der både tager hensyn til det seksuelle overgrebs særlige karakter, til barnets generelle sårbarhed/modstandskraft over for negative livsbegivenheder, familiemiljøets stærke og svage sider og de processer, der træder i kraft omkring barnet, efter at overgrebet er opdaget.

Crittenden og Ainsworth (1989) har fremsat den hypotese, at børnemishandling virker negativt ind på tilknytningsprocessen og derigennem skaber vanskeligheder for barnet med senere hen i livet at indgå i støttende og nære personlige relationer. Weiss et al. (1992) mener, at barnet efterhånden vil være tilbøjelig til at opfatte verden som fjendtlig, og at dette sandsynligvis vil føre til en generaliseret fjendtlig "attributionstil" og øget aggression.

Ganske vist har disse arbejder drejet sig om fysisk mishandling, og de psykologiske mekanismer, der gør sig gældende i forbindelse med seksuelle overgreb, kan tænkes at være anderledes. Alligevel kan det godt tænkes, at de virker langs de samme baner. Ydermere ledsages seksuelle overgreb ofte af fysisk mishandling, som ser ud til at have mindst samme skadevoldende effekt som seksuelle overgreb (Smith & Bentovim, 1994; Stevenson, 1999), og på denne måde er disse børn måske udsat for en dobbelt risiko.

Finkelhor & Brownes model over de psykologiske processer, der kan være involveret i seksuelle overgreb, kaldes "the traumatogenic dynamics model" (Finkelhor & Browne, 1985):

- 1) *traumatisk seksualisering* - en proces hvorved et barns seksualitet (herunder både seksuelle følelser og seksuelle holdninger) formes på en udviklingsmæssig upassende og interpersonelt dysfunktionel måde som følge af overgrebet,
- 2) *forrhæderi* - en dynamik hvorved barnet opdager, at en person det var dybt afhængigt af, har gjort det ondt,
- 3) *magtesløshed* - den proces, hvor barnets vilje, ønsker og følelse af selv at kunne bestemme konstant undermineres,

- 4) *stigmatisering* - de negative oplevelser af at have gjort noget forkert og føle skam og skyld - og omgivelsernes bekymring for eller fordømmelse af barnet, som efterhånden inkorporeres i barnets selvbillede.

Glaser (1991) har gjort opmærksom på to vigtige yderligere faktorer, som måske bør føjes til de fire forhold, som Finkelhor og Browne nævner: For det første, at barnet skal forholde sig til det hemmelighedskræmmeri, som omgiver overgrebet, inden det bliver afsløret, og den ekstreme frygt og isolation, som dette skaber i barnet. For det andet den forvirring, der kan opstå, hvis barnet har oplevet lystfølelse ved at deltage i forbudte aktiviteter sammen med voksne, som barnet havde tillid til.

Kliniske erfaringer med voksne, der har oplevet seksuelle overgreb i barndommen, peger på, at stigmatiseringen og selvbefrejdelse har stor betydning for ofrenes psykologiske tilstand på langt sigt, og mange klinikere vil således kunne bekræfte dele af modellens forklaringsværdi.

11.5. Beskyttende mekanismer

Et efterhånden udbredt forskningsparadigme er at undersøge de børn, der "undslipper" de psykologiske skadevirkninger trods massiv udsættelse for de kendte risikofaktorer, og fungerer normalt eller næsten normalt i voksenalderen (se f.eks. Quinton & Rutter, 1988). I relation til at undgå skadevirkningerne af at have været udsat for alvorlige og langvarige seksuelle overgreb i barndommen vil barnets personlige egenskaber (socialitet, intelligens, temperament, sociale og skolemæssige færdigheder), de familiære faktorer (stabile støttende emotionelle bånd til barnet) og tilstedeværelse af støtte til barnet fra signifikante personer uden for familien formentlig være af betydning.

Det har længe været kendt, at familiens støtte eller mangel på samme til et barn, der har været udsat for seksuelle overgreb, har stor betydning for barnets muligheder for at komme til at fungere normalt efter overgrebet (Tolstrup, 1969), men hertil kommer altså betydningen af barnets øvrige sociale kontakter, såsom lærere og kammerater. Disse støttemuligheder vil det være

det være vigtigt at mobilisere, ligesom det vil være vigtigt at hjælpe barnet til at skabe/bevare kontakten til disse.

Det kan således konstateres, at seksuelt misbrug i barndommen kan opfattes som en risikofaktor for udvikling af psykisk forstyrrelse, da seksuelt misbrugte børn har en statistisk forhøjet sandsynlighed for at have psykologiske vanskeligheder senere i livet. Men det overvældende flertal af de seksuelt misbrugte børn vil *ikke* have psykologiske vanskeligheder som voksne, så konklusionen kan lige så vel tages til indtægt for det *modsatte* synspunkt, nemlig børns robusthed.

Det er imidlertid ikke det samme som, at man skal lade stå til eller acceptere, at børn lever i årevis under utrygge og angstvoldende forhold (selv om de ikke bliver psykisk skadet i traditionel forstand) og der er derfor al mulig grund til at intervenere med henblik på at forebygge, at børn bliver seksuelt misbrugt, eller at intervenere for at opdage og stoppe seksuelt misbrug af børn så tidligt som muligt.

11.6. Konklusion

Stevenson (1999) konkluderer, at:

- 1) Seksuelt misbrugte børn har risiko for langtidsskadevirkninger som direkte følge af overgrebet og ikke blot som konsekvens af andre associerede baggrundsfaktorer.
- 2) Der er en vis specifik sammenhæng mellem overgrebets karakter og de psykiske eftervirkninger.
- 3) Fysisk mishandling kan være lige så traumatiserende som seksuelle overgreb.
- 4) De fleste af de psykiske eftervirkninger af seksuelle overgreb kan også optræde, selv om barnet ikke har været seksuelt misbrugt, med andre ord er der kun få tegn, der specifikt ses som følge af seksuelle overgreb.

- 5) Afgørende for barnets psykiske tilstand på kort og langt sigt er, at overgrebet bringes til ophør, så barnets opvækst kan blive så tryk som mulig.
- 6) Uanset om visse specifikke behandlingsformer måtte have større effekt end andre, eksisterer der interventionsformer af mere generel art, som kan stoppe seksuelle overgreb og dermed påvirke langtidsvirkningerne.
- 7) Psykologisk behandling af børn har omtrent samme gavnlige virkning som psykologisk behandling af voksne.
- 8) Der eksisterer kun et fåtal veltilrettelagte og kontrollerede undersøgelser af effekten af behandling af seksuelt misbrugte børn.
- 9) I de tilfælde, hvor behandlinger er blevet undersøgt, f.eks. vedrørende gruppeterapi til seksuelt misbrugte børn, ser behandlingen ud til at være lige så effektiv som for børn, hvis problemer stammer fra andre årsager.
- 10) Forældrene skal tilbydes hjælp, gerne i form af psykoedukation, til at forholde sig støttende til barnet.
- 11) En ikke ubetydelig andel af seksuelt misbrugte børn viser ikke symptomer på, at de er blevet misbrugt.
- 12) Når man tilrettelægger behandling af langtidsvirkningerne af seksuelle overgreb, må man tage hensyn til, at en del tilfælde af overgreb først afdækkes, når ofret er blevet voksent (Stevenson, 1999).

Til disse punkter kan følgende føjes: Hjælpen til seksuelt misbrugte børn og deres familier må ofte foregå over længere tid, f.eks. fordi børnene trods forsikringer herom ikke tør tro på, at krænkeren ikke kan skade dem mere. De langvarige behandlingsforløb kan komme bag på de involverede parter og i værste fald betyde, at forældrene afbryder behandlingen i utide.

11.7. Litteraturreferencer

- Beitchman JH, Zucker KJ, Hood JE, da Costa GA, Akman D. A review of the short-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect* 1991;15:537-556.
- Beitchman JH, Zucker KJ, Hood JE, da Costa GA, Akman D, Cassavia E. A review of the long-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect* 1992;16:101-118.
- Briggs F, Hawkins RMF. A comparison of the childhood experiences of convicted male child molesters and men who were sexually abused in childhood and claimed to be non-offenders. *International Journal of Child Abuse and Neglect* 1996;20:221-231.
- Browne A, Finkelhor D. Impact of child sexual abuse: a review of the research. *Psychological Bulletin* 1986; 99:66-77.
- Crittenden PM, Ainsworth MDS. Child maltreatment and attachment theory. I: Cicchetti D, Carlson V (red.). *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Finkelhor D, Browne A. The traumatic impact of child sexual abuse. *American Journal of Orthopsychiatry* 1985;55:530-541.
- Freeman-Longo RE. The impact of sexual victimization on males. *International Journal of Child Abuse and Neglect* 1986;10: 411-414.
- Glaser D. Treatment issues in child sexual abuse. *British Journal of Psychiatry* 1991;159:769-782.
- Herman J. *Trauma and recovery*. New York: Basic, 1992.
- Hill J, Rutter M. *Personality disorders. I: Rutter M, Taylor E, Hersov L (red.), Child and Adolescent Psychiatry: Modern approaches (3. ed)*. Oxford: Blackwell, 1994.
- Hilton MR, Mezey GC. Victims and perpetrators of child sexual abuse. *British Journal of Psychiatry* 1996;169: 408-415.
- Kendall-Tackett K, Williams LM, Finkelhor D. Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin* 1993;113:164-180.

- Larsen HB, Hutchings B. Psychometric properties of a Danish translation of The Rutter Scale B in a community sample of seven-year-old children. *Scandinavian Journal of Psychology* 1998;39:249-257.
- Larsen HB, Leth I. Seksuelle overgreb mod børn: Psykiske skadevirkninger og psykologisk behandling. *Psyke & Logos* 1999 (in press).
- McLeer SV, Dixon JF, Henry D, Ruggiero K, Escovitz K, Niedda T, Scholle R. Psychopathology in non-clinically referred sexually abused children. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 1998;37:1326-1333.
- Oates RK, O'Toole BI, Lynch DL, Stern A, Cooney G. Stability and change in outcomes for sexually abused children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 1994;33:945-953.
- Paris J. Childhood trauma as an etiological factor in the personality disorders. *Journal of Personality Disorders* 1997;11:34-49.
- Quinton D, Rutter M. Parenting breakdown: The making and breaking of inter-generational links. Aldershot: Avebury, 1988.
- Rutter M. Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry* 1987;57:316-331.
- Rutter M, Maughan B. Psychosocial adversities in childhood and adult psychopathology. *Journal of Personality Disorders* 1997;11: 4-18.
- Smith M, Bentovim A. Sexual Abuse. I: Rutter M, Taylor E, Hersov L (red.), *Child and Adolescent Psychiatry: Modern approaches*, 3. ed. Oxford: Blackwell, 1994.
- Stevenson J. The treatment of the long-term sequelae of child abuse. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 1999;40:89-111.
- Tolstrup K. Om skadevirkninger af sædelighedsforbrydelser mod piger. *Juristen* 1969:253-262.
- Weiss B, Dodge KA, Bates JE, Pettit GS. Some consequences of early harsh discipline: Child aggression and maladaptive social information processing style. *Child Development* 1992;63:1312-1335.
- Vizard E, Monck E, Misch P. Child and adolescent perpetrators; a review of research literature. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 1995;5:731-756.

Yule W, Williams RM. Post-traumatic stress reactions in children. *Journal of Traumatic Stress* 1990;3:279-295.

12. En liste over publikationer der omhandler seksuelle overgreb mod børn med særlig fokus på danske arbejder

Abrahamowitz F. Børn i krise. Samvirke 1996;69(11):94-6.

Andreasen J (ed.). Pædofili. Om seksuelt misbrug af børn og unge i samfundets institutioner. Forlaget Frydenlund 1999.

Backe L, et al. (eds.). Incest. En bog om blodskam. København: Reitzels Forlag, 1983.

Bray M. Barnets stemme – om seksuelle overgreb mod børn. Klim, 1992.

BUPL, PMF. Ansæt den rigtige. Om ansættelse i daginstitutioner, 1999.

BUPL, PMF. Den gennemsigtige praksis, 1999.

Børn og seksualitet. Psyke og Logos 1999;20 nr.2. Redaktion Karpatschhof B, Prætorius N, Olsen OA, Berliner P, Diderichsen B, Møhl B, Bang J. Dansk Psykologisk Forlag, København

Børnerådet. Debatoplæg: Seksuelt misbrug af børn. Børnerådets forslag til national strategi, 1999.

Christensen E. Trængte familier. Socialforskningsinstituttet, 1991.

Christensen E, et al. Vold ude og hjemme. Socialforskningsinstituttet 1992;92:4.

Christensen E. Børn i familier med alkohol og stofmisbrugs problemer. Ugeskrift for Læger 1993;155(30):2356-7.

Christensen E. Anbringelse af børn – en kvalitativ analyse af processen. Socialforskningsinstituttet 98:2, 1998.

- Christoffersen MN. Anbragte børn i livsforløb. Socialforskningsinstituttet 1993:11.
- Christoffersen MN. A follow-up study of out-of-home care in Denmark: Long-term effects on self-esteem among abused and neglected children. *International Journal* 1996;1(1):25-39.
- Council of Europe. Sexual harassment in sport. *Sports Information Bulletin*, 1997:12
- Det Kriminalpræventive Råd. Overgreb mod børn. Ser du det? Gør du noget? København 1999
- Garbarino J, et al. Hvad børn kan fortælle os. København: Hans Reitzels Forlag, 1992.
- Garde K, et al. Voksne kvinder. En undersøgelse af 40-årige danske kvinders seksuelle adfærd, oplevelse, viden og holdning. København: Lindhardt & Ringhof, 1982.
- Glyngsdal P, et al. Incest og seksuelt misbrug. En undersøgelse blandt patienter på neurosehospitalet Montobello. *Ugeskrift for Læger* 1989;151(14):877-80.
- Gram M. Incest og behandling. *Psykolog Nyt* 1999;53(1):14-8.
- Gregersen M, et al. The value of forensic examination in child abuse and neglect. *Med Sci Law*. 1983;23(2):106-8.
- Gregersen M, et al. Børnemishandling. Et retsmedicinsk studie. *Ugeskrift for Læger* 1983;145(32):2455-9.
- Gregersen M, et al. Child abuse and neglect in Denmark: medico-legal aspects. *Child Abuse Negl*. 1984;8(1):83-91.
- Gulliksen Ø. Anklage om overgreb. *Familiepleje* 1994;1:67-75.
- Hallberg M. Child sexual abuse – a study of controversy and construction. *Acta Sociologica* 1994;37(2):141-63.
- Halse J. Bristet barndom: om truede børn og deres familier. Pædagogisk Psykologisk Forlag, 1992.

- Hammerbrink T. Seksualkriminalitet og menneskesyn. I: Andreasen J, ed. Tillid og Nærvær. København: Frydenlund, 1998.
- Heinild S. Overgreb mod børn – et samfundsproblem. Nordisk Medicin 1975;90(6-7):172-3.
- Hildebrandt E, et al. Familier med sexuel misbrug af børn – forståelse og handlemuligheder. København: Hans Reitzels Forlag, 1986.
- Hildebrandt E, et al. Drengene og seksuelle overgreb. København: Hans Reitzels Forlag, 1994.
- Holm JW. Børnemishandling – skøn og vurderinger; korrespondance Ugeskrift for Læger 1998;160(46).6665-6.
- Jansson P. Hvordan kan man stole på det børn siger? Månedsskrift for praktisk lægegerning. August 1999.
- Jørgensen PS, et al. Børn og unge på tværs – unge og familier. Tværgående social indsats for børn. Hans Reitzels Forlag, 1995.
- Kampmann P, et al. Tal om børn. Det tværministerielle Børneudvalg, Socialministeriet, 1995.
- Kofoed T. Støttecenter mod incest på vej. Socialrådgiveren 1997;59(6): 26-7.
- Komiteen for Sundhedsoplysning Børnemishandling. Årsager, symptomer og behandlingsmuligheder. Social- og Sundhedspolitiske studier. 1985; 7.
- Kutchinsky B. Om incestproblemets udbredelse. Kriminalistisk Institut 1985;28:84-99.
- Kutchinsky B. Seksuelle overgreb mod børn og unge. Nordisk Psykologi 1989;1.
- Langfelt T. Det må du godt! – om børns seksualitet. Mallings Forlag, København, 1986
- Lau ME. Incest – seksuel misbrug af børn. Ugeskrift for Læger 1998;160(40):5835-7.

- Leick N. Incest-ofre beretter. In: Backe L, ed. Incest en bog om blodskam. København: Reitzels Forlag, 1983.
- Leth I, et al. Seksuelle overgreb mod børn og unge. Nordisk Psykologi 1988;(40):383-93.
- Lindbo K. Kan plejebørn lyve om seksuelle overgreb? Familiepleje 1994;1:61-6.
- Merrick J, et al. Børnemishandling. Behandlingsforslag. Ugeskrift for Læger 1982;144(49):33696-7.
- Merrick J, et al. Børnemishandling. I Københavns kommune 1970-1979. Ugeskrift for Læger 1982;144(49):3693-5.
- Merrick J, et al. Børnemishandling og misrøgt. En epidemiologisk undersøgelse ud fra danske børneafdelinger 1970-1979. Ugeskrift for Læger 1985;147(48):3936-40.
- Merrick J, et al. Sexuelt misbrug af børn. En beskrivelse af seksuelt misbrug af børn inden for familien i København 1970-1984. Ugeskrift for Læger 1985;147(48):3932-6.
- Merrick J, et al. Børnemishandling og misrøgt. Børn af stofmisbrugende forældre. Ugeskrift for Læger 1985;147(51):4227.30.
- Merrick J, et al. Children at-risk: child abuse in Denmark. Int J Rehabil Res 1985;8(2):181-8.
- Merrick J. Børnemishandling og omsorgssvigt. En undersøgelse ud fra Retslægerådets materiale 1970-1979. Ugeskrift for Læger 1989;151(15):929.32.
- Merrick J. Børnemishandling og omsorgssvigt. En epidemiologisk og socialpædiatrisk undersøgelse af dødelig børnemishandling og omsorgssvigt i Danmark, 1970-1979. Ugeskrift for Læger 1989;151(14):874-7.
- Merrick J. Børnemishandling og omsorgssvigt. En epidemiologisk undersøgelse ud fra embedslæger, Retsmedicinsk Institut og Retslægerådet, 1970-1979. Ugeskrift for Læger 1989;151(14):970-4.

- Michelsen N. Det professionelle dilemma. In: Backe L et al., eds. Incest. En bog om blodskam. København: Reitzels Forlag, 1983.
- Michelsen N. Moderne barndom - på godt og ondt. Ugeskrift for Læger 1999;161(15):22177-8.
- Mitnick M. Børn som ofre for blodskam. Symptomer og behandling. In: Backe L et al., eds. Incest. En bog om blodskam. København: Reitzels Forlag, 1983.
- Moesgaard K, et al. Forekomst af seksuelt misbrug hos børn henvist til en børneafdeling over en femårsperiode. Ugeskrift for Læger 1996;158(1):47-51.
- Møhl B. Professional incest – sexual acting out in the helping profession. Scandinavian Journal of Sexology 1998;4:219-226.
- Mølvig A. Incest – ofre og krænker. Socialrådgiveren 1995;57(25):8-9.
- Nielsen BG. Incest og Panik. Nordisk Sexologi 1990;8.
- Nielsen BG. Seksuelle overgreb mod børn i familien. Et offerperspektiv på straffesystemet. Aarhus Universitetsforlag 1991.
- Nielsen BG. Seksuelle overgreb mod børn. Ugeskrift for Læger 1991;19.
- Nielsen BG. Barnets virkelighed – og den voksnes. Lov & Ret 1992;2(5):34.
- Nielsen BG. Børn som ofre og vidner i sager om seksuelle overgreb. Nord Tidsskr Kriminalvidenskab 1992;79:40-54.
- Nielsen BG. Seksuelle overgreb mod børn: meninger og holdninger blandt professionelle. Juristen 1994;76(6):236-44.
- Nielsen BG. Så græd jeg lidt for mig selv. Aarhus 1995.
- Nielsen H, et al. Psykiske symptomer blandt patienter med seksuelle overgreb i barndommen. Månedsskrift Praktisk Lægegerning 1998;76:663-8.
- Nielsen JT. Den forbudte zone. Speciale ved Institut for Idræt, Københavns Universitet, 1998.

- Olesen T, et al. Koordinationsgruppen vedrørende børn udsat for vold i familien i Københavns Amt. Erfaringer efter 2 års arbejde. Ugeskrift for Læger 1985;147(16):1355-9.
- Olesen T. et al. Somatic manifestations in children suspected of having been maltreated. Acta Paediatr Scand. 1988 ;77(1):154-60.
- Olesen T, et al. Videoptagede politiafhøringer af børn, der er anmeldt for at have været udsat for seksuelt misbrug: en analyse af 90 tilfælde fra perioden 1986-91. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1993;80(1):1-18.
- Olesen T. Overgreb mod børn. Fortid, nutid og fremtid. Ugeskrift for Læger 1999;161(15):2183-6.
- Petersson B, et al. Psykiatriske og seksuelle problemer hos voksne kvinder som resultat af seksuelt misbrug i barndommen. Ugeskrift for Læger 1983;145(10):766-8.
- Petersson B, et al. Incest – retslige og behandlingsmæssige problemer. 1. Nordiske seminar om børnemishandling. Helsingør. 1983.
- Petersson B. Incest – kliniske betragtninger. Agrippa 1984;6.
- Rasmussen S. Psykologer bringer retssikkerheden i fare. Lov & Ret 1998; Apr:29
- Ravn L. Indiciebevisets udvikling i dansk strafferetspleje. Ugeskrift for Retsvæsen 1980.
- Red Barnets Hvidbog. Seksuelle overgreb mod børn, 1999.
- Riis L, et al. Forekomst af omsorgssvigt mod børn og børnemishandling i Københavns Amt. Ugeskrift for Læger 1998;160(37):5358-62.
- Sabroe K-E. Etiknævnsudtalelse om viden om incest og tavshedspligt. Dansk Psykolog Nyt 1983.
- Schmidt FL, et al (eds). Misbrugt og krænket – om incest og tabet af tillid og selvværd. Aarhus: Klim, 1998.
- Schechter MD, Roberge L. Sexual Exploitation. I Ray Helfer and Henry Kempe (eds): Child Abuse and Neglect: The Family and the Community. Cambridge; Ballinger, 1976

- Seidel J. Overgreb mod børn: fysisk, psykisk og seksuelt. Munksgaard/Rosinante, 1995.
- Skov-Madsen J. Incest eller blodskam? – et spørgsmål om sprogbrug. Dansk Politi 1985;4.
- Skov-Madsen J. Incest i strafferetlig forstand. In: Hildebrand E et al. (eds.). Familier med seksuelt misbrug af børn – forståelse og handlemuligheder. København: Reitzels Forlag, 1986.
- Skov-Madsen JO. Strafferetlige incestforbud. Nord Tidsskr Kriminalvidenskab 1991;78:202-207.
- Skov-Madsen JO. Videooptagelse af børns forklaringer i straffesager. Ugeskrift for Retsvæsen 1993; :12.
- Skov-Madsen JO. Tilvejebringelse af forsvarer ved videoafhøringer hos politiet. Fuldmægtigen 1994; :33.
- Skov-Madsen JO. Lovforslag nr. L 144 – mirabile visu. Fuldmægtigen 1997;69(6):95-8.
- Schmidt FL (editor). Om incest og tabet af tillid og selvværd. Klim, 1998.
- Smith E. Uens praksis i landsretterne. Lov & Ret 1999 Sep 5:20-23.
- Stenvig B. Sexuelle overgreb mod børn, definition og omfang – en analyse af datamateriale fra den danske undersøgelse i 1987. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1990.
- Strange M. Sexuelle overgreb mod børn – psykiske følger og behandlingsmæssige muligheder: In: Jørgensen et al., eds. At overleve vold. Aarhus: Klim, 1998.
- Strange M. Når omsorg bliver til overgreb. Psykologisk forståelse af seksuelle overgreb mod børn og unge. In: Red Barnets hvidbog: Sexuelle overgreb mod børn 1999 eller Psykolog Nyt 1998;13:
- Strange M. Det seksuelt misbrugte barn i klemme mellem den psykologiske og den juridiske virkelighed. In: Red Barnets hvidbog: Sexuelle overgreb mod børn 1999 eller Psykolog Nyt nr. 2.

- Sørensen TV. Misbrugt – Vadstrupgård – Danmarkshistoriens største sag om seksuelle overgreb mod børn. Høgsted og Høgsted, 1999.
- Tidsskrift for Plejeforældrenes Landsforbund. Familiepleje: Tema Incest; 1994 nr. 1.
- Tolstrup K. Om skadevirkninger af sædelighedsforbrydelser mod piger. Juristen 1969.
- Toft-Nielsen H. Om straffelovens samlejebegreb. Ugeskrift for Retsvæsen 1977
- Trolle J. Om børns vidneforklaringer. Juristen 1944.
- Vestergaard E. Fader-datter incest. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1969.
- Waaben K. Strafferettens specielle del. København, Gads Forlag 1989
- WHO, 1999 Report of the Consultation on Child Abuse Prevention. WHO, Geneva, 29-32 March 1999. WHO/HSC/PVI/99.1.
- Zimmerman-Belsing T, et al. Incest. Deskriptiv undersøgelse af incest registeret i Sociallægeinstitutionen, København i perioden Jan. 1, 1987-Dec.31, 1987. Ugeskrift for Læger 1989;151(41):2644-7.

Bagsidetekst

Undersøgelsen beskriver den aktuelle forekomst af seksuelle overgreb mod børn i Danmark. Der er indsamlet data fra en lang række kilder herunder oplysninger om alle politianmeldte sager i 1998 i landets 54 politikredse og om underretninger til kommunerne i 1998 og 1999 samt data fra Kriminalregisteret og Landspatientregisteret.

Det er svært at afgrænse begrebet seksuelt overgreb, og der angives derfor meget forskellige tal for problemets omfang afhængig af hvilken definition, der anvendes.

Ud fra den aktuelle undersøgelse skønnes det at mindst 15 ud af 1000 børn i løbet af barndommen vil blive udsat for et seksuelt overgreb, der medfører en politianmeldelse. Årligt drejer det sig om ca. 1 promille af børn under 15 år.

Men på baggrund af befolkningsundersøgelser blandt børn og unge i andre nordiske lande vurderes det, at ca. 50 ud af 1000 børn i Danmark udsættes for et seksuelt overgreb i løbet af barndommen.

Publikationen gennemgår tillige den aktuelle viden om de skadelige konsekvenser af seksuelle overgreb mod børn – og forebyggelses muligheder overvejes.